

บุรุษในทศนะของมิชิต์ซุนะ โนะ ฮะฮะ ผู้เขียนบันทึกเรื่อง คะเงะโร นิกกิ

นางสาว ณีฎฐิภา กอบสิริสวัสดิ์

ศูนย์วิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาภาษาญี่ปุ่น ภาควิชาภาษาตะวันออก

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2553

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

MEN IN THE VIEW OF MICHITSUNA NO HAHA , THE AUTHOR OF *THE KAGERO NIKKI*
DIARY

Miss Nattika Kobsirisawat

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Arts Program in Japanese

Department of Eastern Languages

Faculty of Arts

Chulalongkorn University

Academic Year 2010

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

บุรุษในทัศนะของมิชท์ซุนะ โนะ ฮะฮะ ผู้เขียนบันทึกเรื่อง
คะเงะโร นิกกิ

โดย

นางสาว ณัฏฐิกา กอบสิริสวัสดิ์

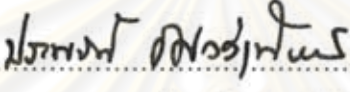
สาขาวิชา

ภาษาญี่ปุ่น

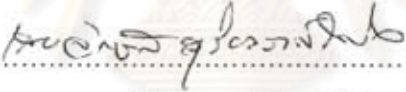
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

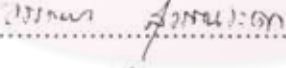
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อรรดยา สุวรรณระดา

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโท

..... คณบดีคณะอักษรศาสตร์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประพนธ์ อักษรวิฑูการ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. เสาวลักษณ์ สุริยะวงศ์ไพศาล)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อรรดยา สุวรรณระดา)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. กัลยาณี สิตสุวรรณ)

ศูนย์วิทยุทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ณัฐริกา กอบสิริสวัสดิ์ : บุรุษในทัศนะของมิชิทซุนะ โนะ ฮะฮะ ผู้เขียนบันทึกเรื่อง
คะเงะไร นิกกิ. (MEN IN THE VIEW OF MICHITSUNA NO HAHA, THE
AUTHOR OF THE KAGERO NIKKI DIARY) อ. ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก : ผศ.
ดร. อรรณดา สุวรรณระดา, 111 หน้า.

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทัศนะของมิชิทซุนะ โนะ ฮะฮะ ผู้เขียน
บันทึกเรื่อง คะเงะไร นิกกิ ที่มีต่อบุรุษในฐานะสามี บิดา และบุตรที่ปรากฏในบันทึกเรื่อง
คะเงะไร นิกกิ โดยอ้างอิงหนังสือของสำนักพิมพ์ไฉงงะกุกัน ฉบับตีพิมพ์ปีค.ศ. 1978

จากการศึกษาพบว่าทัศนะของมิชิทซุนะ โนะ ฮะฮะที่มีต่อบุรุษในแต่ละฐานะนั้น มี
ความแตกต่างกันโดยมิชิทซุนะ โนะ ฮะฮะจะมีทัศนะในแง่ลบต่อบุรุษที่มีฐานะเป็นสามี โดยที่
บุรุษในฐานะสามีจะไม่มีวาทะเชิงด้อยในประเพณีเกี่ยวกับการสุขอ ตุ่มเทในความรัก
ให้กับภรรยาเพียงในระยะแรกของการแต่งงาน ไม่เอาใจใส่ภรรยา มีความรักที่ไม่รู้จักพอ
มีภรรยาใหม่อยู่เสมอ

ส่วนบุรุษที่มีฐานะบิดา มิชิทซุนะ โนะ ฮะฮะจะมีทัศนะในแง่บวก กล่าวคือบุรุษใน
ฐานะบิดาในบันทึกเรื่องนี้จะมีภาพลักษณ์ที่ดี เป็นที่พึ่งให้กับบุตรธิดา เป็นผู้คอยเลี้ยงดูให้
การศึกษาแก่บุตรธิดา เป็นห่วงเป็นใย จัดพิธีบรรลุนิติภาวะให้บุตร และหาคู่ครองให้ธิดา

ส่วนบุรุษที่มีฐานะเป็นบุตรนั้น มิชิทซุนะ โนะ ฮะฮะมีทัศนะในแง่บวก โดยบุรุษใน
ฐานะบุตรจะเป็นผู้ที่คอยอยู่เคียงข้างมารดา เชื่อฟัง และเป็นที่เชิดหน้าชูตาแก่บิดามารดา

ภาควิชา..... ภาษาตะวันออก.....
สาขาวิชา..... ภาษาญี่ปุ่น.....
ปีการศึกษา..... 2553.....

ลายมือชื่อนิสิต.....
ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก.....

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

5080129922 : MAJOR JAPANESE

KEYWORDS : MICHITSUNA NO HAHA / KAGERŌ NIKKI / JAPANESE LITERATURE

NATTIKA KOBSIRISAWAT : MEN IN THE VIEW OF MICHITSUNA NO HAHA ,
THE AUTHOR OF *THE KAGERŌ NIKKI DIARY*. ADVISOR : Asst.Prof. Attaya
Suwanrada,Ph.D, 111 pp.

This thesis aims to investigate the view of Michitsuna no Haha, the author of *The Kagerō Nikki Diary*, towards men in the role of husband, father and son as seen in her *Kagerō Nikki Diary*. The text used is the 1978 edition of Shōgakukan.

The in depth study finds that Michitsuna no Haha has distinct views towards men in different roles. She had negative view towards men as husband. In her view, they ignore matrimonial custom, are devoted to their wife only in the early stage of their marriage, do not take good care of the wife and repeatedly have a new lover or wife

However, Michitsuna no Haha has a positive view towards men as fathers. Men in father role, who were mentioned in the diary, have a reliable characteristic when their sons and daughters need, raise them well and provide education, hold the coming-of-age ceremony for son and find a decent man to marry daughter.

Furthermore, for the son role, Michitsuna no Haha also had a positive view as son is responsible for looking after his mother, comply his mother's requirements and be the pride of his mother.

Department : Eastern Languages

Student's Signature *Nattika Kobsirisawat*

Field of Study : Japanese

Advisor's Signature *Attaya S.*

Academic Year : 2010

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้คงไม่อาจสำเร็จลุล่วงลงได้หากปราศจากความอนุเคราะห์ของผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อรรธยา สุวรรณระดา อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ผู้คอยให้แนวคิด แนะนำแนวทางการวิเคราะห์ตีความต้นฉบับภาษาโบราณ สละอันมีค่าเวลาให้ความรู้ รวมถึงตรวจแก้ไขคำแปล และขัดเกลาสำนวนภาษาในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ด้วยความเอาใจใส่เสมอมา ผู้วิจัยใคร่ขอกราบขอบพระคุณไว้ ณ ที่นี้

ขอกราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร.เสาวลักษณ์ สุริยวงศ์ไพศาล และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กัลยาณี สัตสุวรรณ ที่กรุณาให้คำแนะนำต่างๆ อันเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาเพื่อจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ อีกทั้งยังได้กรุณาเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ด้วย

ในการค้นคว้าหาข้อมูลที่ประเทศญี่ปุ่น ผู้วิจัยใคร่ขอขอบคุณแจแปนฟาวนด์ชั่น กรุงเทพฯ ที่สนับสนุนค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ขอขอบคุณห้องสมุดมหาวิทยาลัยวาเซดะ ขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ ดร.ซะเอะกิ จุนโกะ (佐伯順子) แห่งมหาวิทยาลัยโตเกียว อาจารย์ ดร.ฮิระมะทซึ ฮิเดะกิ (平松秀樹) แห่งมหาวิทยาลัยโอซากา ในการอนุเคราะห์ข้อมูลให้กำลังใจในการศึกษาค้นคว้า และให้การต้อนรับผู้วิจัยอย่างอบอุ่น

ขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์ ดร.อิวะอิ ฌิงะกิ (岩井茂樹) ที่อนุเคราะห์ข้อมูล และกรุณาให้คำแนะนำเกี่ยวกับเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และขอขอบพระคุณคณาจารย์หลักสูตรอักษรศาสตรมหาบัณฑิตทุกท่านที่ได้ให้ความเอาใจใส่ และคำแนะนำต่างๆ ในการจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

กราบขอบพระคุณ คุณพ่อ คุณแม่ และขอบคุณน้องๆ ทั้งสาม สำหรับความรัก ความเข้าใจ กำลังใจ ความเสียสละที่มีให้ และคอยสนับสนุน ลูกสาว-พี่สาวคนนี้ในทุกๆ ด้านจนประสบความสำเร็จ

ขอขอบคุณ คุณภักดิ์นันทร์ ธนัญชัย ผู้จัดการสาขาวิชาภาษาญี่ปุ่น คุณภัทรอร พิพัฒน์กุล คุณทินภาส พาหะณิษฐ์ คุณวิวันพร กิจไกรลาศ และคุณสุวภา ธีรกิตติกุล รุ่นพี่ที่คอยให้ความช่วยเหลือและคำปรึกษาแก่ผู้วิจัยเสมอมา

สุดท้ายนี้ขอขอบคุณเพื่อนๆ โรงเรียนบดินทรเดชา และน้องๆ ภาควิชาภาษาญี่ปุ่นทุกคนที่คอยให้กำลังใจ คอยถามไถ่ถึงสุขภาพความเป็นอยู่ และลุ้นจนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ณ
บทที่ 1 : บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย.....	4
1.3 สมมติฐานการวิจัย.....	4
1.4 ขอบเขตการวิจัย.....	4
1.5 วิธีดำเนินการวิจัย.....	5
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	5
1.7 ข้อตกลงเบื้องต้น.....	5
1.8 ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	10
บทที่ 2 : ประวัติของมิชิต์ซุนะ โนะ สะสะ ประวัติและเรื่องย่อบันทึกเรื่อง <i>คะเงะโร นิกกิ</i>	13
2.1 ประวัติของมิชิต์ซุนะ โนะ สะสะ.....	13
2.2 ประวัติและเรื่องย่อบันทึกเรื่อง <i>คะเงะโร นิกกิ</i>	18
บทที่ 3 : “สามี” ในทัศนะของมิชิต์ซุนะ โนะ สะสะ.....	30
3.1. บุรุษที่มีฐานะ “สามี” ที่ปรากฏในบันทึกเรื่อง <i>คะเงะโร นิกกิ</i>	30
3.2. ภาพลักษณ์และบทบาทในฐานะ “สามี” ของบุรุษที่ปรากฏในบันทึกเรื่อง <i>คะเงะโร นิกกิ</i>	31
3.3. ทัศนะของมิชิต์ซุนะ โนะ สะสะที่มีต่อบุรุษในฐานะ “สามี”.....	54
3.4. สรุป.....	56
บทที่ 4 : “บิดา” ในทัศนะของมิชิต์ซุนะ โนะ สะสะ.....	57
4.1. บุรุษที่มีฐานะ “บิดา” ที่ปรากฏในบันทึกเรื่อง <i>คะเงะโร นิกกิ</i>	57

4.2. ภาพลักษณ์และบทบาทในฐานะ “บิดา” ของบุรุษที่ปรากฏในบันทึกเรื่อง คะเงะไร นิกกิ.....	59
4.3. ทักษะของมิชิทซุเนะ โนะ ฮะฮะที่มีต่อบุรุษในฐานะ “บิดา”.....	74
4.4. สรุป.....	78
บทที่ 5 : “บุตร” ในทักษะของมิชิทซุเนะ โนะ ฮะฮะ.....	79
5.1. บุรุษที่มีฐานะ “บุตร” ที่ปรากฏในบันทึกเรื่องคะเงะไร นิกกิ.....	79
5.2. ภาพลักษณ์และบทบาทในฐานะ “บุตร” ของบุรุษที่ปรากฏในบันทึกเรื่อง คะเงะไร นิกกิ.....	80
5.3. ทักษะของมิชิทซุเนะ โนะ ฮะฮะที่มีต่อบุรุษในฐานะ “บุตร”.....	93
5.4. สรุป.....	96
บทที่ 6 : บทสรุป.....	97
รายการอ้างอิง	102
ภาคผนวก.....	105
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	111

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	ตารางถอดอักษรภาษาญี่ปุ่น.....	6
	ตารางถอดอักษรภาษาญี่ปุ่น (ต่อ 1).....	7
	ตารางถอดอักษรภาษาญี่ปุ่น (ต่อ 2).....	8
2	ตารางความสัมพันธ์ของบุคคลในบันทึกเรื่อง <i>คะเงะโร นิกกิ</i> ตั้งแต่รุ่นของ ฟูจิวะระ โนะ ฟูซะซะกิจจนถึงรุ่นของมิชิทซุเนะ โนะ ฮะซะ.....	16
3	ตารางความสัมพันธ์ของคะเนะอิเอะ กับสตรีต่างๆ ที่ปรากฏในบันทึกเรื่อง <i>คะเงะโร นิกกิ</i> รวมถึงบุตร-ธิดาที่เกิดกับสตรีนั้นๆ.....	17

 ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาของปัญหา

มิชิทซึนะ โนะ ฮะฮะ (Michitsuna no Haha ^{みちつな はは} 道綱の母 หรือแปลได้ว่ามารดาของมิชิทซึนะ) เป็นสตรีที่เกิดในสมัยเฮอัน¹ เป็นผู้เขียนบันทึกซึ่งได้รับการยอมรับว่า เป็นบันทึกที่แสดงถึงความทุกข์อันเกิดจากการแต่งงานกับชายสูงศักดิ์ และความทุกข์ที่ปรากฏในบันทึกนั้น ก็เป็นความทุกข์ที่ผู้เขียนได้เขียนขึ้นมาจากการตระหนักรู้ถึงความทุกข์นั้นๆ เอง (西郷信綱, 水積安明 และ 広末保, 1996)

มิชิทซึนะ โนะ ฮะฮะเป็นธิดาของฟูจิวะระ โนะ โทะโมยะซุ (Fujiwara no Tomoyasu ^{ふじわらのともやす} 藤原 倫寧) แต่เป็นที่รู้จักในฐานะเป็นมารดาของฟูจิวะระ โนะ มิชิทซึนะ (Fujiwara no Michitsuna ^{ふじわらのみちつな} 藤原 道綱) ได้รับการขนานนามในบันทึกซมปีบุนเม็ยะกุ (Sompibunmyaku ^{そんぴぶんみやく} 尊卑分脈)² ว่าเป็น 1 ใน 3 ยอดหญิงงามแห่งยุค แต่งงานกับฟูจิวะระ โนะ คะเนะอิเอะ (Fujiwara no Kaneie ^{ふじわらのかねいえ} 藤原 兼家) เมื่ออายุ 19 ปี และให้กำเนิดมิชิทซึนะเมื่ออายุได้ 20 ปี

ภายหลังการแต่งงานได้เพียงปีเดียว มิชิทซึนะ โนะ ฮะฮะก็พบว่าสามี (กะเนะอิเอะ) นอกใจไปรับหญิงใหม่เป็นภรรยา ทำให้มิชิทซึนะ โนะ ฮะฮะรู้สึกไม่มั่นคงในการแต่งงาน และผิดหวังจากความรักที่ไม่ได้รับการตอบสนองจากกะเนะอิเอะ จึงเป็นเหตุให้มิชิทซึนะ โนะ ฮะฮะเขียนเรื่องราวเกี่ยวกับชีวิตแต่งงานของตนออกมาเป็นบันทึก และได้ให้ชื่อบันทึกนั้นว่า *คะเงะโร นิกกิ* (*Kagerō Nikki* ^{かげろうにつき} 蜻蛉日記) ซึ่งสันนิษฐานกันว่าเขียนขึ้นเสร็จในปีค.ศ. 975

มิชิทซึนะ โนะ ฮะฮะเขียนบันทึกเรื่อง*คะเงะโร นิกกิ*ขึ้นมา ก็เพื่อบอกต่ออย่างบุคคลอื่นถึงการใช้ชีวิตแต่งงานกับชายที่เป็นชนชั้นสูง โดยเป็นเรื่องที่ได้ผู้เขียนได้ประสบมาด้วยตัวเอง ไม่ได้เป็นเรื่องเพื่อฝันไม่เป็นความจริง (そらごと) อย่างในเรื่องเล่าทั้งหลายที่มีปรากฏอยู่ ดังที่จะเห็นได้จากความในส่วนเริ่มต้นบันทึกที่ว่า

¹ ยุคเฮอันเป็นช่วงราวปีค.ศ. 794-1192 โดยประมาณ

² บันทึกเกี่ยวกับตระกูลต่างๆ ของญี่ปุ่นเช่น ตระกูลฟูจิวะระ (藤原家) ตระกูลมินะโมะโตะ (源家) ในบันทึกนี้มีแผนผังการสืบเชื้อสายของตระกูลต่างๆ โดยถือได้ชื่อว่าเป็นบันทึกที่น่าเชื่อถือที่สุด

かくありし時過ぎて、世の中にいとものはかなく、とにもかくにもつかで、世に経る人ありけり。かたちとても人にも似ず、心魂もあるにもあらで、かうもの要にもあらであるも、ことわりと思ひつつ、ただ臥し起き明かし暮らすまに、世の中におほかる古物語のはしなどを見れば、世におほかるそらごとだにあり、人にもあらぬ身の上まで書き日記して、めづらしきさまにもありまむ、天下の人の品高きやと問はむためしにもせよかし、とおぼゆるも、過ぎにし年月ごろのこともおぼつかなかりければ、さてもありぬべきことなむおほかりける。

(上巻 : P.125)

มีสตรีนางหนึ่งใช้ชีวิตอยู่บนโลกมาร่วมครึ่งชีวิตอย่างว่างเปล่า ไม่อาจเป็นที่พึ่งพาได้ ทำอะไรก็ดูไม่มีแก่นสาร รูปร่างหน้าตาที่ไม่ได้เหมือนกับบุคคลอื่น³ รู้สึกว่าตัวเองไม่มีความรู้สึกนึกคิด และไม่มีคุณค่าความสำคัญอย่างไร แต่ก็ยังคงหลับและตื่น ดำเนินชีวิตเรื่อยมา หากมองเรื่องเล่าโบราณที่มีอยู่ (เรื่องเล่านั้น) ล้วนเป็นเรื่องที่แต่งขึ้นเป็นเรื่องเพื่อฝันไม่มีความจริง หากเขียนเล่าเรื่องของข้าที่ไม่เหมือน กับคนอื่นแล้วละก็ ก็อาจถูกมองแปลกประหลาด ถ้าหากถูกถามว่าชีวิตแต่งงานกับชายผู้สูงศักดิ์ เทียมฟ้าเป็นเช่นไรแล้วละก็ ลองอ่านบันทึกนี้ก็จะทราบคำตอบเอง ถึงจะคิดเช่นนั้นแต่เพราะเป็นเรื่องในอดีตที่ผ่านมานานจึงทำให้จำได้ไม่แน่ชัด จึงเขียนเล่าเป็นเรื่องราวโดยคร่าวๆ ประมาณนี้เสียมาก

(เล่มต้น : P.125)

บันทึกเรื่อง *คะเงะโร* นิกกินี้เป็นต้นแบบให้กับวรรณกรรมในยุคหลังต่อมาอีกด้วย เช่น วรรณกรรมเรื่อง *เก็นจิโมะโนะกะตะริ*⁴ (源氏物語)

³ มิชิทซุนะ โนะ สะสะ เป็นสตรีที่ได้รับการบันทึกว่าเป็น 1 ใน 3 หญิงงามแห่งยุค แม้ในดับทาจมองได้ว่าเป็นการกล่าวถึงตนเองเป็นหญิงงามเหนือผู้อื่น แต่ก็คิดในอีกแง่ได้ว่าเป็นการกล่าวถึงตัวเองในเชิงประชดประชันว่ารูปโฉมของผู้เขียนบันทึกเองไม่ได้ดังงาม จึงไม่ได้รับความรักจากคะเงะอิเอะ

⁴ เขียนขึ้นโดยมูระซะกิ ชิกินุ (紫式部) เป็นเรื่องราวความรักของเก็นจิกับหญิงสาวหลายคน

บันทึกเรื่อง *คะเงะโร นิกกิ* มีการแบ่งรูปเล่มออกเป็น 3 เล่มคือ เล่มต้น (上卷) เล่มกลาง (中卷) และเล่มปลาย (下卷) โดยเริ่มต้นบันทึกตั้งแต่ปีเท็นเรียวปีที่ 8 (天曆8年 ค.ศ. 954) ที่คะเนะอิเอะมาสู่ขอมิชิทซุนะ โนะ สะสะกับบิดาของเธอ⁵ และบันทึกทั้งสามเล่มเนื้อหาจบลงในปีเท็นเอ็นปีที่ 2 (天延2年 ค.ศ. 974) เนื้อหาในทั้งสามเล่มนั้นแบ่งได้คร่าวๆ คือ

ในเล่มต้นจะเป็นเนื้อเรื่องตั้งแต่คะเนะอิเอะไปสู่ขอมิชิทซุนะ โนะ สะสะมาเป็นภรรยา มิชิทซุนะถือกำเนิด บิดาของมิชิทซุนะ โนะ สะสะไปรับราชการต่างแดน คะเนะอิเอะมีภรรยาคนใหม่ (มะชิ โนะ โคจิ โนะ อนนะ 町の小路の女) ความสัมพันธ์ฉันท์สามีภรรยา ระหว่างคะเนะอิเอะและมิชิทซุนะ โนะ สะสะที่เริ่มมีความห่างเหิน

เล่มกลางจะเริ่มต้นด้วยการกล่าวถึงการขอพรปีใหม่ในปีอันนะปีที่ 2 (安和2年 ค.ศ. 969) ที่มิชิทซุนะ โนะ สะสะอยากให้คะเนะอิเอะอยู่ค้างที่บ้านของตนเป็นเวลา 30 วัน 30 คืน กล่าวถึงอาการป่วยของผู้เขียนที่ทำให้เธอถึงกับจะทำพิธีกรรมสังเสียเอาไว้ การออกจากบ้านไปอยู่ที่วัดของมิชิทซุนะ โนะ สะสะ เรื่องราวของคะเนะอิเอะกับผู้หญิงคนใหม่ (โอมิ 近江) นอกจากนี้ในเล่มกลางความสนใจที่มีชิทซุนะ โนะ สะสะมีต่อบุตรชายของตนก็เริ่มมีปรากฏให้เห็นมากขึ้น

เล่มปลายเริ่มต้นในช่วงปีใหม่ของปีเท็นโรคุปีที่ 3 (天禄3年 ค.ศ. 973) เนื้อหาในเล่มนี้เริ่มเปลี่ยนความสนใจจากตัวคะเนะอิเอะไปสู่บุตรอย่างเห็นได้ชัดที่สุด มีการกล่าวถึงความฝัน และการทำนายความฝันเกี่ยวกับความเจริญก้าวหน้าของบุตรชายของผู้เขียน การรับธิดาของคะเนะอิเอะกับผู้หญิงอื่น (ธิดาของมินะโมะโตะ โนะ คะเนะตะตะ 源兼忠の女) มาเป็นธิดาบุญธรรม เรื่องราวต่างๆ เกี่ยวกับมิชิทซุนะ และการที่โทะโนะริมาสู่ขอธิดาบุญธรรมโดยที่มิชิทซุนะ โนะ สะสะไม่เห็นด้วย

การที่มีชิทซุนะ โนะ สะสะ เขียนบันทึกเกี่ยวกับชีวิตการแต่งงานที่ไร้ความสุขของตนเองเมื่อได้แต่งงานกับชายที่เป็นชนชั้นสูงในสมัยเฮอันผู้สามารถมีภรรยาได้หลายคนออกมา เช่นนี้ ในด้านหนึ่งอาจถูกมองได้ว่า เป็นเพียงความคิดของหญิงคนหนึ่งที่คาดหวัง หรือตั้งความหวังในสิ่งต่างๆ มากเกินไป และเมื่อผิดไปจากที่ได้หวังไว้จึงเขียนบันทึกออกมาเช่นนี้ แต่ในขณะเดียวกันก็มองได้อีกด้านหนึ่งว่า มิชิทซุนะ โนะ สะสะมีความคิดที่เป็นสมัยใหม่ ล้ำหน้ากว่าสตรีคนอื่นๆ ในยุคเดียวกัน และเป็นผู้หญิงที่กล้าออกมาตีแผ่ถึงปัญหาในชีวิตแต่งงานกับชนชั้นสูงของตนเอง (松村誠一, 木村正中 และ伊牟田経久訳, 1978) ซึ่งจากจุดนี้เองที่ทำให้ผู้วิจัยรู้สึกสนใจในความคิดของมิชิทซุนะ โนะ สะสะ และแม้ในบันทึกเรื่อง *คะเงะโร นิกกิ* จะเขียนบันทึก

⁵ ทั้งนี้การสู่ขอในคราวนี้มิได้เป็นการสู่ขอไปเป็นภรรยาหลวง (正妻) แต่เป็นการสู่ขอไปเป็นภรรยาอีกคนหนึ่งเท่านั้น เพราะคะเนะอิเอะมีภรรยาหลวงที่ชื่อ โทะกิบิเมะ (時姫) อยู่แล้ว

เกี่ยวกับชีวิตสมรสของมิชิทซึนะ โนะ ฮะฮะกับคะเนะอิเอะไว้เป็นส่วนมาก แต่ก็มีกรกล่าวถึงบุรุษอื่นด้วยเช่นกัน โดยที่บุรุษเหล่านั้นจะปรากฏในสามฐานะด้วยกันคือ สามมี บิดา และบุตร ซึ่งมิชิทซึนะ โนะ ฮะฮะก็มีทัศนคติต่อบุรุษเหล่านั้นในแต่ละฐานะแตกต่างกันออกไป

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ จึงเป็นการศึกษามิชิทซึนะ โนะ ฮะฮะ โดยจะศึกษาผ่านบุรุษที่มีบันทึกไว้ในบันทึกเรื่อง *คะเงะโร นิกกิ* ในสามฐานะ คือ สามมี บิดา และบุตร เท่าที่ได้ศึกษามานั้นแม้จะมีการศึกษาเกี่ยวกับมิชิทซึนะ โนะ ฮะฮะในด้านความทุกข์ และเหตุที่ทำให้เกิดทุกข์จากความสัมพันธ์ฉันท์สามภรรยา หรือวิเคราะห์ในด้านสภาวะจิตใจจากคำและกลอนต่างๆ ที่ปรากฏในบันทึกเรื่อง *คะเงะโร นิกกิ* แต่ยังไม่พบการศึกษาเกี่ยวกับบุรุษในทัศนคติของมิชิทซึนะ โนะ ฮะฮะ โดยการมองผ่านบุรุษที่ปรากฏในบันทึกในฐานะของสามมี บิดา และบุตรมาก่อน นอกจากนี้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ยังเป็นงานวิจัยชิ้นแรกในประเทศไทยที่ศึกษาเชิงวิเคราะห์ถึงบุรุษที่เกี่ยวข้องกับบันทึกเรื่อง *คะเงะโร นิกกิ* นับเป็นประโยชน์ในการเผยแพร่ให้บุคคลทั่วไปรู้จักถึงบันทึกเรื่อง *คะเงะโร นิกกิ* และเป็นประโยชน์ในการศึกษาด้านอื่นๆ เกี่ยวกับบันทึกเรื่อง *คะเงะโร นิกกิ* ต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาทัศนคติของมิชิทซึนะ โนะ ฮะฮะ ผู้เขียนบันทึกเรื่อง *คะเงะโร นิกกิ* ที่มีต่อบุรุษในฐานะสามมี บิดา และบุตร

1.3 สมมติฐานการวิจัย

1.3.1. มิชิทซึนะ โนะ ฮะฮะ ผู้เขียนบันทึกเรื่อง *คะเงะโร นิกกิ* มีทัศนคติในด้านลบต่อบุรุษในฐานะสามมี เช่น ขาดความรับผิดชอบ และไม่ใส่ใจความรู้สึกของภรรยา

1.3.2. มิชิทซึนะ โนะ ฮะฮะ ผู้เขียนบันทึกเรื่อง *คะเงะโร นิกกิ* มีทัศนคติในด้านบวกต่อบุรุษในฐานะบิดา หรือบุตร เช่น ดูแลให้การศึกษาบุตร และกตัญญูต่อมารดา

1.4 ขอบเขตการวิจัย

1.4.1. ศึกษาทัศนคติของมิชิทซึนะ โนะ ฮะฮะ ที่มีต่อบุรุษในฐานะสามมี บิดา และบุตรที่ปรากฏในบันทึกเรื่อง *คะเงะโร นิกกิ* 『蜻蛉日記』 โดยอ้างอิงหนังสือของสำนักพิมพ์ โมงะกุกัน (小学館) ตีพิมพ์เมื่อปีค.ศ. 1978

1.4.2. ศึกษาบทวิเคราะห์และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.5 วิธีดำเนินการวิจัย

1.5.1. ศึกษาบันทึกเรื่อง *คะเงะโร นิกกิ* 『蜻蛉日記』 ทั้งในเล่มต้น เล่มกลาง และเล่มปลาย รวมทั้งศึกษาถึงประวัติของผู้เขียนและประวัติของบันทึก

1.5.2. ศึกษาบทวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในส่วนของบทวิจัยเกี่ยวกับตัวมิจิโทซุเนะ โนะ ฮะฮะ และบทวิจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวบันทึกเรื่อง *คะเงะโร นิกกิ*

1.5.3. ศึกษาถึงงานเขียนที่เกี่ยวข้องกับบุรุษในสมัยเฮอัน

1.5.4. ดำเนินการเขียนวิทยานิพนธ์

1.5.5. สรุปผลการวิจัย

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.6.1. เข้าใจถึงบุรุษในทัศนะของมิจิโทซุเนะ โนะ ฮะฮะที่แสดงออกผ่านทางบุรุษที่มีบันทึกไว้ในบันทึกเรื่อง *คะเงะโร นิกกิ*

1.6.2. เป็นแนวทางในการศึกษาบันทึกเรื่อง *คะเงะโร นิกกิ* ในด้านอื่นๆ ต่อไป

1.7 ข้อตกลงเบื้องต้น

1.7.1. วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ใช้ระบบถอดอักษรภาษาญี่ปุ่นซึ่งเป็นผลงานวิจัยของ อาจารย์สาขาภาษาญี่ปุ่น (ผศ.ดร.กัลยาณี สีสสุวรรณ, ผศ.สุชาติ สัตยพงศ์, รศ.ดร.เสาวลักษณ์ สุริยะวงศ์ไพศาล) อาจารย์ภาควิชาภาษาศาสตร์ (ผศ.ดร.สุดาพร ลักษณะนิยานาวิน) และอาจารย์ภาควิชาภาษาไทย (ผ.ศ.ดุษฎีพร ชำนิโรคศาสตร์) แห่งคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ระบบถอดอักษรภาษาญี่ปุ่นนี้ กำหนดการถอดอักษรภาษาญี่ปุ่นที่เขียนด้วยอักษรโรมัน (อักษรโรมะจิ) เป็นอักษรไทยซึ่งขออธิบายโดยสังเขปดังนี้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 1 ตารางถอดอักษรภาษาญี่ปุ่น

สระ	
อักษรโรมะจิ	อักษรไทย
(สระเสียงสั้น, สระเสียงยาว)	
a, ā	อะ, อา
i, ī	อิ, อี
u, ū	อุ, อู
e, ē	เอะ, เอ
o, ō	โอะ, โอ
-ya, -yā	เอียะ, เอีย
-yu, -yū	อิ่ว, อีว
-yo, -yō	เอียว, เอียว

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางถอดอักษรภาษาญี่ปุ่น (ต่อ 1)

พยัญชนะ	
อักษรโรมะจิ	อักษรไทย
p เมื่อเกิดต้นคำ	พ
เมื่อเกิดที่อื่น ๆ	ป
b	บ
m	ม
f	ฟ
w	ว
t เมื่อเกิดต้นคำ	ท
เมื่อเกิดที่อื่น ๆ	ต
ts	ทซ์
ch	ช
d	ด
n	น
n (ที่เป็นพยัญชนะก่อกพยางค์ทำหน้าที่คล้ายตัวสะกด)	
เมื่อเกิดหน้า p, b, m,	ม
เมื่อเกิดหน้า k, g, w.	ง

ตารางถอดเสียงภาษาญี่ปุ่น (ต่อ 2)

พยัญชนะ	
อักษรโรมะจิ	อักษรไทย
n เมื่อเกิดที่อื่น ๆ	น
n' (ทำหน้าที่เป็นตัวสะกดและตามด้วยสระ)	น
s	ซ
*sh	ฉ
*z	ซ
j	จ
r	ร
y	ย
k เมื่อเกิดต้นคำ	ค
เมื่อเกิดที่อื่น ๆ	ก
g เมื่อเกิดต้นคำ	ก
เมื่อเกิดที่อื่น ๆ	ง
h	ฮ

(*คือส่วนที่ผู้อ่านทั่วไปอาจยังไม่คุ้นเคยนัก)

1.7.2. ตัวบทที่ใช้ศึกษาในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้คือ

『日本古典文学全集 9 土佐日記・蜻蛉日記』小学館、1978年

ทั้งนี้จะอ้างอิงทั้งในส่วนของตัวบทภาษาโบราณ และอ้างอิงเทียบความในส่วนของความหมาย โดยอ้างอิงจากการถอดความภาษาญี่ปุ่นปัจจุบันที่อยู่ภายในเล่ม

1.7.3. การเรียกชื่อของผู้เขียนบันทึกเรื่อง *คะเงะโร นิกกิ* นั้นจะขอแทนด้วยคำทับศัพท์ว่า “มิชิทซุนะ โนะ ฮะฮะ” โดยไม่แปลความหมายของคำเป็นมารดาของมิชิทซุนะ ทั้งนี้เพื่อให้เข้าใจง่ายขึ้นเมื่อกล่าวถึงร่วมกับชื่ออื่นๆ ที่ปรากฏในบันทึก เช่น เมื่อกล่าวถึงฟูจิวะระ โนะ โทะโมะยะฮะ จะกล่าวในฐานะเป็นบิดาของมิชิทซุนะ โนะ ฮะฮะ ซึ่งหากมีการแปลความหมายของชื่อของผู้เขียนบันทึกจะกลายเป็น บิดาของมารดาของมิชิทซุนะ ซึ่งจะส่งผลให้เกิดความสับสนได้ และถ้าหากแปลความหมายเป็นผู้เป็นตาของมิชิทซุนะ ก็จะผิดไปจากวัตถุประสงค์ที่ผู้วิจัยต้องการ เน้นที่ตัวของมิชิทซุนะ โนะ ฮะฮะ

1.7.4. บุรุษที่ปรากฏในบันทึก จะถอดเสียงชื่อตัว และชื่อสกุลออกมาเป็นภาษาไทย โดยเรียงชื่อสกุลขึ้นก่อนแล้วตามด้วยชื่อตัวตามประเพณีนิยมของญี่ปุ่น ในส่วนของบุรุษที่เป็นเชื้อพระวงศ์จะทำการแปลยศฐานันดร ควบคู่ไปกับการถอดเสียงชื่อตัวทั้งในส่วนของภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เช่น เจ้าชายทะกะอะกิ (Prince Taka-aki ^{たかあきしんのう} 章明親王) ส่วนสตรีที่ปรากฏในบันทึก หากสตรีนั้นๆ มีชื่อตัว หรือชื่อแทนตัวก็จะเรียกโดยการถอดเสียงไปตามที่ปรากฏในบันทึก เช่น โทะกิบิเมะ (Tokibime ^{ときひめ} 時姫) โอมิ (Ōmi ^{おうみ} 近江) ส่วนสตรีอื่นๆ ที่ปรากฏในบันทึก เรื่อง *คะเงะโร นิกกิ* แต่ไม่ได้มีชื่อตัวปรากฏชัดเจนจะแปลตามรูปศัพท์ทั้งในส่วนของภาษาไทยและภาษาอังกฤษที่ปรากฏ เช่น ธิดาของมินะโอะโตะ โนะ คะเนะตะตะ (Minamoto no Kanetada's daughter ^{みなもとのかねただ} 兼忠の女) ยกเว้นมะชิ โนะ โคจิ โนะ อนนะ (Machi no kouji no onna ^{まち} 町の ^{こうじ} おんな ^{小路} の 女) ที่จะเขียนถึงโดยใช้การถอดเสียง

1.7.5. การเรียกชื่อบุคคลที่ปรากฏในบันทึก จะเรียกเต็มยศด้วยชื่อตัวและชื่อสกุล ในครั้งแรกที่ปรากฏในแต่ละบท โดยจะเรียงจากชื่อสกุลแล้วจึงเป็นชื่อตัว โดยมีวงเล็บหลังชื่อเป็นอักษรโรมะจิ และตามด้วยตัวอักษรคันจิพร้อมคำอ่าน จากนั้นจึงจะเหลือแค่ชื่อตัวในการเรียกครั้งต่อมา เช่น ฟูจิวะระ โนะ คะเนะอิเอะ (Fujiwra no Kaneie ^{ふじわらのかねいえ} 藤原兼家) และในครั้งต่อมาที่ปรากฏจะเขียนแค่ คะเนะอิเอะ

1.7.6. การบอกชื่อปีจะบอกชื่อปีที่ถอดเสียงมาจากภาษาญี่ปุ่นเป็นหลัก และจะเขียนอธิบายปีค.ศ. ไว้ภายหลัง โดยจะเรียงลำดับดังนี้คือ ชื่อปีภาษาญี่ปุ่นที่ถอดเสียงแล้ว (ชื่อปีในภาษาญี่ปุ่น ปีค.ศ.) เช่น ปีอันนะที่ 2 (^{あんな} 安和2年 ค.ศ. 969)

1.7.7 ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้คำว่า “ภาพลักษณ์” จะหมายถึงภาพของการกระทำที่ดี หรือไม่ดีของบุคคลต่างๆ ที่ปรากฏในบันทึก ส่วนคำว่า “บทบาท” คือการกระทำหน้าที่ในฐานะใดฐานะหนึ่งของบุคคลในบันทึก และ “ทัศนะ” จะหมายถึงความเห็นที่มีต่อบุคคลในฐานะต่างๆ ในบันทึก

1.8 ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบันทึกเรื่องคะเงะโร นิกกินั้น เท่าที่พบเป็นการศึกษาถึงสาเหตุแห่งความทุกข์ที่เกิดขึ้นจากการที่มีชิตซุเนะ โนะ สะสะมีความไม่มั่นคงต่อสถานภาพภรรยาที่เกิดจากการแต่งงานโดยมิได้เป็นภรรยาหลวง (正妻) ของคะเนะอิเอะ⁶ โดยการวิเคราะห์ลักษณะจิตใจของตัวละครผ่านทางคำ เช่น

งานวิจัยเรื่อง 道綱の母の結婚—一夫一妻制論を考える— โดย โมะริตะ คะเนะโยะฉิ (森田兼吉, 1988) กล่าวถึงการที่บันทึกเรื่องคะเงะโร นิกกิเป็นบันทึกที่แสดงถึงความทุกข์จากการแต่งงานนั้นมีสาเหตุจากลักษณะของการแต่งงานในยุคสมัยนั้น ผนวกกับมีชิตซุเนะ โนะ สะสะเองเป็นเพียงแค่ภรรยาน้อย แม้ในสมัยเฮอันการมีภรรยาหลายคนจะเป็นที่ยอมรับ แต่ว่ากันตามกฎหมายแล้วก็มีภรรยาได้เพียงคนเดียว โดยในงานวิจัยชิ้นนี้มีการนำความคิดของมะซุดะ ฉิมะโอะ (増田繁夫) กับ คุดะ ฉิมะโนะริ (工藤重矩) ที่มีความเห็นขัดแย้งกันในประเด็นการแต่งงานมาเปรียบเทียบไว้ให้เห็นในงานเขียนด้วย

งานวิจัยเรื่อง 『蜻蛉日記』 考—道綱母の予感—โดยอัน เทซุก (安貞淑, 2003) กล่าวไว้ว่า การที่คำแสดงความทุกข์ในบันทึกเรื่อง คะเงะโร นิกกิถูกนำมาใช้นั้น เป็นเพราะความผิดหวังในการแต่งงานของมีชิตซุเนะ โนะ สะสะที่ได้ประสบด้วยตนเอง และนอกจากนี้ มีชิตซุเนะ โนะ สะสะเองก็มีดวงสังหรณ์เกี่ยวกับความทุกข์ที่จะเกิดขึ้นจากการแต่งงานกับ คะเนะอิเอะด้วย โดยดวงสังหรณ์ของมีชิตซุเนะ โนะ สะสะนี้แสดงออกทางคำต่างๆ ที่ใช้ในบันทึก ทั้งส่วนตัวบทและส่วนของคำกลอน เช่นคำว่า 霧 หรือหมอกที่ถูกใช้ในบทกลอนที่คะเนะอิเอะส่งหามิชิทซุเนะในตอนเช้าของการเสร็จสิ้นพิธีแต่งงาน 3 คิน โดยมีชิตซุเนะ โนะ สะสะคิดว่าหมอกเป็นสิ่งที่จะสลายไปในยามสาย การที่คะเนะอิเอะใช้คำๆ นี้ในกลอนทำให้ผู้เขียนบันทึกรู้สึกไม่มั่นคง

งานวิจัยเรื่อง 『蜻蛉日記』 中巻の表現と発想—中巻末の諦観に至るまで— โดย โคะยะมะ คะโอะริ (小山香織) กล่าวถึงการแสดงอารมณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปของมีชิตซุเนะ โนะ สะสะโดยผ่านทางคำต่างๆ ที่ปรากฏในเรื่อง โดยเน้นอ้างอิงเนื้อหาจากบันทึกในช่วงก่อนและหลังการเดินทางไปเก็บตัวที่นาระคุะกิซึ่งเป็นเนื้อเรื่องในส่วนเล่มกลางของบันทึก

⁶ การแต่งงานของขุนนางระดับสูงในสมัยเฮอันนั้น แม้จะเป็นมีรูปแบบเป็นหนึ่งสามีหนึ่งภรรยาหลวงหลายอนุภรรยา (一夫一妻多妾) แต่กระนั้นก็มี การแบ่งลำดับของภรรยาเอาไว้ชัดเจน ภรรยาที่ถือว่าเป็นภรรยาที่ถูกต้องตามกฎหมาย จะมีเพียงคนเดียวเท่านั้น คือ ภรรยาหลวง (正妻) ส่วนภรรยาคนอื่นๆ (妾) ก็จะมีการแบ่งกันลงไปอีกว่าผ่านพิธีแต่งงานในรูปแบบที่เจ้าบ่าวไปหา 3 คินหรือไม่ ซึ่งถ้าผ่านพิธีแต่งงาน 3 คินก็จะถือเป็นภรรยาของชายคนนั้นๆ แต่ถ้าไม่ได้ผ่านพิธีแต่งงานนั้นก็จะเป็นเพียงคูรัก โดยมีชิตซุเนะ โนะ สะสะแต่งงานเข้าเป็นอนุภรรยา (妾) ของคะเนะอิเอะ

งานวิจัยเรื่อง 表現と文体 蜻蛉日記—ころのことば โดยยะมะงุชิ นะกะมิ (山口仲美, 1981) กล่าวถึงคำแสดงความคาดหวังที่ปรากฏในเรื่องโดยการใช้คำสามคำนี้ยะมะงุชิได้แบ่งการใช้ไว้ดังนี้คือ 「つれなし」 ใช้ในการแสดงความคาดหวังของมิชิทซุนะ โนะ ฮะฮะที่มีต่อคะเนะอิเอะ ผู้เป็นสามี โดยที่ความคาดหวังของมิชิทซุนะ โนะ ฮะฮะไม่ได้รับการตอบสนอง และการใช้ 「つれなし」 นี้เป็นการใช้เพื่อแสดงความคาดหวังที่มีมิชิทซุนะ โนะ ฮะฮะมีต่อสามีในด้านการคาดหวังด้านความรักถึง 7 ครั้ง ในส่วนของ 「ら」 เป็นการใช้คำในความหมายที่แสดงอารมณ์ที่ตัวมิชิทซุนะ โนะ ฮะฮะมีต่อตัวเองเท่านั้น และการใช้คำ 「つら」 ก็เป็นการใช้คำในความหมายที่แสดงอารมณ์ที่มีมิชิทซุนะ โนะ ฮะฮะมีต่อผู้อื่นซึ่งในที่นี้คือคะเนะอิเอะผู้เป็นสามี

งานวิจัยเรื่อง 藤原兼家の子育て โดยอุเมะมูระ เคะอิโกะ (梅村恵子, 2007) กล่าวถึงการเจริญเติบโตของมิชิทซุนะ ที่ถูกเลี้ยงดูมาในสภาพครอบครัวที่บิดามารดาไม่ลงรอยกัน ทำให้ในวัยเด็กของมิชิทซุนะมีการเลียนแบบการใช้คำที่คะเนะอิเอะผู้เป็นบิดาใช้อยู่เสมออันเป็นเหตุทำให้มิชิทซุนะ โนะ ฮะฮะต้องเจ็บปวด แต่ถึงกระนั้นคะเนะอิเอะเองก็เป็นฝ่ายให้การศึกษาที่เหมาะสมแก่บุตรชาย และเป็นฝ่ายดูแลเรื่องพิธีบรรลุนิติภาวะให้กับมิชิทซุนะอีกด้วย แม้จะดูเหมือนว่าคะเนะอิเอะไม่ค่อยให้ความสนใจในตัวบุตรเท่าไรหรอก แต่อูเมะมูระเองก็มีความคิดที่ว่าคะเนะอิเอะต้องมีความปรารถนาที่จะให้บุตรได้ดี เพื่อมาเป็นกำลังสนับสนุนให้กับตนในภายภาคหน้าเช่นกัน

งานวิจัยเรื่อง 和歌を力に生きる 一道綱母と蜻蛉日記—ของทซุทซุมิ คะสุอิโระ (堤和博, 2009) กล่าวถึงความสำคัญของโคลงกลอนญี่ปุ่น (和歌) ไว้ว่าในสมัยเฮอัน เหล่าขุนนางชั้นสูงจะได้รับการศึกษาเกี่ยวกับโคลงกลอนต่างๆ ตั้งแต่ยังเล็ก เพราะโคลงกลอนจะถูกใช้ในชีวิตประจำวันทั่วไป ยิ่งกับมิชิทซุนะ โนะ ฮะฮะที่ได้รับการศึกษาทางด้านโคลงกลอนมาเป็นอย่างดี และให้ความสำคัญกับโคลงกลอนด้วยแล้ว โคลงกลอนยิ่งมีความสำคัญเป็นอย่างมาก เมื่อคะเนะอิเอะส่งโคลงกลอนต่างๆ มาให้ แต่กลอนเหล่านั้นกลับไม่ได้รูปแบบตามที่เธอเคยศึกษามา ทำให้มิชิทซุนะ โนะ ฮะฮะเกิดความไม่มั่นคงขึ้นมาในใจ ทั้งนี้งานเขียนของทซุทซุมิมุ่งให้ความสำคัญกับบันทึกเรื่อง คะเงะโร นิกกิในช่วงครึ่งเล่มแรกของเล่มต้น (上巻) เป็นหลัก

งานวิจัยเรื่อง 王朝撰関期の「妻」たち—平安貴族の愛と結婚— ของ โตะโนะ อะกะมิ (園明美, 2009) กล่าวถึงสภาพของภรรยาในสมัยเฮอันที่แม่บวชจะมีสตรีหลายคนเป็นภรรยา แต่แท้จริงแล้วภรรยาในสมัยนั้นจะมีภรรยาหลวง หรือภรรยาที่ถูกต้อง (正妻) เพียงคนเดียว ส่วนภรรยาคนอื่นๆ จะเป็นเพียงอนุภรรยา (妾) เท่านั้น ทั้งนี้สตรีที่เป็นภรรยาหลวงสามารถระบุได้เป็นสองกรณีคือ แต่งงานเข้ามาในฐานะภรรยาหลวงแต่แรก และเป็นภรรยาหลวง

จากการรับรู้กันในภายหลัง ซึ่งภรรยาหลงในรูปแบบหลังจะดูจากการไปมาหาสู่กันระหว่างสามี ภรรยา และดูจากลำดับชั้นทางราชการ และความสามารถในการเลื่อนระดับชั้นทางราชการของ บุตร

งานวิจัยเรื่อง 『蜻蛉日記』の作者の結婚—兼家の妻として— ของ โสะมิยะ ไชโกะ (星谷昭子, 1994) กล่าวถึงรูปแบบการแต่งงานในสมัยเฮอัน ในช่วงสมัยคริสต์ ศักราชที่ 8 บุรุษจะพักอาศัยในบ้านหลังเดียวกับภรรยาหลง และจะใช้ชีวิตนไปหาภรรยาคนอื่น ๆ ตามบ้าน ซึ่งก่อให้เกิดรูปแบบของการแต่งงานแบบเยี่ยมเยือน (訪婚) แต่ตำแหน่งภรรยาหลงก็ เป็นตำแหน่งที่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ ในกรณีของภรรยาทั้งหลายของคะเนะอิเอะนั้น โสะมิยะ ให้ความเห็นเกี่ยวกับรูปแบบของการแต่งงานของแต่ละคนไว้ดังนี้คือ กรณีของโทะกิบิเมะ การ แต่งงานของโทะกิบิเมะกับคะเนะอิเอะไม่ได้มีการระบุไว้แน่ชัดว่าแต่งงานเข้าไปเป็นภรรยาหลง ตั้งแต่แรกเลย จึงทำให้กล่าวได้เพียงแค่ว่าโทะกิบิเมะเป็นภรรยาคนแรกของคะเนะอิเอะเท่านั้น โสะมิยะได้ให้ความเห็นไว้ว่าการเป็นภรรยาคนแรกนั้นไม่สามารถบอกได้ว่า เป็นภรรยาที่อาศัยอยู่ บ้านหลังเดียวกับกับคะเนะอิเอะหรือไม่ ส่วนกรณีของมิชิทซึนะ โนะ ฮะฮะ ถึงแม้ว่าคะเนะอิเอะจะ ตรงเข้าไปขอติดาจากฟูจิวะระ โนะ โทะโมะยะซุโดยตรงซึ่งเป็นการผิดธรรมเนียมในการสู่ขอ แต่ หลังจากนั้นก็มี การส่งจดหมายหาฝ่ายหญิง มีการมาเยี่ยมเยือน ตลอดจนตอบจดหมายและพิธี แต่งงานสามคืน ดังนั้นจึงโสะมิยะจึงถือว่ามีชิทซึนะ โนะ ฮะฮะเป็นภรรยาที่แต่งงานโดยถูกต้อง ตามรูปแบบการแต่งงานในสมัยนั้นเหมือนกับโทะกิบิเมะ แต่ในกรณีของมะชิ โนะ โคจิ โนะ อนนะ แม้จะมีการผ่านการแต่งงานสามคืนกับคะเนะอิเอะ มีบุตรชายให้แต่ต่อมาบุตรชายก็เสียชีวิตไป นอกจากนี้ยังสูญเสียความรักจากคะเนะอิเอะไปด้วย จึงถือได้ว่าเป็นการแต่งงานด้วยความรักที่ จบลงในระยะเวลาอันสั้น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 2

ประวัติของมิชิทซึนะ โนะ ฮะฮะ ประวัติและเรื่องย่อบันทึกเรื่อง คะเงะโร นิกกิ

ในส่วนของบทที่ 2 ผู้วิจัยจะขอล่าวถึงประวัติของมิชิทซึนะ โนะ ฮะฮะ ประวัติ และเรื่องย่อของบันทึกเรื่อง คะเงะโร นิกกิ ทั้งนี้เพื่อความเข้าใจในเรื่องราวของมิชิทซึนะ โนะ ฮะฮะ เพราะผู้เขียนบันทึกเรื่อง คะเงะโร นิกกิ มีความแตกต่างทั้งในด้านความคิดเห็น และ ความสามารถจากสตรีในสมัยเดียวกันค่อนข้างมาก การรู้ถึงความเป็นไปในบันทึกจะช่วยให้เข้าใจ เนื้อหาในบทอื่นๆ ได้มากยิ่งขึ้น

2.1. ประวัติของมิชิทซึนะ โนะ ฮะฮะ

มิชิทซึนะ โนะ ฮะฮะ ถือกำเนิดเมื่อราวปีโจเฮอิที่ 6 (承平6年 ค.ศ. 936) เป็น ธิดาของฟูจิวะระ โนะ โทะโมะยะสุ (Fujiwara no Tomoyasu 藤原倫寧) ส่วนมารดาสันนิษฐาน ว่าคือ ธิดาของโทะโนะโมะโนะกะมิ ฮะรุมิชิ (Tonomonokami Harumichi's daughter 主殿頭 春道女) มีพี่น้องร่วมบิดาคือฟูจิวะระ โนะ มะซะโยะชิ (Fujiwara No Masayoshi 藤原理能) ฟูจิวะระ โนะ นะงะโยะชิ⁷ (Fujiwara No Nagayoshi 藤原長能) และยังมีพี่สาวกับน้องสาว ร่วมบิดาแต่ไม่ปรากฏชื่ออีก 2 คน

มิชิทซึนะ โนะ ฮะฮะถือได้ว่าเป็นหนึ่งในสามหญิงงามแห่งยุคที่ได้รับกล่าวขานไว้ในบันทึกซุมปีบุเนเมียวะกุ⁸ (尊卑分册) นอกจากนี้เนื่องด้วยสายตระกูลในฝั่งของบิดาของ มิชิทซึนะ โนะ ฮะฮะมีบุคคลที่มีความสามารถทางกวีอยู่หลายคน จึงอาจมีส่วนทำให้เธอได้รับ อิทธิพลเหล่านี้มา และได้รับการกล่าวขานถึงในฐานะนักกวีหญิงคนหนึ่ง

มิชิทซึนะ โนะ ฮะฮะแต่งงาน¹⁰กับฟูจิวะระ โนะ คะเนะอิเอะ (Fujiwara No Kaneie 藤原兼家) เมื่ออายุ 19 ปี ในปีเท็นเรียวะกุที่ 8 (天曆8年 ค.ศ. 954) และเมื่ออายุได้

⁷ ชื่อของมะซะโยะชิและนะงะโยะชิสามารถอ่านได้อีกแบบว่า มะซะโต และนะงะโต

⁸ หญิงงามทั้ง 3 ที่ได้รับการกล่าวถึงได้แก่ มิชิทซึนะ โนะ ฮะฮะ (Michitsuna no Haha 道綱の母) ซะโตะริบิเะ (Satoribime さとりびめ 衣通姫) และ จักรพรรดินีโคเมะอิ (Empress Komei 光明皇后)

⁹ บันทึกทางสายตระกูลที่บันทึกเรื่องราวของตระกูลต่างๆ เช่น ฟูจิวะระ (藤原) ทะอิระ (平) มินะโมะโตะ (源) และ ทะชิบะนะ (橘) เป็นต้น

¹⁰ แต่งงานในฐานะภรรยาโดยผ่านพิธีแต่งงานสามคืนกับคะเนะอิเอะ แต่ทั้งนี้มิชิทซึนะ โนะ ฮะฮะไม่ได้เป็นภรรยาหลวงของ คะเนะอิเอะ

20 ปีก็ให้กำเนิดบุตรชาย คือ ฟุจิวะระ โนะ มิชิทซึนะ (Fujiwara No Michitsuna ふじわらのみちつな 藤原道綱) ในปีที่บุตรชายเกิด คะเนะอิเอะผู้เป็นสามีได้รับหญิงอื่นเป็นภรรยาอีกคน ทำให้การไปมาหาสู่กับ มิชิทซึนะ โนะ สะสะลดน้อยลงจากเดิม ทำให้เธอมีความเจ็บช้ำเป็นอย่างมาก อีกทั้งภายหลังจากที่รับภรรยาคนที่สามแล้ว คะเนะอิเอะก็ยังมีภรรยาและมีคู่อีกหลายคน ซึ่งเรื่องราวเหล่านี้มีเขียนไว้ในบันทึกหลายครั้ง การมีสัมพันธ์กับหญิงอื่นของ คะเนะอิเอะทำให้ มิชิทซึนะ โนะ สะสะได้ตัดพ้อต่อว่าสามีทั้งด้วยการกระทำ และด้วยคำพูดที่รุนแรงของเธอทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยาเริ่มที่จะระหองระแหงขึ้นมา และด้วยความสัมพันธ์ที่ไม่ลงรอยกันนี้เองที่ทำให้ มิชิทซึนะ โนะ สะสะเคยคิดจะละทิ้งทางโลก ดังเช่นในปีเท็นโรกุที่ 1 (天禄元年 คศ. 970) ที่เธอเปรยกับบุตรชายของตนเมื่อตอนไปเก็บตัวอยู่ที่วัดว่าอยากจะทำอะไรเพื่อละทิ้งทางโลก แต่กระนั้น มิชิทซึนะ โนะ สะสะก็ไม่ได้ออกบวชดังที่ตั้งใจไว้

ภายหลังเมื่อ มิชิทซึนะ ผ่านพิธีบรรลุนิติภาวะ มิชิทซึนะ โนะ สะสะก็เกิดความคิดว่า ตนเองมีลูกเพียงคนเดียวซึ่งนับว่าน้อยหากเทียบกับทางโทะกิบิเมะ (Tokibime ときびめ 時姫) ผู้เป็นภรรยาคนแรกของ คะเนะอิเอะ¹¹ อีกทั้งบุตรที่มีเพียงคนเดียวก็เป็นบุรุษ ไม่มีความละเอียดอ่อนพอที่จะเข้าใจมารดาที่เป็นสตรี มิชิทซึนะ โนะ สะสะจึงเกิดความคิดที่จะรับเด็กหญิงสักคนหนึ่งมาเป็นธิดาบุญธรรม และในที่สุดก็ได้รับเด็กหญิงที่เกิดจากธิดาของมินะโมะโตะ โนะ คะเนะตะตะ (Minamoto No Kanetada's daughter みなもとのかねただ むすめ 源兼忠の女) มาเป็นธิดาบุญธรรม โดยแท้จริงแล้วเด็กหญิงที่ มิชิทซึนะ โนะ สะสะรับมานั้นเป็นธิดาแท้ๆ ของ คะเนะอิเอะที่เกิดกับธิดาของ มินะโมะโตะ โนะ คะเนะตะตะ

แม้ความสัมพันธ์ฉันท์สามีภรรยา กับ คะเนะอิเอะ ที่ปรากฏในบันทึกเรื่อง คะเงะโร นิกกิ จะดูง่อนแง่นไม่มั่นคงนัก แต่เมื่อ คะเนะอิเอะ จะสร้างบ้านหลังใหม่ มิชิทซึนะ โนะ สะสะก็ยังหวังว่าตนจะได้เข้าไปอยู่ในบ้านหลังนั้นด้วย แต่เมื่อพลาดหวังจึงได้เขียนบันทึกเรื่อง คะเงะโร นิกกิ ขึ้นมา กล่าวกันว่า มิชิทซึนะ โนะ สะสะ มีชีวิตอยู่จนราวปีโชโตะกุที่ 1 (長徳元年 คศ. 995) รวมอายุได้ 60 ปี

ด้วยความที่ มิชิทซึนะ โนะ สะสะ เป็นสตรีที่ได้รับการศึกษาเป็นอย่างดีตั้งแต่เด็ก อีกทั้งเติบโตมาในครอบครัวที่มีนักกวีอยู่เยอะ จึงทำให้เป็นคนมีความรู้ มีความละเอียดละไมในการใช้ภาษา รู้จักการยกตัวอย่างโคลงกลอนเก่าที่เคยมีผู้เขียนไว้มาใช้ได้เป็นอย่างดี อีกทั้งการที่

¹¹ โทะกิบิเมะ มีบุตรธิดากับ คะเนะอิเอะ รวม 5 คน ในบันทึกมีการกล่าวถึง โทะกิบิเมะ ด้วยคำว่า คนที่มีลูกมาก (子どもあまたあり) เอาไว้ด้วย

ถูกกล่าวขานว่าเป็น 1 ใน 3 ยอดหญิงงามแห่งยุคก็เป็นเหตุหล่อหลอมให้ผู้เขียนบันทึกเรื่อง
คะเงะโร นิกกิมิรสนิยมที่ดี มีมาตรฐานสำหรับสิ่งต่างๆ ค่อนข้างสูง

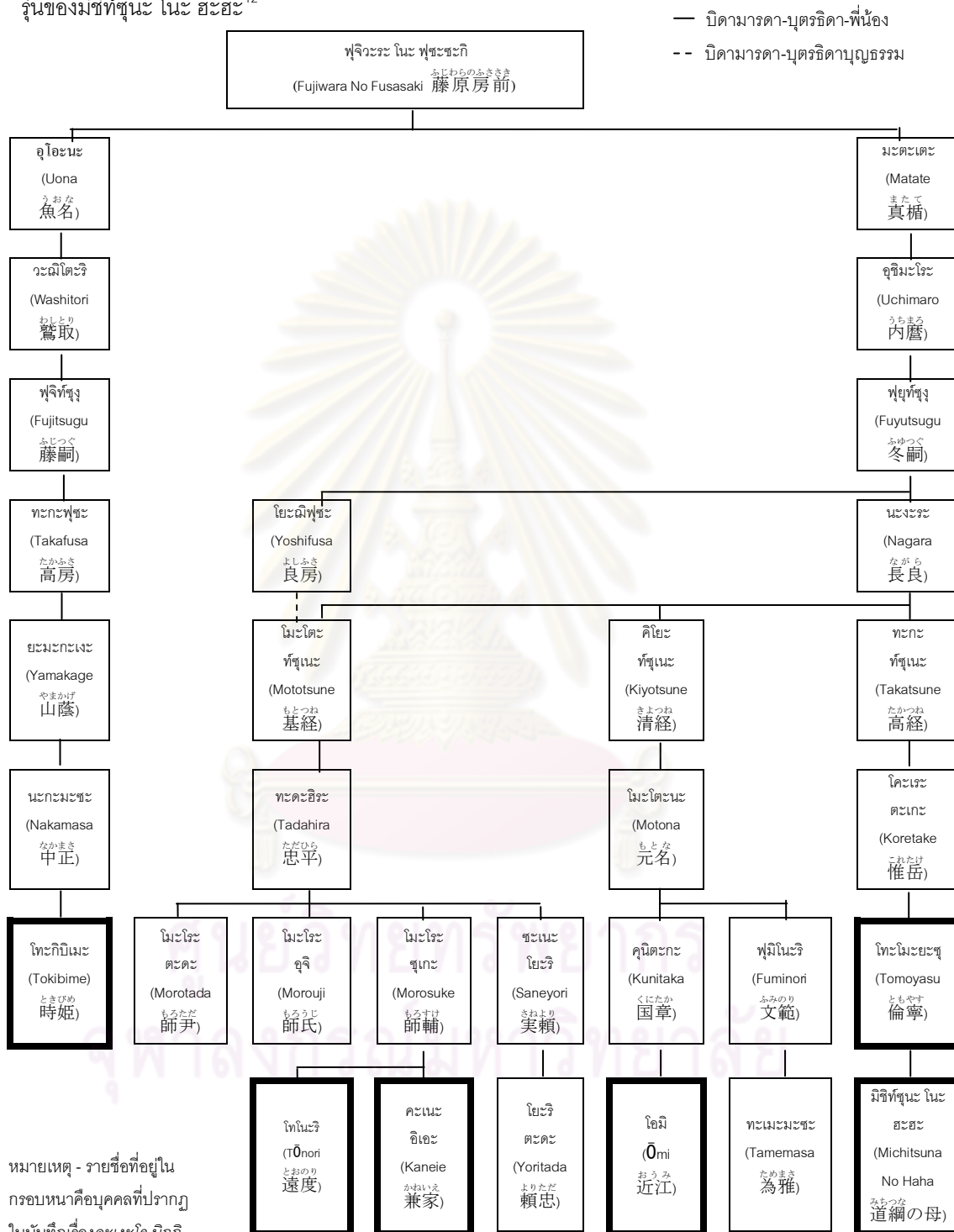
ต่อมาเมื่อได้แต่งงานกับคะเนะอิเอะก็มีการคาดหวังเกี่ยวกับการแต่งงานสูง โดย
อาจกล่าวได้ว่าเป็นความคาดหวังที่สูงกว่าฐานะของมิชิทซุนะ โนะ ฮะฮะเองที่แต่งเข้ามาเป็น
ภรรยาคนที่ 2 ของคะเนะอิเอะ ดังนั้นเมื่อความจริงคลาดไปจากสิ่งที่ได้คาดหวังไว้ จึงทำให้
มิชิทซุนะ โนะ ฮะฮะรู้สึกไม่ดีกับชีวิตแต่งงาน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผังความสัมพันธ์ของมิชิทซึนะ โนะ ฮะฮะ และบุคคลในบันทึก

ตารางที่ 2 ตารางความสัมพันธ์ของบุคคลในบันทึกเรื่อง *คะเงะโร นิกกิ* ตั้งแต่รุ่นของฟูจิวะระ โนะ ฟูซะซะกิจนถึงรุ่นของมิชิทซึนะ โนะ ฮะฮะ¹²

¹² ผังข้างต้นผู้วิจัยเขียนขึ้นโดยอ้างอิงจากผังตระกูลฟูจิวะระใน 藤原氏千年 ของโอะโอะโระยะ อิซะเอะฉิ (隴谷寿) และผังตระกูลฟูจิวะระใน 家族も古代史 恋愛・結婚・子育て ของอูเมะมูระ เคะอิโกะ (梅村恵子) ทั้งนี้ในผังตารางนี้ได้นำรายชื่อบุตร-ธิดาของโทะโมะยะสุ และโมะโระซุเกะมาใส่ไว้ให้ครบทั้งหมด รายละเอียดดูเพิ่มเติมที่ภาคผนวก

ตารางที่ 3 ตารางความสัมพันธ์ของคะเนะอิเอะ กับสตรีต่างๆ ที่ปรากฏในบันทึกเรื่อง *คะเงะโร นิกกิ* รวมถึงบุตรธิดาที่เกิดกับสตรีนั้นๆ

2.2. ประวัติและเรื่องย่อบันทึกเรื่อง คะเนะอิ นิทกิ

บันทึกเรื่องกะเนะอิ นิทกิ ถูกเขียนขึ้นโดยมิชิทซุเนะ โนะ สะสะ ไม่ปรากฏแน่ชัดว่าเริ่มเขียนบันทึกนี้ขึ้นเมื่อไหร่ แต่มีการคาดคะเนกันว่าน่าจะเขียนเสร็จสิ้นช่วงหลังปีเท็นเอ็นที่ 3 (天延3年 ค.ศ.975) เล็กน้อย บันทึกเรื่องกะเนะอิ นิทกิเป็นบันทึกที่มีเรื่องราวในช่วงปีเท็นเรียะกุที่ 8 จนถึงปีเท็นเอ็นที่ 3 (天曆8年 - 天延3年 ค.ศ. 954 – 975) โดยเนื้อหาในบันทึกเริ่มตั้งแต่ตอนที่คะเนะอิอะสุซุโอมิชิทซุเนะ โนะ สะสะ รวมเป็นเวลาทั้งสิ้น 21 ปี ตัวบันทึกมีด้วยกัน 3 เล่มคือ เล่มต้น เล่มกลาง และเล่มปลาย (上卷、中卷、下卷) โดยมีเนื้อเรื่องดังนี้

เล่มต้น (上卷)

บันทึกเล่มต้นเป็นบันทึกในช่วงปีเท็นเรียะกุที่ 8 (天曆8年 ค.ศ.954) ช่วงฤดูร้อนจนถึงประมาณเดือน 9 ปีอันนะที่ 1 (安和元年 ค.ศ. 968) โดยมิชิทซุเนะ โนะ สะสะได้เขียนขึ้นต้นไว้ว่า บันทึกนี้เป็นบันทึกของหญิงสาวที่ได้แต่งงานกับผู้สูงศักดิ์ ที่เขียนขึ้นมาเพื่อจะตอบคำถามที่ว่าหากแต่งงานกับชายสูงศักดิ์แล้วจะเป็นเช่นไร

ปีเท็นเรียะกุที่ 8 (天曆8年 ค.ศ.954)

ราวหน้าร้อนคะเนะอิอะสุได้มาสู่ขอมิชิทซุเนะ โนะ สะสะจากโทะโมะยะสะผู้เป็นบิดา แต่ผู้เขียนบันทึกรู้สึกว่คะเนะอิอะสุไม่ได้ปฏิบัติตามระเบียบแบบแผนในการสู่ขอที่ดีนัก จึงไม่ยอมตอบรับ แต่ในที่สุดด้วยการคะยั้นคะยอของมารดา¹³ และความเห็นชอบของบิดาการแต่งงานจึงเกิดขึ้นในฤดูใบไม้ร่วง หลังจากแต่งงานไม่นานนัก บิดาของมิชิทซุเนะ โนะ สะสะก็ต้องออกเดินทางไปรับราชการที่ต่างแดน¹⁴ ก่อนไปโทะโมะยะสะได้เขียนจดหมายฝากฝังมิชิทซุเนะ โนะ สะสะไว้กับคะเนะอิอะสุ

ปีเท็นเรียะกุที่ 9 (天曆9年 ค.ศ.955)

ในช่วงปลายเดือน 8 มิชิทซุเนะ โนะ สะสะให้กำเนิดมิชิทซุเนะ และในช่วงเดือน 9 ก็ได้รู้ว่าคะเนะอิอะสุมีคู่รักใหม่จากจดหมายที่ถูกส่งไว้ที่บ้านของเธอ ต่อมาในเดือน 10

¹³ ในบันทึกหลังจากที่คะเนะอิอะสุได้เข้าไปทาบทามสู่ขอผู้เขียนบันทึกจากบิดาโดยตรงแล้ว เมื่อแรกที่คะเนะอิอะสุส่งจดหมายมาหา มิชิทซุเนะ โนะ สะสะไม่ยินดีที่จะตอบจดหมายกลับ แต่ผู้เป็นมารดาได้คะยั้นคะยอให้ตอบจดหมายกลับไปดี ๆ อยู่เสมอ

¹⁴ ไปรับราชการเป็นเจ้าเมืองมิชิโนะกุ (陸奥国)

คะเนะอิเอะก็รับหญิงนั้น¹⁵ เป็นภรรยาอีกคนทำให้มิชิทซุนะ โนะ สะสะต้องร่ำไห้เพียงลำพังในยาม
ค่ำคืน

ปีเท็นเรียวกุที่ 10 (天曆 10 年 ค.ศ.956)

ตั้งแต่นั้นปีใหม่มาคะเนะอิเอะไม่ได้มาหาผู้เขียนบันทึกจนกระทั่งเข้า
เดือน 3 จึงได้แวะมาเยือน แต่กระนั้นการไปมาหาสู่ระหว่างมะชิ โนะ โคจิ โนะ อนนะกับคะเนะอิ
เอะก็เริ่มเป็นที่รู้จักกัน ช่วงเดือน 5 มิชิทซุนะ โนะ สะสะได้ส่งจดหมายหาโทะกิบิเมะเพื่อถามไถ่เรื่อง
คะเนะอิเอะ หลังจากที่คะเนะอิเอะได้มาหาเมื่อเดือน 3 แล้วก็ไม่ได้แวะเวียนเข้ามาหาอีก แต่ทว่า
เมื่อเข้าเดือน 7 ยามคะเนะอิเอะจะไปหามะชิ โนะ โคจิ โนะ อนนะกลับจงใจใช้ถนนที่ผ่านหน้าบ้าน
ของมิชิทซุนะ โนะ สะสะเพื่อให้เธอได้ยินเสียงรถลาก เรื่องนี้ทำให้เธอต้องทนเจ็บช้ำอยู่กับลูกชาย
โดยลำพัง

ปีเท็นโตะกุที่ 1 (天徳元年 ค.ศ.957)

ช่วงหน้าร้อน มิชิทซุนะ โนะ สะสะได้ข่าวว่ามะชิ โนะ โคจิ โนะ อนนะ
กำลังจะคลอดบุตร และน้อยใจที่ทั้งคะเนะอิเอะและคนของคะเนะอิเอะพากันผ่านทางหน้าบ้าน
เธอเพื่อไปยังบ้านของหญิงผู้นั้น¹⁶ ไม่กี่วันถัดมาเธอก็ได้ข่าวว่าคะเนะอิเอะได้บุตรชาย แต่พอเข้า
เดือน 8 มิชิทซุนะ โนะ สะสะก็ได้ข่าวว่าบุตรของมะชิ โนะ โคจิ โนะ อนนะตาย

หลังจากนั้นถึงคะเนะอิเอะจะเริ่มกลับมาเยี่ยมเยียนแล้ว แต่ก็มักพูดว่าไว้
จะมาใหม่ ทำให้มิชิทซุนะที่เริ่มพูดได้ติดคำพูดนี้ของบิดา ในช่วงเดือน 10 ของปีนี้เองมิชิทซุนะ โนะ
สะสะได้ส่งเพลงยาว (長歌) ได้ตอบกันกับคะเนะอิเอะในเชิงตัดพ้อต่อว่า ทำให้ความสัมพันธ์ฉันท์
สามีภรรยาของทั้งคู่ไม่ค่อยจะดีนัก

ปีโอะวะที่ 2 (応和 2 年 ค.ศ.962)

คะเนะอิเอะได้รับเลื่อนตำแหน่งเป็นโชนะงน (少納言)¹⁷ ดำรงตำแหน่ง
ขุนนางชั้น 4 และเข้าไปทำงานกับเจ้าชายทะกะอะกิ (Prince Taka-aki 章明親王) หลังจากทีขึ้น

¹⁵ มะชิ โนะ โคจิ โนะ อนนะ (Machi no kouji no onna 町の小路の女)

¹⁶ ผู้เขียนบันทึกคิดว่า ทั้งๆ ที่มีถนนเส้นอื่นในเมืองอีกมากมาย แต่คะเนะอิเอะและสาวใช้จงใจใช้เส้นทางที่ผ่านหน้าบ้านเธอ
เพื่อไปยังบ้านของมะชิ โนะ โคจิ โนะ อนนะเพราะต้องการให้มิชิทซุนะ โนะ สะสะได้รับรู้

¹⁷ ตำแหน่งขุนนางที่ทำหน้าที่รับใช้ของจักรพรรดิ ทำหน้าที่ถ่ายทอดคำสั่งเล็กๆ น้อยๆ ทั่วไป

เป็นโชนงน คะเนะอิเอะมักมาหาที่บ้านของผู้เขียนบันทึกเสมอ นอกจากนี้มิชิทซุนะ โนะ สะสะได้เขียนจดหมายโต้ตอบกันกับเจ้าชายทะกะอะกิด้วย

เข้าเดือน 5 ปีดาของเธอก็กลับมายังเมืองหลวง ช่วงเดือนนี้เองที่เจ้าชายทะกะอะกิได้ตามคะเนะอิเอะมาเยือนยังบ้านของมิชิทซุนะ โนะ สะสะ เข้าเดือน 7 คะเนะอิเอะก็พามิชิทซุนะ โนะ สะสะไปไหว้พระที่วัดบนภูเขา

ปีโอวะที่ 3 (応和3年 ค.ศ.963)

ในช่วงปีนี้คะเนะอิเอะแตกต่างไปจากปกติ¹⁸ อีกทั้งตั้งแต่ต้นปีก็ยังได้รับอนุญาตให้เข้าเฝ้าต่อหน้าพระพักตร์ได้อีกครั้ง

ต่อมาราววันพีธิมิไซงิ¹⁹ ของชะอิอิน²⁰ ที่ศาลเจ้าคะโมะ²¹ ก็มีสารจากเจ้าชาย ทะกะอะกิมาถึงที่เรือนว่า ถ้าจะไปดูพิธีก็จะไปด้วย จึงออกเดินทางไปด้วยกัน²² ในปีนี้มิชิทซุนะ โนะ สะสะได้รับดอกซุซุกิ²³ จากเจ้าชายทะกะอะกิ²⁴

¹⁸ เพราะปกติมิชิทซุนะ โนะ สะสะคิดว่าตนไม่ได้รับความรักจากคะเนะอิเอะ แต่ช่วงเวลานี้เป็นช่วงที่มิชิทซุนะ โนะ สะสะได้รับความรักจากคะเนะอิเอะเป็นพิเศษ จึงทำให้ผู้เขียนบันทึกรู้สึกว่าคะเนะอิเอะต่างไปจากปกติ

¹⁹ พิธีชำระล้างภายในแม่น้ำหรือทะเล ที่จะกระทำเมื่อเกิดการแปรเปลี่ยนบาป หรือกระทำก่อนการทำพิธีทางศาสนา ทั้งนี้ปีที่ปรากฏในบันทึกคือวันที่ 13 เดือน 4

²⁰ เจ้าหญิงที่ยังไม่ได้แต่งงานที่ทำงานรับใช้อยู่ที่ศาลเจ้าคะโมะ (賀茂神社)

²¹ เป็นชื่อศาลเจ้าในจังหวัดเกียวโต หมายถึงศาลเจ้าสองที่ด้วยกัน ที่แรกคือศาลเจ้าคะโมะวะเกะอิเกะสึชิ (賀茂別雷神社) ในแขวงคิตะ เขตเกียวโต ศาลเจ้านี้สร้างขึ้นเพื่อบูชาเทพคะโมะวะเกะอิเกะสึชิ ส่วนอีกที่คือศาลเจ้าคะโมะมิโอะยะ (賀茂御相神社) ในแขวงซะเกียว (左京区) สร้างขึ้นเพื่อบูชาเทพมะโยะริบิเะ (玉依姫) ในสมัยเฮอันมีความเชื่อว่าเป็นที่สถิตย์ของเทพผู้ปกป้องรักษาเมือง ในช่วงคริสต์ศักราชที่ 900 เป็นต้นมาจึงมีการส่งเจ้าหญิงที่ยังไม่ได้แต่งงานไปทำหน้าที่รับใช้ที่ศาลเจ้าคะโมะวะเกะอิเกะสึชิ

²² คะเนะอิเอะแวะไปรับเจ้าชายทะกะอะกิแล้วออกเดินทางไปด้วยกัน

²³ ดอกหญ้าชนิดหนึ่ง มีหลายสี เป็นพืชในตระกูลเดียวกับข้าว มีความสูงราว 2 เมตร ถือเป็น 1 ใน 7 ดอกหญ้าในฤดูใบไม้ร่วง

²⁴ มิชิทซุนะ โนะ สะสะเคยขอดอกซุซุกิจากเจ้าชายทะกะอะกิเพราะเคยเห็นเมื่อปีก่อนว่าดอกหญ้าชนิดนี้ที่ตัดมาจากด้านหลังของเจ้าชายสวยงาม เจ้าชายทะกะอะกิเลยส่งดอกซุซุกิมาให้พร้อมกับจดหมายที่ใช้กระดาษสีเดียวกับดอกไม้ เนื้อความในจดหมายทำให้มิชิทซุนะ โนะ สะสะตระหนักได้ว่าอาจจะทำให้เจ้าชายทะกะอะกิเข้าใจผิดในบางเรื่องไปจึงไม่ได้ตอบจดหมายกลับ แต่ภายหลังด้วยว่าคะเนะอิเอะมีความก้าวหน้าทางการงาน ทำให้เจ้าชายทะกะอะกิค่อยๆ ห่างเหินกับคะเนะอิเอะ (รวมถึงมิชิทซุนะ โนะ สะสะ)

ปีโคโฮที่ 1 (康保元年 ค.ศ.964)

ตั้งแต่วางหน้าร้อนคะเนะอิเอะเริ่มแปลกไป มาหาในยามเช้า และขอตัวกลับในยามพลบค่ำ พอเริ่มรู้สึกตัวจึงได้รู้ว่าคะเนะอิเอะกลับไปเป็นเหมือนเดิมอีกแล้ว²⁵ มิชิทซึนะ โนะ ฮะฮะคิดว่าแม่จะเป็นคู่สามีภรรยาที่นาน แต่ในความคิดของคะเนะอิเอะบ้านของตนก็เหมือนไม่ใช่บ้านของภรรยา อีกทั้งตนเองไม่ได้มีบุตรมากทำให้เกิดความกังวล เข้าฤดูใบไม้ร่วงมารดาของมิชิทซึนะ โนะ ฮะฮะก็ถึงแก่กรรมสร้างความเศร้าโศกให้แก่เธอเป็นอย่างมาก หลังจากงานศพของมารดา ผู้เขียนบันทึกได้เดินทางไปเก็บตัวในวัดบนภูเขา และด้วยสภาพที่เศร้าโศกจนน่าเวทนาของเธอทำให้คะเนะอิเอะเกิดความสงสารจึงมาหาที่วัดอยู่บ่อยๆ²⁶

ปีโคโฮที่ 2 (康保2年 ค.ศ.965)

เมื่อถึงวันครบรอบวันตายของมารดา ครอบครัวของมิชิทซึนะ โนะ ฮะฮะได้จัดงานบุญขึ้นที่วัดบนภูเขา คิดโศกเศร้าเรื่องมารดาได้ไม่นานเท่าไร ที่สาวก็ต้องเดินทางไปต่างจังหวัด เพราะติดตามสามีที่ไปรับราชการ เมื่อแวะไปที่บ้านก็พบว่าทั้งบ้านกำลังจัดของอยู่ เมื่อได้พบพี่สาว ทั้งตัวผู้เขียนบันทึกและพี่สาวกลับไม่ยอมสบตากันเอาแต่ร้องไห้จนคนรอบข้างต้องปราม พอดีกับที่คะเนะอิเอะกำลังจะไปหามิชิทซึนะ โนะ ฮะฮะที่บ้านทำให้ต้องรีบกลับ ผู้เขียนบันทึกกับพี่สาวจึงถอดโคะอุซึกิ²⁷ ที่สวมอยู่แลกกัน²⁸

ปีโคโฮที่ 3 (康保3年 ค.ศ.966)

คะเนะอิเอะป่วยหนักอย่างไม่เคยเป็น ถึงขนาดเขียนจดหมายบอกกับผู้เขียนบันทึกว่า หากเขาตายไปอย่าเพิ่งแต่งงานใหม่ในช่วงที่กำลังไว้ทุกข์ให้ มิชิทซึนะ โนะ ฮะฮะจึงแอบลอบเข้าไปคอยดูแลเฝ้าไข้ที่เรือนของคะเนะอิเอะ แต่พอคะเนะอิเอะหายดี ความสัมพันธ์ของทั้งคู่ก็กลับไปแยเหมือนแต่ก่อน

²⁵ คะเนะอิเอะมีภรรยาใหม่ มีการคาดคะเนว่าคะเนะอิเอะรับธิดาของฟูจิวะระ โนะ ทะคะโมะโตะ (มารดาของฟูจิวะระ โนะ มิชิโอะฉิ) เป็นภรรยาในช่วงนี้

²⁶ ในช่วงนี้เป็นอีกช่วงเวลาหนึ่งที่มิชิทซึนะ โนะ ฮะฮะรับรู้ได้ถึงความรักจากคะเนะอิเอะ แต่ก็คิดว่าเป็นความรักที่เกิดจากความเวทนาสงสารเสียมากกว่า

²⁷ โคะอุซึกิ (小袷) เป็นชุดในชีวิตประจำวันของสตรีชั้นสูงในสมัยเฮอัน มีขนาดสั้นกว่าอุซึกิ (袷) เล็กน้อย ใช้สวมทับบนอุซึกิตอนที่ไม่ได้สวมคะระจินุ (唐衣) และ โมะ (裳) ดูรายละเอียดเพิ่มเติมในภาคผนวก

²⁸ การที่มิชิทซึนะ โนะ ฮะฮะถอดชุดแลกกับพี่สาวนั้นเป็นธรรมเนียมที่จะทำตอนก่อนแยกจากกัน โดยจะถือว่าของที่ใช้แลกกันเป็นสิ่งแทนตัวของอีกฝ่ายหนึ่ง

ปีโคโฮที่ 4 (康保4年 ค.ศ.967)

เดือน 5 จักรพรรดิ²⁹ ทรงประชวร ในวังมีแต่ความวุ่นวาย คະเนะอิเอะที่เป็นผู้ช่วยของมกุฎราชกุมารก็เลยพลอยยุ่งไปด้วย หลังจากนั้นไม่นานนักจักรพรรดิก็สิ้นพระชนม์ทำให้เกิดความเศร้าโศกไปทั่ว ช่วงปลายปีคะเนะอิเอะได้รับพระราชทานยศให้เป็นชูโจ (中将)³⁰ ดำรงตำแหน่งขุนนางชั้น 3 (三位)

ปีอันนะที่ 1 (安和元年 ค.ศ.968)

ความสัมพันธ์ฉันท์สามีภรรยาของมิชิทซุเนะ โนะ สะสะกับคะเนะอิเอะไม่สู้ดี จนผู้เขียนบันทึกคิดว่าความสัมพันธ์นี้จะจบลงในไม่ช้า แต่กระนั้นคะเนะอิเอะก็ยังมาเยี่ยมเยียนและค้างที่บ้านด้วย และเมื่อเข้าเดือน 9 ก็พามิชิทซุเนะ โนะ สะสะไปสักการะที่วัดด้วยกัน³¹

เล่มกลาง (中卷)

บันทึกเล่มกลางจะเป็นบันทึกในช่วงปีอันนะที่ 2 (安和2年 ค.ศ.969) จนถึงเดือน 12 ของปีเท็นโรกุที่ 2 (天禄2年 ค.ศ.971) หากเทียบกับเล่มต้นแล้ว แม้ช่วงปีในบันทึกจะไม่ยาวมากนัก แต่เนื้อเรื่องก็มีการบันทึกเป็นวันโดยคร่าวๆ ที่มีความละเอียดกว่าเล่มแรก ถึงกระนั้นก็ยังคงเป็นการบอกวันโดยประมาณ มากกว่าที่จะบอกว่าเป็นวันที่เท่าไรหรือเดือนอะไร

ปีอันนะที่ 2 (安和2年 ค.ศ.969)

ช่วงปีใหม่มิชิทซุเนะ โนะ สะสะคาดหวังให้ความสัมพันธ์ระหว่างตนกับคะเนะอิเอะเป็นไปได้ด้วยดี อยากให้คะเนะอิเอะมาหาติดต่อกัน 30 วัน 30 คืน³²

เมื่อเข้าเดือน 5 มิชิทซุเนะ โนะ สะสะก็ไปเก็บตัวที่วัด ช่วงนั้นมีฝนตกหนักทำให้ผู้เขียนบันทึกรู้สึกเศร้า หลังจากนั้นไม่นานเธอก็ล้มป่วยทำให้มีจิตใจอ่อนแอ จนถึงกับเขียน

²⁹ จักรพรรดิมุระกะมิ (村上天皇)

³⁰ ตำแหน่งข้าราชการในกองทัพตำแหน่งหนึ่ง แบ่งแยกเป็นชะชูโจ (左中将) และอูชูโจ (右中将) อยู่สูงกว่าตำแหน่งโชโหม (少将) แต่อยู่ใต้ตำแหน่งทะอิโหม (大將)

³¹ โดยการเดินทางไปวัดในครั้งนี้มิชิทซุเนะ โนะ สะสะได้บันทึกเรื่องราวการเดินทางเอาไว้โดยละเอียด

³² มาหาทุกวันทุกคืน เพื่อให้บ้านของผู้เขียนเป็นบ้านของภรรยาหลงไปโดยปริยาย

จดหมายสั่งเสียฝากลูกชายไว้กับคะเนะอิเอะแต่ก็หายดีก่อน ช่วงเดือน 7 มิชิทซุเนะ โนะ สะสะก็ได้เดินทางไปที่มิตะเกะกับคะเนะอิเอะและบุตรชาย

ปีเท็นโระกุที่ 1 (天禄元年 ค.ศ.970)

ช่วงเดือน 3 มิชิทซุเนะได้รับเลือกให้เข้าแข่งยิงธนูต่อหน้าพระพักตร์ โดยได้อยู่ในกลุ่มที่ยิงทีหลัง มิชิทซุเนะตั้งใจฝึกซ้อมทั้งยิงธนูและซ้อมรำเป็นอย่างมาก³³ พอถึงวันจริงแม้กลุ่มของมิชิทซุเนะจะไม่ได้ชัยชนะ แต่เพราะมิชิทซุเนะจึงทำให้คะแนนกลับมาตีเสมอได้ จึงเป็นเหตุให้มีคนมาร่วมแสดงความยินดีกับมิชิทซุเนะ โนะ สะสะมากมาย

ราวเดือน 5 คะเนะอิเอะที่หายจากอาการป่วยแล้วก็ยังไม่ยอมมาหา แม้มิชิทซุเนะ โนะ สะสะจะถามบุตรชายว่า คะเนะอิเอะถามถึงตนบ้างไหมก็จะได้รับคำตอบว่าไม่ได้ถามถึงอยู่เสมอ จนกระทั่งเดือน 6 มิชิทซุเนะ โนะ สะสะนับวันคืนที่ไม่ได้พบหน้าคะเนะอิเอะจึงทำให้รู้ว่า ไม่ได้พบเจอในยามกลางวันมา 40 วัน ยามกลางคืนมา 30 คืนแล้ว ทำให้มิชิทซุเนะ โนะ สะสะเฝ้าคิดว่าทั้งความสัมพันธ์ของตน กับคะเนะอิเอะ หรือแม้แต่คนรอบตัวก็ดูแปลกไปทั้งสิ้น

หลังจากนั้นมิชิทซุเนะ โนะ สะสะก็ได้เดินทางไปเก็บตัวในวัดกับบุตรชาย ระหว่างออกเดินทางก็ได้ข่าวว่าคะเนะอิเอะเดินทางมาหาที่บ้าน แต่กระนั้นมิชิทซุเนะ โนะ สะสะก็ยังคงเดินทางไปวัด และคิดที่จะออกบวช พอมาบอกกับบุตรชายก็ทำให้บุตรชายขอออกบวชด้วย โดยยอมแสดงความตั้งใจจริงโดยการยอมปล่อยเหยี่ยวที่เลี้ยงไว้ไป

เดือน 7 มิชิทซุเนะ โนะ สะสะได้ข่าวว่าคะเนะอิเอะเริ่มไปติดพันกับโอมิ (Ōmi 近江) ทำให้เธอเสียใจมากและได้ตัดสินใจแอบเดินทางไปเก็บตัวราว 10 วัน ที่วัดอิมิยะมะ โดยไม่ได้บอกให้ใครรู้ เมื่ออยู่วัดแม้มิชิทซุเนะ โนะ สะสะมีความคิดอยากจะตายแต่ก็ยังมิหวังที่ลูกชายจึงได้แต่รำให้ เดือน 8 คะเนะอิเอะได้เลื่อนตำแหน่งเป็นทะอิโฌ (大將)³⁴ ในเดือน 11 คะเนะอิเอะก็กำหนดวันทำพิธีบรรลุนิติภาวะให้กับมิชิทซุเนะ และขอให้อดีดจักรพรรดิ³⁵ เป็นผู้ประกอบพิธีให้

³³ หากกลุ่มใดชนะ ต้องมีการรำฉลองชัยชนะด้วย ทำให้มิชิทซุเนะต้องซ้อมทั้งยิงธนูและรำควบคู่กันไป

³⁴ ตำแหน่งทางการทหารระดับสูง เทียบเท่ากับตำแหน่งแม่ทัพในปัจจุบัน มีอำนาจสั่งการทหารส่วนหนึ่ง หรือทั้งหมดของกองทัพได้โดยแยกเป็น ซะตะอิโฌ (左大將) และอุตะอิโฌ (右大將)

³⁵ จักรพรรดิระะอิเสะอิ (冷静天皇)

ปีเท็นโระกุที่ 2 (天禄2年 ค.ศ.971)

ความสัมพันธ์ระหว่างคะเนะอิเอะกับโอมิยังคงไปได้ด้วยดี ราวต้นปีมีพิธี
คะอิเกียวซึ่งมิชิทซุนะ โนะ สะสะก็คาดว่าคงมีแต่คนที่จะผ่านหน้าบ้านไป ไม่มีใครแวะมาหา และ
แม้เธอจะส่งจดหมายไปหาคะเนะอิเอะก็ไม่มีคำตอบ ในเดือน 2 คะเนะอิเอะก็แต่งงานกับโอมิ เมื่อ
มิชิทซุนะ โนะ สะสะรู้เรื่องก็เสียใจจนหนีไปพำนักที่วัดบนเขา และคิดจะออกบวชแต่ก็ถูกทัดทาน
จากผู้ติดตาม

ปลายเดือน 3 มิชิทซุนะ โนะ สะสะเดินทางกลับบ้านบิดา ซึ่งคะเนะอิเอะก็
ได้ส่งจดหมายมาเยี่ยมเยียน ราวฤดูฝนคะเนะอิเอะก็ยังคงผ่านบ้านของมิชิทซุนะ โนะ สะสะไปโดย
ไม่แวะเวียน ทำให้หญิงรับใช้ในบ้านของผู้เขียนบันทึกถึงกับกล่าวตำหนิคะเนะอิเอะและน้ำตาซึม
พฤติกรรมของคะเนะอิเอะทำให้มิชิทซุนะ โนะ สะสะคิดจะไปอยู่ในที่ที่คะเนะอิเอะไม่สามารถเดิน
ทางผ่านได้ จนบุตรชายเปรยว่าคงจะไปเก็บตัวที่วัดอีกกระทง

เมื่อไปอยู่ที่วัดได้ไม่นานคะเนะอิเอะก็ออกมาตามกลับบ้าน แต่เมื่อมาถึง
แล้วคะเนะอิเอะกลับรออยู่ภายนอกวัดแล้วให้มิชิทซุนะ โนะ สะสะออกมาหา โดยอ้างว่าเป็นวันไม่
ดี³⁶ แต่ทางผู้เขียนบันทึกไม่พอใจจึงให้บุตรชายเป็นคนเดินสาร เดินสารไปมาอยู่หลายครั้งจน
คะเนะอิเอะไม่พอใจจึงกลับไป ต่อมาก็มีทั้งญาติทางมิชิทซุนะ โนะ สะสะ และคนของทาง
คะเนะอิเอะเดินทางมาชักจูงให้ผู้เขียนบันทึกเดินทางกลับบ้านแต่เธอก็ไม่ยอมกลับ แม้มิชิตะกะ
(Michitaka ^{みちたか} 道隆)³⁷ จะเดินทางมาชักจูงให้กลับก็ไม่อาจทำให้เธอยอมเดินทางกลับได้ จนในที่สุด
คะเนะอิเอะก็ต้องมารับถึงในวัดและพากลับเมืองหลวง ระหว่างทางก็ชักชวนพูดคุยทำให้มิชิทซุนะ
โนะ สะสะรู้สึกราวกับอยู่ในฝัน แต่หลังจากนั้นก็ไม่ได้มาเยี่ยมเยียนอีกเลย

จนเข้าราวเดือน 7 โทะโมะยะซุ³⁸ เปรยกับมิชิทซุนะ โนะ สะสะว่าจะไปทำ
พิธีที่สะทซุสะ มิชิทซุนะ โนะ สะสะจึงไปที่บ้านบิดา ขาวนี้ทำให้คะเนะอิเอะมาหาที่บ้านของบิดา
ด้วย หลังจากนั้นไม่กี่วันมิชิทซุนะ โนะ สะสะก็ออกเดินทางไปสะทซุสะกับบิดา เมื่อเดินทางกลับ
มาแล้วคะเนะอิเอะก็ได้ส่งจดหมายมาหาผู้เขียนบันทึกที่อยู่ที่บ้านบิดา แต่หลังจากนั้นพฤติกรรม
ของคะเนะอิเอะก็เริ่มกลับไปเหมือนเดิมที่ไม่ค่อยไปมาหาสู่ ถึงแม้จะมีการส่งจดหมายมาหาบ้าง
เป็นครั้งคราวก็ตาม

³⁶ คะเนะอิเอะอ้างว่าในวันนั้นเป็นวันไม่ดีกับตัวเธอ ทำให้ไม่สามารถเข้าไปในวัดได้และขอให้มิชิทซุนะ โนะ สะสะเป็นฝ่าย
ออกมาหาเพื่อขึ้นรถกลับด้วยกัน ซึ่งความเชื่อนี้ได้อิทธิพลมาจากความเชื่อของจีนที่ว่าคนแต่ละคนจะมีดวงชะตาไม่เหมือนกัน
ในแต่ละวันอาจจะเป็นวันที่ดีหรือวันที่ไม่ดีต่อเจ้าของโชคชะตาได้

³⁷ บุตรชายของคะเนะอิเอะที่เกิดกับโทะกิบิเมะ

³⁸ บิดาของมิชิทซุนะ โนะ สะสะ

มีคนที่คอยส่งข่าวให้มิชิทซุนะ โนะ ฮะฮะฮะรู้เสมอว่าในแต่ละคืน คะเนะอิเอะจะพำนักที่ไหน ทำให้ผู้เขียนบันทึกไม่สามารถทำใจให้สงบได้ จนรู้ตัวอีกทีก็ถึงวันที่ซุอินะ³⁹ ผู้คนในบ้านต่างพากันตะโกนไล่ยักษ์ให้ออกไป

เล่มปลาย (下卷)

บันทึกเล่มปลายจะเป็นบันทึกในช่วงปีเท็นโรกุที่ 3 (天禄3年 ค.ศ.972) จนถึงเดือน 2 ของปีเท็นเอ็นที่ 2 (天延2年 ค.ศ.974) ตัวเนื้อเรื่องในเล่มนี้ มีการบันทึกเป็นวันค่อนข้างมีความละเอียดกว่าทั้งสองเล่มที่ผ่านมา มีการเขียนลงไปว่าเป็นวันที่เท่าไรเดือนอะไรมากขึ้น นอกจากนี้แม้จะมีเขียนถึงความสัมพันธ์อันที่สามีภรรยาตั้งเช่นสองเล่มก่อน แต่ก็ยังเป็นเล่มที่เขียนถึงเรื่องของบุตรและธิดาบุญธรรมเอาไว้มากเช่นกัน

ปีเท็นโรกุที่ 3 (天禄3年 ค.ศ.972)

เริ่มต้นปีมิชิทซุนะ โนะ ฮะฮะฮะยื่นส่งบุตรชายที่ออกไปทักทายในช่วงปีใหม่ แล้วก็รู้สึกว่บุตรเติบโตขึ้นมาก ในวันที่ 3 เดือน 1 ก็มีพิธีบรรลุนิติภาวะขององค์จักรพรรดิ ต่อมาในวันที่ 25 ก็ได้ข่าวว่าคะเนะอิเอะได้ขึ้นเป็นคะอินงะง (大納言)⁴⁰ ตัวมิชิทซุนะ โนะ ฮะฮะฮะจึงรู้สึกดีใจ

วันที่ 8 เดือน 2 เดินทางไปบ้านบิดา บรรดาญาติๆ มารวมตัวกันเล่นดนตรีทำใหู้สึกร่าเริงกับอยู่ในฤดูใบไม้ผลิ เป็นวันที่ผู้เขียนบันทึกรู้สึกสบายใจ เมื่อกลับมาบ้านก็พบจดหมายจากคะเนะอิเอะว่าจะรีบมาหา ด้วยความที่มิชิทซุนะ โนะ ฮะฮะฮะไม่คิดว่าอีกฝ่ายจะทำตามคำพูดนักจึงไม่ได้ใส่ใจ แต่ไม่นานนักคะเนะอิเอะก็มาสร้างความแปลกใจให้กับมิชิทซุนะ โนะ ฮะฮะฮะยิ่งนัก

วันที่ 15 มิชิทซุนะ โนะ ฮะฮะฮะฝันว่ามีคนมาเขียนคำว่าประตู (門) ไว้ที่ฝาเท้าข้างขวาของเธอจึงได้ให้คนมาตีความให้ ได้ความว่าเป็นฝันบอกอนาคตที่มิชิทซุนะจะได้เป็นใหญ่เป็นโต

มิชิทซุนะ โนะ ฮะฮะฮะรู้สึกว่าตนเองมีลูกแค่เพียงคนเดียว แถมยังเป็นผู้ชายไม่เข้าใจจิตใจของมารดาที่เป็นผู้หญิงจึงได้ปรึกษากับคนรู้จัก ก็มีคนแนะนำให้รับธิดาบุญธรรมสักคนมาดูแล พร้อมแนะนำให้รับเด็กหญิงที่เป็นเชื้อสายมาจากธิดาของเก็นชะอิโหม คะเนะตะคะ

³⁹ วันทำพิธีไล่ยักษ์

⁴⁰ ตำแหน่งทางราชการที่อยู่รองจากอูคะอิจิน (右大臣) เป็นตำแหน่งหนึ่งที่มีส่วนร่วมในการบริหารงานราชการแผ่นดิน ทำหน้าที่ตัดสินฎีกาก่อนนำเสนอให้กับองค์จักรพรรดิ และทำหน้าที่ถ่ายทอดคำสั่งต่างๆ ออกไป

(源 宰相 兼 忠) ให้เป็นตัวเลือก มิชิทซุเนะ โนะ สะสะจึงเริ่มส่งจดหมายหาเพื่อขอรับธิดามาดูแล พอดีว่าคนที่แนะนำให้นำนั้นรู้จักกับพี่ชายที่บวชเป็นพระของธิดาของคะเนะตะตะจึงเป็นธุระเรื่อง จดหมายให้ ผู้เขียนบันทึกส่งจดหมายได้ต่อกับทางญาติของเด็กหญิงหลายครั้งจึงได้รับอนุญาต ให้รับเด็กหญิงมาเป็นธิดาบุญธรรม มิชิทซุเนะ โนะ สะสะจึงส่งคนไปรับธิดาบุญธรรมมาในวันที่ 19 พอดีคะเนะอิเอะเดินทางมาที่บ้านของเธอด้วยจึงได้พบกับธิดาบุญธรรมคนนี้

เมื่อพบคะเนะอิเอะได้เอ่ยปากแซวผู้เขียนบันทึกเรื่องเด็กหญิงว่าเป็นลูก ของใคร มิชิทซุเนะ โนะ สะสะจึงบอกว่าเป็นธิดาของคะเนะอิเอะที่เกิดกับธิดาของมินาโมะโตะ โนะ คะเนะตะตะ ทำให้สองพ่อลูกกอดกันร้องไห้ด้วยความดีใจ หลังจากนั้นเป็นต้นมาทุกครั้ง ที่ คะเนะอิเอะเขียนจดหมายมาหา มิชิทซุเนะ โนะ สะสะเป็นต้องถามถึงธิดาคนนี้เสมอ

ในช่วงต้นเดือนธันวาคม⁴¹ เกิดไฟไหม้ใกล้บ้าน แต่ทางมิชิทซุเนะ โนะ สะสะ ก็ไม่ได้กระตือรือร้นที่จะลุกจากที่นอน แต่เพราะคะเนะอิเอะมาหาที่บ้านจึงลุกขึ้นมาต้อนรับ พอไฟ สงบคะเนะอิเอะก็เดินทางกลับไป ราววันที่ 8-9 ต้นซากุระในบ้านของผู้เขียนบันทึกบานสะพรั่ง ทำให้สวนราวกับกลายเป็นทะเลไป

วันที่ 19 เดือน 3 มิชิทซุเนะ โนะ สะสะลอบออกมาเที่ยวงานที่วัดคิโยะมิสุ กับคนรู้จัก ฆากลับก็แวะที่บ้านของคนที่ไม่ไปด้วยกัน ระหว่างทานอาหารก็ได้ยินว่ามีไฟไหม้จึง สอบถามและรู้ว่าอยู่ใกล้ๆ กับบ้านของตัวเอง มิชิทซุเนะ โนะ สะสะจึงรีบเดินทางกลับ พอกลับถึง บ้านก็พบว่าไฟสงบลงแล้ว แต่ครั้งนี้คะเนะอิเอะกลับไม่ได้มาหาที่บ้านเช่นครั้งที่ผ่านมามิชิทซุเนะ โนะ สะสะก็เลยคิดว่าความรักระหว่างทั้งสองคงจืดจางไป ทว่าพอมีคนไปแจ้งเรื่องไฟไหม้คะเนะอิเอะก็รีบมาดู เมื่อเห็นว่าปลอดภัยดีก็กลับไป

ราวเดือน 4 มิชิทซุเนะเริ่มส่งจดหมายหาหญิงสาวด้วยตัวเองแต่ก็ถูก ปฏิเสธ แต่พอเดือน 5 มิชิทซุเนะก็ทำคุซุตะมะ⁴² (薬玉) ส่งไปให้หญิงสาวพร้อมกับสาร ราววันที่ 6 มีสารจากพระที่วัดอิมิยะมะมาถึงพร้อมบอกว่าจะสวดขอพรให้มิชิทซุเนะ โนะ สะสะ ทำให้ผู้เขียน บันทึกตอบจดหมายตอบไปว่า ตัวเธอเองไม่มีเรื่องใดต้องขอพร ห่วงก็แต่เรื่องบุตรชายที่อยากให้ สวดขอพรให้ ระหว่างที่เขียนจดหมายนั่นเองมิชิทซุเนะ โนะ สะสะก็ร้องไห้ออกมา

⁴¹ เดือนธันวาคม (閏 2 月) เดือนที่เพิ่มเติมมาตามปฏิทินทางจันทรคติ

⁴² คุซุตะมะ มีลักษณะเป็นตะกร้อทรงกลมที่ทำขึ้นมาจากดอกไม้และไม้หอม ภายในมีถุงบรรจุเครื่องหอม ถักทอร่วมกับด้าย ห้าสี มีพวยาวห้อยด้านล่าง ได้รับอิทธิพลมาจากประเทศจีน ที่จีนใช้เพื่อขับไล่สิ่งชั่วร้าย แต่ที่ญี่ปุ่นตั้งแต่สมัยเฮอันนอกจากใช้ ขับไล่สิ่งชั่วร้ายแล้ว ยังใช้มอบให้กันเพื่ออวยพรในช่วงเดือน 5 เนื่องจากคุซุตะมะมักทำขึ้นมาจากดอกไม้ และไม้หอมที่มี สรรพคุณเป็นยา (薬) จึงถูกเรียกว่าคุซุตะมะ (薬玉) นอกจากนี้ยังเป็นสัญลักษณ์แทนฤดูร้อนอีกด้วย

เดือน 8 วันที่ 1 ฝนตกปรอยๆ ทั่ววัน ผู้แต่งบันทึกได้ยินเสียงร้องของ
 ทุ๊กทุ๊กโบ๊ต⁴³ ทำให้รู้สึกเศร้าพาลทำให้น้ำตาไหล และคิดว่าอีกไม่นานตนเองก็คงจะตาย วันที่
 11 มีจดหมายจากคะเนะอิเอะบอกว่าจะมาหา แต่มิชิทซุนะ โนะ สะสะก็ไม่ได้เชื่อ ราววันที่ 18
 มิชิทซุนะส่งจดหมายหาหญิงสาวคนเดิมแต่ก็โดนตอบจดหมายกลับด้วยกระดาษเปล่า จากนั้นก็
 ส่งสารโต้ตอบกันอีกหลายครั้ง เข้าเดือน 9 มิชิทซุนะ โนะ สะสะเริ่มคิดว่าตนเองคงจะไม่ได้ตายใน
 เร็ววันนี้แน่นอน นอกจากนี้ยังคิดว่าคนที่มิชิทซุนะคือคนที่มีอายุสั้น⁴⁴

เดือน 10 มิชิทซุนะ โนะ สะสะถูกคนในบ้านชักชวนออกไปดูใบไม้เปลี่ยน
 สี ราวเดือน 11 วันที่ 1 ได้ข่าวว่าอิชิโจคะโจคะอิจิน (一条太政大臣) เสียชีวิตจึงส่งสารไปแสดงความ
 เสียใจ เดือน 12 คะเนะอิเอะไม่มาเยี่ยมเยียนจนกระทั่งราววันที่ 20 จึงมาให้เห็นหน้า

ปีเท็นเอ็นที่ 1 (天延元年 ค.ศ.973)

เดือน 1 คะเนะอิเอะมาเยี่ยมเยียนที่เรือนยามกลางวันในวันที่ 5 จากนั้นก็
 มาอีกที่วันที่ 10 และ ราวๆ วันที่ 20 ในเดือน 2 ดอกบัวที่บ้านบานสวยมิชิทซุนะจึงได้หักกิ่งส่ง
 จดหมายไปหาหญิงสาวที่หมายตาแต่ก็ยังคงโดนปฏิเสธกลับมา ราววันที่ 3 คะเนะอิเอะมาหาที่
 บ้าน ตัวมิชิทซุนะ โนะ สะสะเริ่มรู้สึกถึงความชราของตนจึงรู้สึกอับอาย ช่วงวันที่ 10 คะเนะอิเอะมา
 เยี่ยมเยียนอีกครั้ง โดยกล่าวอ้างว่าที่จริงต้องไปทำพิธีบูชาที่ศาลเจ้าคะซึงะ (春日神社)⁴⁵ แต่รู้สึก
 เอะใจนึกถึงทางนี้จึงแวะมาหา

เดือน 3 วันที่ 15 มีการแข่งขันยิงธนูต่อหน้าพระพักตร์อดีตจักรพรรดิ มิ
 ชิทซุนะ โนะ สะสะวุ่นวายกับการจัดเตรียมของให้กับบุตรชายเป็นการใหญ่ เมื่อแข่งขันเสร็จ
 คะเนะอิเอะก็กลับมาเล่าให้ฟังถึงชัยชนะของมิชิทซุนะทำให้ผู้เขียนบันทึกดีใจมาก ราววันที่ 20 เกิด
 ไฟไหม้ขึ้นอีกครั้งคะเนะอิเอะก็มาอยู่เป็นเพื่อนและเมื่อทุกอย่างสงบลงก็กลับไป หลังจากนั้นก็ไม่
 ค่อยได้มาหา จนเดือน 7 ราววันที่ 28 จึงได้เห็นคะเนะอิเอะ แล้วหลังจากนั้นแม้เป็นช่วงวันที่ 20
 ของเดือน 8 แล้วแต่ก็ยังไม่ได้พบหน้า ในช่วงเดือน 8 นี้มิชิทซุนะ โนะ สะสะได้แอบย้ายบ้านโดยไม่
 บอกคะเนะอิเอะ เมื่อคะเนะอิเอะรู้ข่าวผู้เขียนบันทึกจึงแจ้งไปว่าที่เก่ามีความไม่สะดวกจึงต้องย้าย

⁴³ แผลงชนิดหนึ่งในตระกูลจักจั่น

⁴⁴ ทั้งนี้เพราะผู้เขียนบันทึกเปรียบเทียบกับตัวเองแล้วรู้สึกว่าตนเองมีชีวิตยืนยาวแต่ก็ไม่ได้มีความสุข

⁴⁵ ชื่อของศาลเจ้าแห่งหนึ่ง ปัจจุบันอยู่ในเขตนารา จังหวัดนารา

ต้นเดือน 11 ได้ยินว่ามีการคลอดบุตรที่บ้านของบิดา จึงเตรียมของไป
ร่วมแสดงความยินดีในพิธีครบรอบ 50 วัน⁴⁶ เมื่อกลับมาถึงบ้านในวันที่ 3 ก็เดินทางไปศาลเจ้า
คะโมะ ทั้งลมและหิมะแรงทำให้มิชิทซุนะ โนะ สะสะล้มป่วยจนกระทั่งสิ้นเดือน 12

ปีเท็นเอ็นที่ 2 (天延^{てんえん}2 年 ค.ศ.974)

เดือน 1 ช่วงวันที่ 15 มีการทำพิธีนะบิ (難火)⁴⁷ ในคืนนั้นพระจันทร์สวย
มาก แต่พอมองบรรยากาศรอบๆ แล้วก็ทำให้มิชิทซุนะ โนะ สะสะเกิดความเหงาขึ้นมา

ทั้งนี้เพราะคะเนะอิเอะไม่ได้มาหาตั้งแต่เดือน 8 ปีที่แล้ว ทำให้ผู้เขียน
บันทึกก็คิดว่าไม่ว่าจะไปทางไหนก็มีแต่สิ่งเตือนความทรงจำเสียทุกที เมื่อคิดเช่นนั้นก็พาลให้
น้ำตาไหล ราววันที่ 25 มิชิทซุนะได้เข้ารับราชการในตำแหน่งอุมะโนะซุเกะ (馬の助) จึงไปกล่าว
ทักทายและขอบคุณผู้มีพระคุณ เมื่อไปพบโทโนะริ มิชิทซุนะก็ถูกถามถึงน้องสาวบุญธรรมว่าโต
แล้วหรือยัง ตัวมิชิทซุนะ โนะ สะสะเองคิดว่าธิดาบุญธรรมยังเด็กจึงไม่ได้สนใจอะไร แต่พอ
บุตรชายถูกซักไซ้มากๆ เข้าก็บอกให้ส่งจดหมายมาในวันหลัง กระนั้นจดหมายที่โทโนะริส่งมาก็ไม่
เหมาะสมที่จะให้ธิดาบุญธรรมตอบกลับ เข้าเดือน 2 โทโนะริยังคงเฝ้าขอพบกับธิดาบุญธรรม แต่มิ
ชิทซุนะ โนะ สะสะก็ไม่ยอมให้ตอบจดหมายเสียที พลังคิดว่าควรจะถามคะเนะอิเอะเกี่ยวกับเรื่อง
นี้เสียก่อน

เดือน 3 โทโนะริเข้าหาทางคะเนะอิเอะเพื่อขอพบธิดาที่อยู่กับมิชิทซุนะ
โนะ สะสะ และแจ้งมาทางจดหมายให้ผู้เขียนบันทึกทราบ แต่ทางผู้เขียนบันทึกไม่เชื่อและคิดว่า
เป็นการแต่งเรื่องขึ้นของโทโนะริ

เข้าเดือน 4 ราววันที่ 7 หรือ 8 โทโนะริมาเยือนถึงเรือนเพื่อขอพบธิดาบุญ
ธรรมแต่มิชิทซุนะ โนะ สะสะอ้างว่าเป็นวันไม่ดีจึงไม่ได้ให้เข้าพบ และแม้จะมาอีกหลายครั้งก็ยัง
ไม่ได้พบโดยอ้างว่าวันไม่ดีตลอด โทโนะริจึงไปสู้อธิดาบุญธรรมจากคะเนะอิเอะโดยตรง และ
คะเนะอิเอะก็กำหนดให้จัดพิธีแต่งงานในเดือน 8 แต่ถึงอย่างนั้นมิชิทซุนะ โนะ สะสะ ก็ยังไม่ให้เข้า
พบกับธิดาของตน ทำให้โทโนะริกล่าวเปรยออกมาว่า ทั่วๆ ที่ได้ขออนุญาตแล้วแท้ๆ⁴⁸

ในคืนวันที่ 5 เดือน 5 มิชิทซุนะ โนะ สะสะนั่งอยู่ที่ระเบียงกับบุตรชายเพื่อ
ช่วยกันทำคุซุคะมะ ในวันรุ่งขึ้นโทโนะริก็มาเยี่ยมเยือนเพื่อขอพบธิดาบุญธรรม อีกทั้งส่งจดหมาย

⁴⁶ พิธีอวยพรที่ทำในวันที่ 50 หลังการคลอดบุตร

⁴⁷ พิธีเผาเครื่องประดับในวันปีใหม่เพื่อขับไล่สิ่งอัปมงคล

⁴⁸ ขออนุญาตจากทางคะเนะอิเอะ

มาหาอยู่เสมอ การไปมาหาสู่ของโทโนะรินี้ก็ทำให้คะเนอิเอะส่งจดหมายมาเตือนว่า คนอื่นไม่รู้ว่ามีชิทซุนะ โนะ ฮะฮะมีธิดาบุญธรรม การมีผู้ชายไปมาหาสู่จะทำให้เสียชื่อเสียงได้ จนกระทั่งเข้าเดือน 7 แม้กำหนดแต่งงานจะอยู่เดือนหน้า แต่ภระนั้นธิดาบุญธรรมก็ยังคงทำตัวเหมือนกับยังเป็นเด็ก ไม่ยอมโต พอเช้าราววันที่ 20 ก็มีข่าวลือมาว่าโทโนะริไปลักตัวภรรยาของคนอื่น จึงทำให้พิธีแต่งงานถูกยกเลิกไป

ช่วงเดือน 8 มิชิทซุนะล้มป่วยอยู่นานจนเกือบจะเดือน 9 ถึงหาย และพอเข้าเดือน 9 ราววันที่ 16 ก็ได้ข่าวว่าบุตรชายของอิชิโจะโจะอิจินล้มป่วยด้วยโรคเดียวกับมิชิทซุนะจนเสียชีวิตไป

เดือน 11 มิชิทซุนะถูกคัดเลือกให้เป็นคนรำในพิธีริวจิง⁴⁹ ที่จะจัดที่ศาลเจ้าคะโมะในวันที่ 23 คะเนอิเอะจึงส่งจดหมายมาถามถึงของที่จำเป็นต้องใช้และจัดส่งมาให้ ก่อนวันงานคะเนอิเอะก็ส่งจดหมายมาบอกให้มิชิทซุนะ โนะ ฮะฮะไปทำงานด้วยเมื่อเห็นภาพพ่อลูกยืนคู่กันก็ทำให้ผู้เขียนบันทึกน้ำตาไหล หลังงานพิธีมีคนมาหาคุให้มิชิทซุนะเพราะไม่อยากให้มิชิทซุนะอยู่เป็นโสด โดยอีกฝ่ายเป็นหญิงสาวที่อาศัยอยู่แถบยะทซุสะฉิ มิชิทซุนะจึงเริ่มส่งกลอนโต้ตอบกัน

ด้วยความที่ในปีนี้อากาศไม่ได้หนาวมากนัก หิมะก็ตกลงมาแค่สองครั้ง มิชิทซุนะ โนะ ฮะฮะเตรียมชุดในช่วงปีใหม่ให้กับบุตรชายพลางสั่งให้เข้ารับใช้ทำงาน ด้วยความที่บ้านของมิชิทซุนะ โนะ ฮะฮะหลังนี้อยู่ชานเมืองพอตกกลางคืนก็ได้ยินเสียงสะท้อนของเสียงเคาะประตู

บันทึกทั้งสามเล่มนี้แม้จะเป็นบันทึกเกี่ยวกับเรื่องราวในชีวิตประจำวัน และชีวิตสมรสของมิชิทซุนะ โนะ ฮะฮะ แต่ก็ไม่ได้เป็นบันทึกที่ถูกเขียนขึ้นด้วยลักษณะของบันทึกแบบปัจจุบัน ที่จะเขียนบันทึกแบบวันต่อวันโดยลงวันเดือนปีเอาไว้อย่างชัดเจน หากเป็นบันทึกที่ถูกเขียนย้อนหลังโดยถ่ายทอดมาจากความทรงจำของมิชิทซุนะ โนะ ฮะฮะ จึงทำให้การบันทึกในช่วงแรกไม่ละเอียด อีกทั้งมีการข้ามไม่กล่าวถึงเหตุการณ์ในบางช่วง จนมาในช่วงท้ายๆ ของบันทึกที่แม้ว่าจะมีการเขียนที่เจาะจงมากขึ้น ลำดับเหตุการณ์ชัดเจนขึ้น แต่ภระนั้นในบางช่วงของบันทึกก็มีลักษณะของเรื่องเล่ามากกว่าที่จะเป็นบันทึก

⁴⁹ เทศกาล หรืองานพิธีที่ไม่ได้กำหนดว่าจะจัดเป็นประจำ แต่จะจัดเฉพาะช่วงเวลาที่เป็นเท่านั้น

บทที่ 3

“สามิ” ในทัศนะของมิชิทซุเนะ โนะ ฮะฮะ

บุรุษที่ปรากฏในบันทึกเรื่อง *คะเงะโร นิกกิ* นั้นปรากฏใน 3 สถานะด้วยกันคือ สามิ บิดา และบุตร ในบทที่ 3 จะกล่าวถึงบุรุษในสถานะ “สามิ” ซึ่งเป็นสถานภาพที่เด่นที่สุดที่ปรากฏในบันทึกเรื่อง *คะเงะโร นิกกิ* ทั้งนี้เพราะบันทึกเรื่อง *คะเงะโร นิกกิ* นี้ถูกเขียนขึ้นมาโดยเน้นที่ความรู้สึกของมิชิทซุเนะ โนะ ฮะฮะที่ต้องการจะบอกต่อผู้อื่นถึงเรื่องราวของตนที่ได้แต่งงานกับชายสูงศักดิ์เป็นหลัก โดยในบทนี้จะกล่าวถึงประวัติ ภาพลักษณ์ และทัศนะของมิชิทซุเนะ โนะ ฮะฮะที่มีต่อบุรุษในสถานะ “สามิ” เหล่านั้นดังต่อไปนี้

3.1. บุรุษที่มีฐานะ “สามิ” ที่ปรากฏในบันทึกเรื่อง *คะเงะโร นิกกิ*

บุรุษที่มีบทบาทเด่นในสถานะสามิในบันทึกเรื่อง *คะเงะโร นิกกิ* ที่ผู้วิจัยนำมา กล่าวถึงในที่นี้คือ ฟุจิวะระ โนะ คะเนะอิเอะ

ฟุจิวะระ โนะ คะเนะอิเอะ (Fujiwara no Kaneie ふじわらのかねいえ 藤原兼家)

คะเนะอิเอะเป็นบุตรชายคนที่สามของฟุจิวะระ โนะ โมะโรสุเกะ (Fujiwara no Morosuke ふじわらのもろすけ 藤原師輔) ถือกำเนิดเมื่อราวปีเอ็นโชที่ 7 (延長7年 ค.ศ. 929) えんちょう คะเนะอิเอะเข้ารับราชการในรัชสมัยของจักรพรรดิมุระกะมิ (Emperor Murakami むらかみてんのう 村上天皇) ในตำแหน่งขุนนางชั้น 5 ชั้นโท ระดับล่าง (従五位下)¹

ในตอนทีคะเนะอิเอะไปสวามิภักดิ์มิชิทซุเนะ โนะ ฮะฮะจากฟุจิวะระ โนะ โทะโมะยะสุ (Fujiwara no Tomoyasu ふじわらのともやす 藤原倫寧) นั้นเป็นปีเท็นเรียวที่ 8 (天曆8年 ค.ศ. 954) ซึ่งคะเนะอิเอะกำลังดำรงตำแหน่งอูเฮียวเอะโนะสุเกะ (右兵衛佐 うひょうえのすけ)

ต่อมาในปีโอะวะที่ 2 (応和2年 ค.ศ. 962) おうわ คะเนะอิเอะได้รับแต่งตั้งให้เป็น โชนงงัน (少納言 しょうなごん)³ และเมื่อเข้าในรัชสมัยของจักรพรรดิเรอิเซอิ (Emperor Reizei れいぜいてんのう 令泉天皇) คะเนะอิเอะก็ได้รับการเลื่อนตำแหน่งให้เป็นชุนงงัน (中納言 ちゅうなごん) ซึ่งคะเนะอิเอะนั้นได้ดำรงตำแหน่ง

¹ ระดับยศของขุนนาง ดูรายละเอียดเพิ่มเติมในภาคผนวก

² ตำแหน่งผู้ช่วยของอูเฮียวเอะ เป็นตำแหน่งราชการตำแหน่งหนึ่งในกองทหารรักษาพระองค์ขององค์จักรพรรดิ

³ ตำแหน่งขุนนางที่ทำหน้าที่รับใช้องค์จักรพรรดิ ทำหน้าที่ถ่ายทอดคำสั่งเล็กๆ น้อยๆ ทั่วไป

ทางราชการสูงสุดที่ตำแหน่งตะโจคะอิจิน⁴ (太政大臣) ในรัชสมัยของจักรพรรดิเอนยู (Emperor Enyu 円融天皇) คะเนะอิเอะมีชีวิตอยู่จนราวปีโชเรียวเกกิที่ 1 (正暦元年 ค.ศ.990) จึงเสียชีวิต รวมอายุได้ 61 ปี

กล่าวกันว่าคะเนะอิเอะเป็นบุรุษที่มีภรรยาหลายคน ในบางบันทึกว่ามี 7 คน แต่ในบางบันทึกก็มิกล่าวว่ามีถึง 9 คนด้วยกัน (松村 et al. 1978 : 92) ทั้งนี้เฉพาะรายชื่อของภรรยาที่ปรากฏในบันทึกเรื่องคะเงะโร นิกกิมิตัวด้วยกันทั้งสิ้น 5 คนคือ โทะกิบิเมะ (Tokibime ときびめ) มิชิทซุเนะ โนะ สะสะ (Michitsuna no Haha 道綱の母) มาชิ โนะ โคจิ โนะ อนนะ (Machi no koji no onna 町の小路の女) โอมิ (Ōmi 近江) และธิดาของมินะโมะโตะ โนะ คะเนะตะตะ (Minamoto no Kanetada's daughter 源兼忠女)

3.2. ภาพลักษณ์ และบทบาทในฐานะ “สามี” ของบุรุษที่ปรากฏในบันทึกเรื่อง คะเงะโร นิกกิ

ในส่วนนี้ผู้วิจัยจะกล่าวถึงภาพลักษณ์ และบทบาทในฐานะ “สามี” ของคะเนะอิเอะที่ปรากฏขึ้นในบันทึก โดยจะกล่าวถึงตั้งแต่ช่วงก่อนเข้าพิธีแต่งงาน 3 คืนของมิชิทซุเนะ โนะ สะสะกับคะเนะอิเอะ

3.2.1 ภาพลักษณ์ในฐานะ “สามี” ของคะเนะอิเอะ

คะเนะอิเอะถูกกล่าวถึงในบันทึกเรื่อง คะเงะโร นิกกิ ใน 2 สถานะใหญ่ๆ ด้วยกัน คือ ในฐานะของบุรุษที่เป็น “สามี” และบุรุษที่เป็น “บิดา” ซึ่งภาพลักษณ์ที่ปรากฏของคะเนะอิเอะในสองสถานะนี้ก็มีความแตกต่างกันอย่างมาก โดยจะเห็นภาพลักษณ์ของคะเนะอิเอะในฐานะสามีได้ดังต่อไปนี้คือ

3.2.1.1 เป็นบุรุษที่ไม่มีความละเอียดอ่อน ไม่สนใจในรายละเอียดของประเพณีแต่งงาน

ภาพลักษณ์ในฐานะ “สามี” ของคะเนะอิเอะที่ปรากฏในบันทึกเรื่อง คะเงะโร นิกกิมัน เริ่มตั้งแต่ในตอนที่ยังไม่ได้เข้าพิธีแต่งงานกับมิชิทซุเนะ โนะ สะสะด้วย ภาพลักษณ์ในด้านลบที่ไม่ยอมทำตามประเพณีการสู่ขอ ซอบข้ามชั้นตอน ไม่มีความละเอียดอ่อน

⁴ ตำแหน่งราชการระดับสูงเทียบได้กับตำแหน่งเสนาบดี มี 3 ตำแหน่งด้วยกันคือตะโจคะอิจิน (太政大臣) ซะคะอิจิน (左大臣) อูคะอิจิน (右大臣) โดยตะโจคะอิจินจะมีตำแหน่งสูงสุดใน 3 ตำแหน่งนี้ และนอกจากนี้ยังมีคะอิจิน (内大臣) ซึ่งเป็นตำแหน่งพิเศษที่มีขึ้นเมื่อตำแหน่งเสนาบดีข้างต้นมีคนเป็นอยู่แล้ว และอยากแต่งตั้งคนขึ้นมาเป็นเสนาบดีเพิ่มเติม

ไม่มีความใส่ใจที่จะเขียนกลอนที่มีเนื้อหาดีให้แก่หญิงที่ตนหมายตา ดังเช่นที่เห็นในดวงบทช่วงปี
เห็นระยะปีที่ 8 (天曆8年 ค.ศ.954) ที่ว่า

さて、あへなかりしすぎごとどものそれはそれとして、
柏木の木高きわたりより、かくいはせむと思ふことあり
けり。例の人は、案内するたより、もしはなま女などし
て、言はすることこそあれ、これは、親とおぼしき人に、
たはぶれにもまめやかにもほのめかししに、びなきこと
といひつるをも知らず顔に、馬にはひ乗りたる人して、
うちたたかす。たれなど言はするには、おぼつかなから
ず騒いだれば、もてわづらひ、取り入れてもて騒ぐ。見
れば、紙なども例のやうにもあらず、いたらぬところな
しと聞きふるしたる手も、あらじとおぼゆるまで悪しけ
れば、いとぞあやしき。

(上巻 : P.126)

เอาละ ปล่อยเรื่องการส่งกลอนโต้ตอบกันไว้ก่อน⁵ ข้าได้รับทราบ
เรื่องการขอร้องแต่งงานจากท่านเสียวเอะโนะซุเกะ⁶ แล้ว ถ้าเป็นคน
ทั่วไปแล้ว จะต้องขอให้ใครที่รู้จักเป็นคนแนะนำให้ หรือไม่ก็ขอให้
หญิงรับใช้เป็นคนแนะนำให้แท้ๆ แต่นี้ ไม่รู้ว่ามาพูดกับบิดาข้าด้วย
ท่าทางล้อเล่นหรือจริงจังอย่างไร ทั้งๆ ที่ข้าตอบปฏิเสธไปแล้ว⁷ ก็ยัง
ทำหน้าตาราวกับไม่สนใจ แล้วให้คนขี่ม้านำสารมาถึงบ้าน เพราะ
ความโกลาหลที่เกิดทำให้ไม่ต้องถามก็รู้ว่าสารนั้นมาจากใคร เมื่อ
รับจดหมายแล้วก็ยังทำให้เกิดความโกลาหล ครั้นมองดูจดหมาย
ไม่ว่าจะเป็นกระดาษที่ใช้ก็ไม่ได้เหมือนกับทั่วไปที่ใช้ในลักษณะนี้
อีกทั้งลายมือที่ใช้เขียนก็แย้มไม่เหมือนที่เคยได้ยิน⁸ ทำให้ข้าคิดว่านี่

⁵ ที่มีชิตซุนะ โนะ สะสะกล่าวเช่นนี้เป็นเพราะการแต่งงานที่ผิดรูปแบบไปจากที่เธอได้คาดหวังไว้ การแต่งงานของชนชั้นสูงใน
สมัยเฮอันโดยมากจะมีการเขียนกลอนส่งโต้ตอบกันจนเกิดความรักก่อนถึงจะเข้าสู่การพูดคุยเรื่องการแต่งงาน หากแต่พิธี
แต่งงานของมิชิทซุนะ โนะ สะสะถูกกำหนดขึ้นมาก่อนที่จะได้ส่งจดหมายโต้ตอบกลอนรักกับคะนะอิเอะ

⁶ เสียวเอะโนะซุเกะ (兵衛佐) เป็นชื่อยศทางราชการยศหนึ่ง ในที่นี้หมายถึงคะนะอิเอะ แต่ในดวงบทจะเรียกคะนะอิเอะว่า
柏木の木高きわたり

⁷ ในที่นี้หมายถึงผู้เขียนบันทึกได้บอกปฏิเสธกับโทะโมะยะซุบิดาของตนไป แต่โทะโมะยะซุนำความไปบอกต่อคะนะอิเอะ
หรือไม่นั้นไม่ปรากฏแน่ชัด

⁸ มิชิทซุนะ โนะ สะสะเคยได้ยินมาว่าลายมือที่ใช้เขียนจดหมายขอแต่งงานต้องเขียนได้สวย

เป็นจดหมายจากคนอื่นที่เอามาแอบอ้างหรือเปล่า ช่างน่า
ประหลาดนัก

(เล่มต้น : P.126)

ข้อความในดัวบทข้างต้นกล่าวถึงตอนที่มิชิทซุนะ โนะ ฮะฮะได้รู้ว่า
คะเนะอิเอะได้มาสู่ขอตนจากบิดาเป็นที่เรียบร้อยแล้ว แต่การมาสู่ขอของคะเนะอิเอะนั้นต่างไป
จากที่นิยมกระทำกันในสมัยนั้นคือ เริ่มจากให้คนรู้จักแนะนำหรือทาบทามให้ หรือไม่ก็ให้หญิงรับ
ใช้ใกล้ชิดหญิงสาวที่ตนหมายตาไว้เป็นแม่สื่อคอยส่งผ่านจดหมายบอกรัก ทำให้มิชิทซุนะ โนะ
ฮะฮะรู้สึกไม่ดีกับคะเนะอิเอะ

อีกทั้งแม้มิชิทซุนะ โนะ ฮะฮะจะได้ปฏิเสธการแต่งงานกับคะเนะอิเอะ
โดยบอกผ่านทางบิดาของตนไปแล้ว⁹ แต่คะเนะอิเอะก็ยังส่งคนมาส่งจดหมายขอแต่งงานกับ
ผู้เขียนบันทึก แต่กระนั้นจดหมายขอแต่งงานที่นำมาส่ง ก็ยังทำให้ผู้เขียนบันทึกรู้สึกประหลาดใจ
เพราะตัวกระดาษที่ใช้ไม่ได้มีความละเอียดปราณีตอย่างที่ควรจะเป็น ตัวอักษรในจดหมายก็ไม่ได้
เขียนให้สวยงาม สิ่งเหล่านี้ยิ่งทำให้มิชิทซุนะ โนะ ฮะฮะรู้สึกไม่พอใจในตัวคะเนะอิเอะมากยิ่งขึ้น
และส่งผลให้ในภายหลัง แม้คะเนะอิเอะจะเพียงส่งจดหมายมาหาบ่อยสักเท่าไร มิชิทซุนะ โนะ
ฮะฮะก็จะตอบจดหมายกลับอย่างเสียไม่ได้ หรือถ้าโดนมารดาเร่งเร้าให้ตอบจดหมายให้ดีๆ ก็
จะให้หญิงรับใช้เป็นคนตอบจดหมายแทน ดังจะเห็นได้จากในดัวบทที่ว่า

例の人、「かしこし。をさをさしきやうにもきこえむこ
そよからめ」とて、さるべき人して、あすべきに書かせ
てやりつ。

(上巻 : P127)

มารดา กล่าวว่า “นี่เป็นเรื่องสำคัญ ควรจะตอบจดหมายกลับให้ดี”
ข้าจึงให้หญิงรับใช้ที่เตรียมไว้เพื่อตอบจดหมายทำนองนี้เป็นคน
ตอบกลับแทน

(เล่มต้น : P.127)

3.2.1.2 เป็นบุรุษที่ไม่เอาใจใส่ภรรยา และมักมีภรรยาใหม่เสมอ

⁹ ไม่ปรากฏแน่ชัดว่าบิดาไปบอกปฏิเสธกับคะเนะอิเอะหรือไม่

ภายหลังการแต่งงาน คะเนะอิเอะยังถูกตอกย้ำด้วยภาพลักษณ์ของสามีที่ไม่รู้จักเอาใจใส่ภรรยา ชอบบ่นอกใจภรรยาด้วยการมีคนรักใหม่อย่างไม่รู้จักพอ รวมไปถึงการมีภรรยาใหม่อยู่เสมอ ซึ่งในบันทึกเรื่อง *คะเงะโร นิกิกิ* หากศึกษาจนครบทั้งบันทึกแล้ว จะเห็นความคล้ายคลึงกันของการมีภรรยาใหม่อย่างไม่รู้จักพอของคะเนะอิเอะได้ดังต่อไปนี้คือ

ในช่วงแรกของบันทึกที่คะเนะอิเอะมาขอแต่งงานกับมิชิทซุเนะ โนะ ฮะฮะะนั้น คะเนะอิเอะเองเพิ่งจะได้ลูกชายจากภรรยาคนแรก โทะกิบิเมะ (Tokibime ときびめ) และต่อมาเมื่อมิชิทซุเนะ โนะ ฮะฮะะมีบุตร คะเนะอิเอะก็กระทำเรื่องทำนองเดียวกันขึ้นอีก ดังในตัวอย่างที่ว่า

さて、九月ばかりになりて、出でにたるほどに、箱のあるを手まさぐりに開けて見れば、人のもとに遣らむとしけるふみあり。あさましさに、見てけりとだに知られむと思ひて、書きつく。

うたがはし ほかに渡せる ふみ見れば ここやとだえに ならむとすらむ。
など思ふほどに、むべなう、十月つごもりがたに、三夜しきりて見えぬ時あり。

(上巻 : P.135)

เอาล่ะ เมื่อเช้าราวเดือน 9 ในยามที่ท่านผู้นั้นออกไปข้างนอกแล้ว ข้าได้เปิดกล่องใส่จดหมายที่วางไว้ออกมาดูก็พบจดหมายที่จะใช้ส่งให้กับหญิงอื่น ทำให้ข้าตกใจมาก อยากจะบอกให้ท่านผู้นั้นทราบว่า ข้าได้รู้เรื่องนี้แล้ว จึงเขียนจดหมายว่า

ข้างเป็นเรื่องน่าสงสัยจริง ข้าได้เห็นจดหมายที่ท่านจะส่งให้หญิงอื่น ท่านจะเลิกรักกับข้าเช่นนั้นหรือ ตอนที่กำลังคิดเช่นนั้นก็เป็นไปดังที่ข้าได้คาดไว้ ในราวปลายเดือน 10 มีช่วงเวลาที่ข้าไม่ได้พบท่านผู้นั้นเป็นเวลาสามคืนติดต่อกัน¹⁰

(เล่มต้น : P.135)

ข้อความข้างต้นเป็นช่วงเวลาในปีเท็นเรียวที่ 9 (天暦9年 ค.ศ. 955) ซึ่งเป็นเวลาหลังจากที่มิชิทซุเนะ โนะ ฮะฮะะเพิ่งให้กำเนิดบุตรมาได้ไม่นาน¹¹ มิชิทซุเนะ โนะ ฮะฮะะก็

¹⁰ เพราะพิธีแต่งงานในสมัยเฮอันจะกินเวลาทั้งสิ้นสามคืน ดังนั้นการที่คะเนะอิเอะไม่ได้มาหาติดต่อกันเป็นเวลาสามคืน จึงทำให้ผู้เขียนบันทึกรู้ได้เองในทันทีว่าในคืนที่ไม่ได้มานั้น คะเนะอิเอะได้ไปประกอบพิธีแต่งงานกับมะชิ โนะ โคจิ โนะ อนนะ

¹¹ มิชิทซุเนะถือกำเนิดช่วงปลายเดือน 8 ต่อมาในเดือน 9 ก็พบจดหมาย

พบจดหมายที่คะเนอิเอะลืมิไว้ ซึ่งเป็นจดหมายที่คะเนอิเอะเขียนเพื่อส่งหามะชิ โนะ โคจิ โนะ อนนะ ทำให้มิชิทซุนะ โนะ ฮะฮะรู้สึกตกใจมาก และได้เขียนจดหมายตัดพ้อต่อว่าคะเนอิเอะ แต่ กระนั้นในเดือนถัดมาคะเนอิเอะก็ได้รับหญิงคนรักใหม่ เป็นภรรยาอีกคน

ต่อมาในปีเท็นเรียวปีที่ 10 (天曆 10 年 ค.ศ. 956) เมื่อมะชิ โนะ โคจิ โนะ อนนะให้กำเนิดบุตรชาย คะเนอิเอะก็เริ่มห่างหายไปมาหาสุ่มะชิ โนะ โคจิ โนะ อนนะ ดังเช่นก่อนแต่งงาน ดังจะเห็นได้ในตัวบันทึกที่ว่า

かうやうなるほどに、かのめでたきところには、子産みてしより、すさまじげになりたべかめれば、人増かりし心思ひしやうは、命はあらせて、わが思ふやうに、おしかへしものを思はせばやと思ひしを、さやうになりにしはてはては、産みののしりし子さへ死ぬるものか。

(上巻 : P.149-150)

ในระหว่างที่ตัวข้าเป็นดังนี้ สถานที่ของหญิงผู้โชคดีนั้น¹² ตั้งแต่ให้กำเนิดบุตรแล้วท่านก็ไม่ได้ไปเยี่ยมเยียนอีกเลย ในความคิดของตัวข้าที่กลายเป็นคนนิสัยร้ายกาจ อยากให้นางมีชีวิตเช่นนี้ให้เหมือนกับที่ข้าได้รู้สึก ในตอนที่กำลังคิดอยากให้นางได้รู้สึกถึงความทุกข์กลับกันกับข้าบ้าง ก็มีเรื่องที่ทำให้กลายเป็นดังนั้นไปจริงๆ ลูกของนางที่คลอดออกมาได้ตายจากไป

(เล่มต้น : P.149-150)

ข้อความในบันทึกตอนนี้ แม้จะไม่ได้บอกว่าคะเนอิเอะมีหญิงอื่นอีกหรือไม่ จึงไม่ได้ไปหามะชิ โนะ โคจิ โนะ อนนะ แต่ผู้เขียนบันทึกได้รู้เพียงแค่ว่า ภายหลังจากมะชิ โนะ โคจิ โนะ อนนะให้กำเนิดบุตรแล้ว คะเนอิเอะก็ไม่ได้ไปหาอีก จนกระทั่งเมื่อมิชิทซุนะ โนะ ฮะฮะที่กำลังเคียดแค้นที่โดนมะชิ โนะ โคจิ โนะ อนนะแย่งสามีไปได้รู้ข่าวเกี่ยวกับมะชิ โนะ โคจิ โนะ อนนะอีกทีบุตรของคะเนอิเอะที่เกิดกับมะชิ โนะ โคจิ โนะ อนนะก็เสียชีวิตไปแล้ว และคะเนอิเอะก็เริ่มกลับมาหาผู้เขียนบันทึกตามเดิม

นอกเหนือจากเวลาที่คะเนอิเอะมีภาพลักษณ์ของสามีที่ไม่คำนึงถึงความรู้สึกของภรรยา ชอบทำให้ภรรยาเกิดความเจ็บช้ำใจจากการมีความรักที่ไม่รู้จักพอแล้ว

¹² มะชิ โนะ โคจิ โนะ อนนะ

คะเนะอิเอะก็มีภาพลักษณ์ที่เหมือนกับจงใจกลั่นแกล้งภรรยาที่ทะเลาะกันอยู่ให้เจ็บซ้ำใจมากขึ้นอีกด้วย โดยจะเห็นได้จากในยามที่มีชิทซุนะ โนะ สะสะทะเลาะกับคะเนะอิเอะ แล้วคะเนะอิเอะไม่ได้มาหาขังบ้านของมิชิทซุนะ โนะ สะสะ แต่เลือกที่จะไปยังบ้านของหญิงอื่นที่เป็นภรรยา ก็จะทำให้รถเทียมวัวที่ตนนั่งอยู่ลากผ่านทางหน้าบ้านของมิชิทซุนะ โนะ สะสะ เพื่อให้มิชิทซุนะ โนะ สะสะได้ยินเสียงรถที่ลากผ่านทางหน้าบ้านโดยไม่มีการแวะพักท่ายอยู่เสมอ ซึ่งการกระทำนั้นเป็นการทำร้ายจิตใจของมิชิทซุนะ โนะ สะสะเป็นอย่างมาก

この時のところに子産むべきほどになりて、よきかたえらびて、ひとつ車にはひ乗りて、一京響きつづけて、いと聞きにくくまでののしりて、この門の前よりしも渡るものか。

(上巻 : P.144)

ในเวลานั้น ที่บ้านของหญิงนางนั้นเป็นช่วงใกล้คลอด เลยต้องเลือกหาทิศทางที่เหมาะสม¹³ ท่านผู้นั้นกับหญิงนางนั้นขึ้นรถคันเดียวกัน ทำให้ชาวเมืองต่างกล่าวถึงกันอื้ออึง เป็นสิ่งที่ตัวข้าทนต์ฟังไม่ได้เลย แล้วจำเป็นต้องผ่านทางหน้าประตูบ้านข้าด้วยหรือไร

(เล่มต้น : P.144)

ข้อความที่ยกมาด้านบนเป็นข้อความในตอนที่มีชิทซุนะเพิ่งมีอายุราวขวบปี ซึ่งเป็นเหตุการณ์หลังจากที่คะเนะอิเอะถูกจับได้ว่ามีคนรักใหม่ได้ไม่นาน นอกจากจะไม่ยอมมาหามิชิทซุนะ โนะ สะสะแล้ว คะเนะอิเอะยังรับหญิงคนรักนั้นเป็นภรรยาเพิ่มอีกคน และเมื่อใกล้ถึงกำหนดคลอด คะเนะอิเอะก็ทำเรื่องที่ไม่เห็นแก่ความรู้สึกของมิชิทซุนะ โนะ สะสะด้วยการพาภรรยาคนใหม่ นั่งรถเทียมวัวคันเดียวกันเพื่อไปหาที่ให้กำเนิดบุตร โดยใช้เส้นทางผ่านทางหน้าบ้านของผู้เขียนบันทึก ราวกับจงใจจะต้องการให้เธอรับรู้ถึงเรื่องราวของคะเนะอิเอะกับภรรยาคน

¹³ ในบันทึกไม่ได้บอกแน่ชัดว่าต้องหาที่ที่เหมาะสมในการคลอดบุตรเพราะอะไร แต่คาดว่าจะเป็นเพราะสองกรณีดังต่อไปนี้ คือ กรณีแรกจากที่อยู่ของมะชิ โนะ โคจิ โนะ อนนะนั้น อยู่ในแถบมะชิ โนะ โคจิที่บ้านเรือนมักสร้างเป็นรูปแบบคล้ายกระท่อมดิน (土倉) อาจจะไม่สะดวกหรือไม่เหมาะในด้านสุขอนามัยสำหรับทั้งมารดาและบุตร คะเนะอิเอะจึงให้มะชิ โนะ โคจิ โนะ อนนะย้ายบ้านเพื่อที่จะคลอดบุตร กับกรณีที่สองอาจมาจากความเชื่อในด้านโชคลางที่ได้รับมาจากประเทศจีนที่ว่า ทิศทางของบ้านหรือเวลาที่คาดว่าจะเกิดเวลาตกฟากของบุตร ไม่เหมาะสมสำหรับมะชิ โนะ โคจิ โนะ อนนะที่จะคลอดบุตรในบ้านที่มะชิ โนะ โคจิอาศัยอยู่

ใหม่ ทั้งๆ ที่ในสมัยนั้นการพาหญิงที่เป็นอนุภรรยาไปด้วยกันบนรถเทียมวัวคันเดียวกันเป็นสิ่งที่ไม่
 ไม่มีคนกระทำก็ตาม ซึ่งการกระทำของคะเนะอิเอะในครั้งนี้ทำให้ชาวเมืองล้วนพากันกล่าวถึง
 และต่อมาเมื่อมะชิ โนะ โคจิ โนะ อนนะได้เสียบุตรชายไป คะเนะอิเอะก็
 ไม่ได้แสดงความใส่ใจที่จะไปดูแล หรือปลอบใจ แต่คะเนะอิเอะกลับเลือกไปหาโทะกิบิเระที่เป็น
 ภรรยาคนแรกแทน

わが思ふにはいますこしうちまさりて嘆くらむと思ふに、
 いまぞ胸はあきたる。いまぞ例のところのうち払ひてなど
 聞く。

(上巻 : P.150)

ในตอนที่ข้าคิดว่าคุณ¹⁴ คงได้รับรู้ถึงความเจ็บปวดที่มากกว่าความ
 ทรมานของข้า นั่น ก็ได้ยินว่าท่านผู้นั้นกำลังไปหาหยิ่งที่
 เป็นภรรยาคนแรก)ผู้นั้น¹⁵

(เล่มต้น : P.150)

ข้อความข้างต้นเป็นตอนที่มิชิทซุนะ โนะ สะสะเพิ่งได้รู้ข่าวว่ามะชิ โนะ
 โคจิ โนะ อนนะเสียลูกชายไป และพร้อมกันนั้นมะชิ โนะ โคจิ โนะ อนนะก็สูญเสียความรักของ
 คะเนะอิเอะไปด้วย แม้ก่อนหน้านีมิชิทซุนะ โนะ สะสะจะเคียดแค้นต่อมะชิ โนะ โคจิ โนะ อนนะ
 ที่มาแย่งสามีของตนไป แต่เมื่อเกิดเหตุการณ์เช่นนี้ขึ้นกับมะชิ โนะ โคจิ โนะ อนนะที่นอกจากบุตร
 จะเสียชีวิตไปแล้ว คะเนะอิเอะแทนที่จะไปปลอบใจภรรยาที่เพิ่งสูญเสียบุตรชาย กลับเลือกที่จะไป
 ยิงบ้านของภรรยาคนอื่นแทน และหลังจากนั้นคะเนะอิเอะก็ไม่ได้ไปหามะชิ โนะ โคจิ โนะ อนนะ
 อีก ทำให้มิชิทซุนะ โนะ สะสะที่เคยเคียดแค้นมะชิ โนะ โคจิ โนะ อนนะถึงกับไม่กล้าพูดถึงเธออีกเลย

3.2.1.3 เป็นบุรุษที่ทุ่มเทให้กับความรักเป็นอย่างมากโดยเฉพาะระยะแรก
 ที่คบหา หรือแต่งงานกับหญิงนั้นๆ และเมื่อเวลาผ่านไปก็จะหมดรักและทิ้งขว้าง

¹⁴ มะชิ โนะ โคจิ โนะ อนนะ

¹⁵ ในที่นี้หมายถึงบ้านของโทะกิบิเระ

นอกเหนือไปจากการมีนิสัยเจ้าชู้แล้ว คะเนะอิเอะยังมีภาพลักษณ์ของคนที่ยอมทุ่มเทให้กับความรักเป็นอย่างมากโดยเฉพาะช่วงแรก และต่อมาเมื่อความรักเริ่มจืดจางก็จะทิ้งขว้างไม่มาดูแลอีก ดังจะเห็นจากตัวบทที่ว่า

年ごろ¹⁶見知りたる人、向かひみて、「あはれ、これにまさりたる雨風にも、いにしへは、人の障りたまはざめりしものを」と言ふにつけてぞ、うちこぼるる涙のあつくてぞ、
(省略)

(中巻 : P.248)

หญิงรับใช้ที่รู้เรื่องราวของข้าและสามีเป็นอย่างดี หันมาทวงข้าแล้วกล่าวว่า “จริงๆ เลยนะเจ้าคะ ต่อให้ลมฝนจะแรงกว่านี้ ถ้าหากเป็นเมื่อก่อนแล้ว นายท่าน¹⁷ ก็จะมาเยียมเยียนด้วยท่าทีที่ไม่เดือดร้อนแท้ๆ” เมื่อข้าได้ยินดังนั้น น้ำตาอู่ๆ ก็ไหลออกมา

(เล่มกลาง : P.248)

เหตุการณ์ในตัวบทข้างต้นอยู่ในราวปลายปีเท็นโรกุที่ 1 (天禄元年 ค.ศ.970) เป็นตอนที่น้องสาวของมิชิทซุเนะ โนะ สะสะเริ่มมีคนมาเยียมเยียนถึงเรือน มิชิทซุเนะ โนะ สะสะเมื่อได้ยินเสียงฝีเท้าแล้วรู้ว่าเป็นคนเดิมที่เคยมาหาน้องสาวก็ได้เปรยเป็นทำนองชื่นชมว่าขนาดในวันที่ฝนตกยังอุตส่าห์มาหา ทำให้หญิงรับใช้อดไม่ได้ที่จะกล่าวทบทกระเทียบถึง คะเนะอิเอะในสมัยที่ยังรักกันใหม่ๆ และความรักที่มีให้กับมิชิทซุเนะ โนะ สะสะยังไม่จืดจางไม่ได้ว่า ถ้าเป็นกะเนะอิเอะสมัยก่อนต่อให้ลมฝนแรงกว่านี้ก็ยังเคยมาหา

และหลังจากนั้นได้ไม่นานนักก็เข้าสู่ช่วงวันปีใหม่ จากเดิมกะเนะอิเอะนั้นเคยมาหาในวันปีใหม่ทุกปีไม่เคยขาด แต่ในปีเท็นโรกุที่ 2 (天禄2年 ค.ศ.971) กลับใช้ถนนหน้าบ้านของมิชิทซุเนะ โนะ สะสะเป็นทางผ่านไปหาโอมิ (Omī 近江) ที่เป็นหญิงคนรักใหม่เสียเฉยๆ ดังเช่นในตัวบทที่ว่า

¹⁶ ในที่นี้หมายถึงหญิงรับใช้ที่รู้ความเป็นไประหว่างมิชิทซุเนะ โนะ สะสะและกะเนะอิเอะ ตลอดจนเข้าใจความรู้สึกของมิชิทซุเนะ โนะ สะสะเป็นอย่างดี

¹⁷ คะเนะอิเอะ

さて、年ごろ思へば、などにかあらむ、ついたちの日は見えずしてやむ世なかりき。さもやと思ふ心遣ひせらる。未の時¹⁸ばかりに、さき追ひののしる。そそなど、人も騒ぐほどに、

ふと引き過ぎぬ。急ぐにこそはと思ひかへしつれど、夜もさてやみぬ。つとめて、ここに縫ふ物ども取りがてら、「昨日の前渡りは、日の暮れにし」などあり。いと返りごとせま憂

けれど、「なほ、年の初めに、腹立ちな初めそ」などいへば、少しはくねりて、書きつ。かくしもやすからずおぼえいふやうは、このおしはかり近江になむ文通ふ、さなりたるべしと、世にも言ひ騒ぐ心づきなさになりけり。

(中巻 : P.249)

เอาละ เมื่อคิดก็ให้รู้สึกประหลาดว่า ก็ปีมาแล้วนะ ที่ไม่เคยไม่ได้พบท่านผู้นั้นในวันปีใหม่ ทำให้ใจข้าคิดว่่าวันนี้ท่านก็คงจะมา พอราวบ่ายสอง ได้ยินเสียงโหวกเหวกบอกให้คนหลีกทาง ในขณะที่เหล่าข้ารับใช้กำลังร่นววยอยู่นั่นเอง รถของท่านผู้นั้นก็เลยผ่านไปเสียแล้ว เช้าวันต่อมา ตอนที่ข้ารับใช้ของท่านผู้นั้นมาเอาชุดที่เย็บไว้แล้ว กล่าวว่า “เมื่อวานที่ผ่านไปทั้งอย่างนั้นก็เพราะว่าพระอาทิตย์กำลังจะตก” ทำให้ข้าไม่รู้จักตอบกลับว่าเช่นไร เพราะหญิงรับใช้บอกว่า “นี่เป็นช่วงต้นปี ขออย่าได้โมโห” จึงเขียนจดหมายตอบกลับอย่างเสียไม่ได้ ที่ข้ารู้สึกและพูดอย่างไม่อาจจะสงบใจได้ ก็เพราะคาดว่าท่านผู้นั้นคงจะส่งจดหมายหาโอมิ ต้องเป็นอย่างที่คิดแน่ๆ คนก็เริ่มลือกันแล้ว ข้าไม่ชอบใจเลย

(เล่มกลาง : P.249)

ข้อความข้างต้นที่ยกมานี้เป็นอีกตัวอย่างหนึ่งที่แสดงให้เห็นความไม่เอาใจใส่ในภรรยาของคะเนะอิเอะ และความรักของคะเนะอิเอะที่จะมีให้อย่างมากก็แค่ในช่วงต้นที่เริ่มคบหากันเท่านั้น แต่เมื่อรักเริ่มจืดจางลงแล้วก็จะไม่สนใจ และในบางครั้งคะเนะอิเอะก็ทำร้ายจิตใจของภรรยาด้วยเช่นกัน

¹⁸ เป็นเวลาประมาณบ่าย 2 โมง แต่อาจคลาดเคลื่อนได้ ทั้งนี้ช่วงเวลาดังกล่าวอยู่ในช่วงประมาณเที่ยง ถึง 4 โมงเย็น

นอกจากนี้แม้ในหลายครั้งที่มิชิทซุนะ โนะ สะสะน้อยใจในการกระทำของคะเนะอิเอะแล้วหนีไปอยู่วัด คะเนะอิเอะก็จะเดินทางไปรับผู้เขียนบันทึกกลับจากวัดเกือบทุกครั้ง แต่ก็มีเช่นกันที่การที่คะเนะอิเอะเดินทางไปรับกลับบ้านนั้นไม่ได้ทำให้ผู้เขียนบันทึกเรื่อง *คะเงะโร นิกกิพอใจ* แต่กลับกลายเป็นเหตุของการทะเลาะกันของสามีภรรยาที่หนักขึ้น ดังในฉบับที่ว่า

大門のかたに、「おはしますおはします」といひつつ、ののしる音すれば、あげたる簾どもうちおろしてみやれば、木間より火二ともし三ともし見えたり。幼き人けいめいして出でたれば、車ながら立ちてある、「御迎へになむまゐり来つるを、今日までこの穢らひあれば、え降りぬを、いづくにか車は寄すべき」といふに、いとものぐるはしきこちす。

(中巻 : P.262)

ที่ประตูใหญ่มีเสียงอีกที่ทักครึกโครมมาว่า “ท่านมาแล้ว ท่านมาแล้ว” ข้าจึงปลดชุดะระ¹⁹ ที่ม้วนขึ้นไปลงมาและมองดู ก็พบว่าตรงระหว่างต้นไม้มีไฟอยู่สองถึงสามดวง จึงเรียกลูกให้ออกไป ท่านผู้นั้นกล่าว ทั้งๆ ที่อยู่ในรถว่า “วันนี้พ่อมารับแม่เจ้า แต่ด้วยว่าจนถึงวันนี้พ่อยังมีมลทิน²⁰ จึงลงจากรถไม่ได้ แล้วจะให้พ่อเอารถไปเทียบตรงไหน” ทำให้ข้ารู้สึกโกรธจนเจียนคลั่ง

(เล่มกลาง : P.262)

ในฉบับที่คะเนะอิเอะที่ตามมิชิทซุนะ โนะ สะสะมาจนถึงวัดเพื่อที่จะพากลับบ้านด้วยกันนั้นไม่ยอมลงจากรถเทียมวัว โดยคะเนะอิเอะอ้างว่าวันนั้นเป็นช่วงเวลาที่ไม่เหมาะสมกับตัวเอง ไม่อาจลงจากรถแล้วเข้าไปในวัดได้ ทว่าคะเนะอิเอะกลับถามบุตรชายว่าจะให้เอารถเข้าไปจอดเทียบเพื่อรับมิชิทซุนะ โนะ สะสะกลับตรงไหนได้บ้าง

¹⁹ ไม้ไผ่ที่เหลาเป็นซี่เล็กๆ ยาวๆ ผูกไว้ด้วยกันด้วยด้าย ใช้ผูกเป็นมู่ลี่กันแสง ในสมัยโบราณใช้ผูกกันที่หน้ารถเทียมวัวใช้เป็นที่บังตาเช่นกัน

²⁰ การที่คะเนะอิเอะกล่าวเช่นนี้เพราะความเชื่อในเรื่องโชคลางที่ว่า คนตกฟากในเวลาใดเวลาหนึ่งจะมีวันหรือเวลาที่ไม่สมพงศ์กับตัวเอง

การกระทำของคะเนะอิเอะที่ไม่ยอมลงมาจากรถเทียมวัวเพื่อพูดคุยกัน ให้รู้เรื่อง และอ้างว่าเป็นวันไม่ดีจึงไม่ลงจากรถนั้น ทำให้มิชิทซุนะ โนะ ฮะฮะรู้สึกไม่ดีต่อคะเนะอิเอะ และแม้มิชิทซุนะจะเป็นคนกลางคอยสื่อสารให้ระหว่างบิดาและมารดา แต่ในที่สุดมิชิทซุนะก็ไม่อาจทำให้ทั้งสองเห็นพ้องต้องกัน หรือมีใครยอมโอนอ่อนให้อีกฝ่ายได้ ผู้เขียนบันทึกได้ทะเลาะกับคะเนะอิเอะหนักขึ้น จนทำให้คะเนะอิเอะโกรธและกลับเมืองหลวงไปในทันที แม้ในภายหลังที่คะเนะอิเอะยอมเข้ามารับมิชิทซุนะ โนะ ฮะฮะถึงภายในวัด และมิชิทซุนะ โนะ ฮะฮะยอมกลับบ้านแล้ว แต่ก็เชื่อว่าคะเนะอิเอะจะทำตัวดีขึ้น เพราะเมื่อมิชิทซุนะ โนะ ฮะฮะกลับไปถึงบ้านแล้ว คะเนะอิเอะก็กลับไปเป็นเหมือนเก่าที่ไม่ค่อยได้มาหาอีก

และเมื่อมิชิทซุนะ โนะ ฮะฮะได้ตัดสินใจย้ายบ้านไปยังแถบ ฮิโระฮะตะนะกะวะวะ (広幡中川)²¹ คะเนะอิเอะก็แทบไม่ได้ไปหาอีกเลย มีก็เพียงแค่ส่งจดหมายไปหา บ้างเป็นครั้งคราวเท่านั้น และแม้จะมีการขอให้ตัดชุดกิโมโนหน้าหนาวให้บ้าง แต่ก็ยังคงห่างเหินกันเช่นเดิมจนมิชิทซุนะ โนะ ฮะฮะถึงกับร้องไห้

柱に寄り立ちて、思はぬ山なく思ひ立てれば、八月より絶えにし人²²、はかなくて正月にぞなりぬるかしとおぼゆるままに、涙ぞさくちもよよにこぼるる。

(下巻 : P.353)

ข้าเดินเข้าไปใกล้กับเสา พลังคิดว่าไม่มีภูเขาใดที่จะไม่มีความทงจำ ตั้งแต่เดือน 8²³ ที่ท่านผู้นั้นขาดการติดต่อไป และเมื่อคิดว่านี้ก็เข้าไปใหม่แล้ว ก็ทำให้ช้ำน้ำตาไหล

(เล่มปลาย : P.353)

ข้อความข้างต้นเป็นข้อความในตอนที่บ้านของมิชิทซุนะ โนะ ฮะฮะ ประกอบพิธีเผาของประดับบ้านในตอนปีใหม่ เพราะสภาพรอบกายทำให้ผู้เขียนบันทึกอดคิดไม่ได้

²¹ ปัจจุบันคาดว่าน่าจะเป็นพื้นที่แถบแขวงคะมิเงียว (かみぎょうく 上京区) จังหวัดเกียวโต

²² คะเนะอิเอะ

²³ มิชิทซุนะ โนะ ฮะฮะย้ายบ้านในราวปลายเดือน 7 - ต้นเดือน 8 คะเนะอิเอะได้ติดต่อมาหาเพื่อขอให้ตัดชุดกิโมโนหน้าหนาวให้ครั้งหนึ่งเมื่อราววันที่ 20 เดือน 8 และหลังจากส่งกิโมโนให้แล้วก็ไม่ได้ส่งจดหมายมาหาอีกเลย มีเพียงคำพูดบอกผ่านมิชิทซุนะมาว่าชุดตัดได้สวยงามเท่านั้น

ว่า เธอไม่ได้พบกับคะเนอิเอะมาหลายเดือนแล้ว จึงทำให้ผู้เขียนบันทึกถึงกับร้องไห้ออกมาที่ ร้องไห้ นั้น เป็นเพราะส่วนหนึ่งมิชิทซุนะ โนะ ฮะฮะคิดว่าคะเนอิเอะได้ตัดขาดกับความสัมพันธ์ ฉันทน์สามภรรยาตั้งแต่เธอย้ายบ้านมาอยู่ที่ใหม่ บวกกับการที่คะเนอิเอะไม่มาหา และหลังๆ ไม่มี แม้แต่จดหมายชักจบบ้างยังทำให้มิชิทซุนะ โนะ ฮะฮะรู้สึกเศร้าใจเป็นอย่างมาก

3.2.1.4 เป็นบุรุษที่ถ้ามีบุรุษอื่นเข้ามาติดพันกับภรรยาก็จะรีบแสดง ความเป็นสามีของสตรีนั้น

โดยทั่วไปแม้คะเนอิเอะจะเป็นบุรุษที่ไม่ใส่ใจในภรรยาเท่าที่ควรนัก แต่ ถ้าหากมิชิทซุนะ โนะ ฮะฮะมีการติดต่อทางจดหมายกับบุรุษอื่น แม้จะทอดทิ้งไปนานคะเนอิเอะ ก็จะมาแสดงความความเป็นสามีโดยการมาอยู่ข้างๆ หรือส่งจดหมายมาหา ทั้งนี้จะเห็นได้จากกรณี ดังกรณีของเจ้าชายทะกะอะกิ (Prince Taka-aki たかあきしんのう 章明親王) และกรณีของฟูจิวะระ โนะ โทโนะริ (Fujiwara no Tōnori ふじわらのとおりの 藤原遠度)

ในกรณีของเจ้าชายทะกะอะกินั้นเป็นเหตุการณ์ที่เกิดในช่วงปีโอะวะที่ 2 ถึงปีโอะวะที่ 3 (おうわ 応和2年-3年 คศ.962-963) ในช่วงที่คะเนอิเอะเพิ่งได้รับการเลื่อนยศให้เป็น ขุนนางชั้น 4 และไปทำงานได้บังคับบัญชาของเจ้าชายทะกะอะกิ โดยปีเท็นโตะกุที่ 1 (てんとくがんねん 天徳元年 คศ.957) 5 ปีก่อนที่คะเนอิเอะจะได้รับการเลื่อนยศ มิชิทซุนะ โนะ ฮะฮะและคะเนอิเอะได้มีเหตุ ทะเลาะเบาะแว้งกัน²⁴ หลังจากเหตุการณ์ทะเลาะกันในครั้งนั้น มิชิทซุนะ โนะ ฮะฮะก็ไม่ได้บันทึก เรื่องราวไปถึง 5 ปี และเริ่มกลับมาบันทึกเรื่องราวต่อในปีโอะวะที่ 2 ซึ่งในปีนั้นมิชิทซุนะ โนะ ฮะฮะ ได้เริ่มติดต่อทางจดหมายกับเจ้าชายทะกะอะกิ²⁵ และในช่วงนั้นคะเนอิเอะก็จะมาค้างที่บ้านของ มิชิทซุนะ โนะ ฮะฮะอยู่เสมอ จนกระทั่งเมื่อเข้าปีโอะวะที่ 3 มิชิทซุนะ โนะ ฮะฮะถึงกับบันทึกไว้ว่า คะเนอิเอะดูแปลกไป ดังจะเห็นจากตัวบทที่ว่า

春うち過ぎて夏ごろ、宿直がちになるこちするに、つと
めて、一日あれて、暮るればあまりなどするをあやしう、
と思ふに (省略)

(上巻 : P.164)

²⁴ เหตุเกิดจากมิชิทซุนะ โนะ ฮะฮะทนพฤติกรรมของคะเนอิเอะที่ทำให้ตนเองเจ็บปวดใจไม่ไหวเลยส่งเพลงยาว (長歌) ไป ต่อว่าคะเนอิเอะว่าเพราะหมดรักจึงทำให้เข้าใจ ซึ่งคะเนอิเอะก็ปฏิเสธว่าไม่ได้หมดรัก แต่กระนั้นมิชิทซุนะ โนะ ฮะฮะก็ยังส่ง จดหมายไปตัดพ้ออีกจึงทำให้ความสัมพันธ์ของทั้งคู่แยลง

²⁵ เป็นการติดต่อทางจดหมายโดยมีคะเนอิเอะเป็นตัวเชื่อมบุคคลทั้งสองเข้าด้วยกัน

เป็นช่วงฤดูร้อนที่ฤดูใบไม้ผลิผ่านพ้นไป ข้ารู้สึกว่าคุณผู้นั้นมาค้างที่
บ้านบ่อยขึ้น มาแต่เช้าก็อยู่ทั้งวัน ในยามเย็นก็ยังมา จึงรู้สึกแปลก
ยิ่งนัก²⁶ (ย่อความ)

(เล่มต้น : P.164)

และต่อมาในตอนของโทโนะริ เป็นเหตุการณ์ที่เกิดในช่วงปีเท็นเอินที่ 2
(天延 2 年 คศ.974) ตอนที่โทโนะริเข้ามาสู่ขอธิดาบุญธรรมกับคะเนะอิเอะ และเริ่มส่งจดหมาย
มาหา แต่มิชิทซุเนะ โนะ สะสะไม่ยอมให้ธิดาบุญธรรมตอบจดหมาย และเป็นผู้เลี้ยงตอบจดหมาย
แทน ทำให้คะเนะอิเอะกล่าวผ่านบุตรชายมาตักเตือนมิชิทซุเนะ โนะ สะสะ ดังความในตัวอย่างที่ว่า

まだきに来むとあることなむ、びんながめる。そこにむす
めありといふことは、なべて知る人もあらじ。人、異様に
もこそ聞け (省略)

(下巻 : P.358)

นอกจากนี้การที่มีคนมาหาเช่นนี้ก็ดูไม่ดี เรื่องที่ทางนั้นมีธิดาอยู่ก็ไม่
มีใครรู้ คนอื่นจะนินทาเอาได้ (ย่อความ)

(เล่มปลาย : P.358)

ข้อความข้างต้นเป็นเหตุการณ์ในตอนที่คะเนะอิเอะได้รู้ว่ามิชิทซุเนะ โนะ
สะสะไม่ยอมให้ธิดาบุญธรรมตอบจดหมายของโทโนะริ จึงฝากคำมากับมิชิทซุเนะว่าให้ธิดาตอบ
จดหมายได้แล้ว และการที่มิชิทซุเนะ โนะ สะสะออกมารับหน้าเช่นนี้ก็ดูไม่ดีเพราะไม่มีใครรู้ว่า
ผู้เขียนบันทึกมีธิดาบุญธรรมอยู่

กล่าวโดยสรุปแล้ว ภาพลักษณ์ของคะเนะอิเอะที่ปรากฏในบันทึกเรื่อง
คะเงะไร นิกกินั้น ในตอนก่อนแต่งงานจะมีภาพลักษณ์ของบุรุษที่ทุ่มเทให้กับความรักเป็นอย่างมาก
เห็นได้จากการเพียรส่งจดหมายมาขอพบแม้จะโดนปฏิเสธ และได้รับจดหมายตอบกลับจาก
คนเขียนจดหมายแทนเสียหลายครั้ง แต่กระนั้นคะเนะอิเอะก็เป็นบุรุษที่ไม่ได้ยึดมั่นในประเพณี
การแต่งงาน ไม่มีความละเอียดอ่อน ไม่มีความสามารถในด้านโคลงกลอน และเมื่อแต่งงานไป
แล้วคะเนะอิเอะก็มีภาพลักษณ์ของบุรุษที่มีความรักที่ไม่รู้จักพอ ชอบมีภรรยาหลายคน และมักมี
ภรรยาใหม่ในช่วงที่ภรรยาเดิมเพิ่งคลอดบุตร เป็นบุรุษที่มักทำให้ภรรยาเจ็บช้ำด้วยการกระทำที่ไม่

²⁶ มิชิทซุเนะ โนะ สะสะคิดว่าตนไม่เป็นที่รักของคะเนะอิเอะ เมื่อคะเนะอิเอะมาหาและค้างด้วยหลายครั้งเช้าก็รู้สึกแปลกใจ

คำนึงถึงความรู้สึกของภรรยา ตลอดจนไม่เอาใจใส่ต่อภรรยาเท่าที่ควร และเมื่อมีบุรุษอื่นมาเข้า
ใกล้ภรรยาของตนก็จะแสดงความเป็นเจ้าของออกมา

3.2.2 บทบาทในฐานะ “สามี” ของคะเนอิเอะ

ในส่วนของภาพลักษณ์ที่ได้กล่าวมาข้างต้น คะเนอิเอะมีภาพลักษณ์ใน
แง่ลบว่าเป็นสามีที่ไม่ดี ไม่เอาใจใส่ภรรยาไปเสียมาก แต่กระนั้นเมื่อดูบทบาทในฐานะของสามี
แล้ว คะเนอิเอะก็ถือได้ว่าเป็นบุรุษที่กระทำหน้าที่ของผู้เป็นสามีอยู่ โดยได้ทำหน้าที่ของสามี
ดังต่อไปนี้คือ

3.2.2.1 ทำหน้าที่เป็นที่พึ่งให้กับภรรยา

คะเนอิเอะกระทำหน้าที่เป็นที่พึ่งให้กับภรรยาในหลายเหตุการณ์ โดย
เหตุการณ์แรกเป็นเหตุการณ์ในช่วงปีเท็นเรียวปีที่ 8 (天曆8年 คศ.954)

目もみあはせず、思ひ入りてあれば、「などか。世の常の
ことにこそあれ。いとかうしもあるは、われを頼まぬなめ
り」などもあへしらひ、(省略)

(上巻 : P.133)

ข้าไม่แม้แต่จะสบตา(กับสามี)เอาแต่เฝ้าคิด(เรื่องที่บิดาจะเดินทาง
ไปรับราชการ) ทำให้ท่านกล่าวออกมาว่า “ทำไมกัน ทั้งๆ ที่เป็นเรื่อง
ธรรมดาทั่วไป(ที่ผู้ชายต้องไปรับราชการต่างแดน) แต่ที่เจ้าเป็น
ทุกซักร้อนอย่างนี้ คงเพราะไม่หวังพึ่งในตัวข้า”

(เล่มต้น : P.133)

ข้อความข้างต้นเป็นตอนที่คะเนอิเอะมาถึงเรือนของมิชิทซุเนะ โนะ
ฮะฮะ ในตอนที่โทะโมะยะซุ บิดาของผู้เขียนบันทึกกำลังจะเดินทางออกจากเมืองหลวง แล้ว
คะเนอิเอะก็ได้พบว่าภรรยาของตนกำลังโศกเศร้าจนไม่แม้แต่จะมองหน้าเขา เลยกล่าวออกมา
ว่าทั้งๆ ที่เป็นเรื่องธรรมดาทั่วไปที่ผู้ชายต้องไปรับราชการไกลบ้าน แต่การที่มิชิทซุเนะ โนะ ฮะฮะ
โศกเศร้ามากถึงขนาดนี้ก็เพราะไม่ได้คิดที่จะพึ่งตนเลย การที่คะเนอิเอะกล่าวออกมาเช่นนี้
ผู้วิจัยมีความคิดว่าคะเนอิเอะน่าจะคิดมาอยู่เป็นเพื่อนภรรยา เพื่อที่ภรรยาจะได้ไม่เหงา แต่เมื่อ
มาถึงแล้วเจอสภาพของมิชิทซุเนะ โนะ ฮะฮะที่ไม่แม้แต่จะมองตนเอง จึงกล่าวด้วยความน้อยใจ

ออกมาเช่นนั้นก็เป็นได้ เพราะหลังจากข้อความที่ยกมานี้ คะเนะอิเอะก็พบจดหมายฝากฝังให้ดูแล
ธิดาที่โทะโมะยะซุซึทังเอาไว้ จึงรีบเดินทางตามไปส่งโทะโมะยะซุซึที่ต่อนั้นหยุดรั้งรอเวลาอยู่ที่
ประตูเมือง พร้อมรับคำว่าจะดูแลมิชิทซุนะ โนะ สะสะให้

นอกจากนี้ในยามที่มีภัย เช่น ตอนที่เกิดไฟไหม้ใกล้บ้าน²⁷ ของมิชิทซุนะ
โนะ สะสะ โดย 2 ใน 3 ครั้งของเหตุการณ์ไฟไหม้ที่ปรากฏการบันทึกในต้วบท คะเนะอิเอะก็มาที่
บ้านของมิชิทซุนะ โนะ สะสะ และคอยอยู่ดูแลให้จนเมื่อไฟดับก็เดินทางกลับ ดังในต้วบทในช่วงปี
เท็นเอ็นที่ 1 (天延元年 ค.ศ.973) ที่ว่า

かくてまた二十余日のほどに見えたり。さて、三四日のほ
どに、近う火の騒ぎす。驚き騒ぎするほどに、いとく見
えたり。風吹きて、久しううつりゆくほどに、鶏鳴きぬ。
「さらなれば」とて帰る。「『ここにと見聞きける人はま
ありたりつるよしきこえよとて、帰りぬ』と聞くも、面だ
たしげなりつる」など語るも、屈しはてにたるところにつ
けて見ゆるならむかし。また、つごもりの日ばかりにあり。
はひ入るままに、「火など近き夜こそにぎははしけれ」と
あれば、「衛士のたく²⁸はいつも」と答へたり。

(下巻 : P.344-345)

เมื่อราววันที่ 20 ท่านผู้นั้นมาให้เห็นหน้า และช่วงวันที่ 23 หรือ 24 ก็
เกิดไฟไหม้ใกล้บ้าน ตอนที่กำลังตกใจและโกลาหล ท่านผู้นั้นก็มาให้
เห็นอย่างรวดเร็ว ในระหว่างที่สายลมพัดไฟให้ไกลออกไปก็ได้ยิน
เสียงไก่ขัน ท่านผู้นั้นกล่าวว่า “ไม่มีอะไรแล้วละ” แล้วก็กลับไป ถึง
เหล่าหญิงรับใช้จะบอกว่า “แม้พวกเราจะได้ยินว่าคนที่มาที่บ้าน

²⁷ ครั้งแรกที่มีบันทึกไว้อยู่ในปีเท็นเรียวที่ 3 (ค.ศ. 972) ครั้งที่สองในปีเท็นเอ็นที่ 1 (ค.ศ.973) และครั้งสุดท้ายที่พบในบันทึก
คือปีเท็นเอ็นที่ 2 (ค.ศ. 974) ซึ่งกะเนะอิเอะได้เดินทางมาคอยดูแลให้ 2 ครั้งของเหตุการณ์ไฟไหม้ แต่มีครั้งหนึ่งที่กะเนะอิเอะ
ไม่ได้มาที่บ้าน ทว่าส่งจดหมายมาถามไถ่แทน

²⁸ มิชิทซุนะ โนะ สะสะเอามาจากบทกลอนในหนังสือรวมกลอนโคะกินโระกุโจ (古今六帖) ที่ว่า 「御垣守衛士のたくひの星
は絶え夜は燃えつつものをこそ思へ」 เขียนขึ้นโดยโอนะกะโตะมิ โนะ โยะฉิโนะบุอะซง (大中臣能宣朝臣) มีความหมาย
ว่า กองไฟของทวารักษาพระราชมารงนั้น ยามกลางคืนจุดสว่างยามกลางวันก็ดับ เปรียบเหมือนกับความรักที่ยามกลางคืนเป็น
ไฟผลาญ กลางวันก็ดับไปกับการครุ่นคิดเรื่องต่างๆ

เพราะรู้ว่านายท่านมาที่นี่และบอกว่าโชคดีที่ได้พบนายท่าน(คน
เหล่านั้น)ได้กลับไปแล้ว กระนั้นพวกเราก็ยังรู้สึกเป็นเกียรติ
เหลือเกิน” (ที่หญิงรับใช้กล่าวเช่นนั้น)คงเพราะว่าบ้านของข้านั้นมี
สภาพที่หดหู่กระมัง นอกจากนี้ราวปลายเดือนท่านผู้นั้นก็มาเยี่ยม
เยือนอีกครั้ง เพราะทันทีที่ท่านผู้นั้นเข้ามา ก็กล่าวว่า “ช่วงวันที่เกิด
ไฟไหม้ บ้านหลังนี้ดูครึกครื้นจริง” จึงตอบไปว่า “ก็เหมือนกับไฟของ
ทหารยาม (ไฟในความคิดของข้า) ก็ยิ่งเช่นเดิม”

(เล่มปลาย : P.344-345)

จากข้อความข้างต้นจะเห็นได้ว่า แม้จะเป็นเวลาหลังจากที่คะเนะอิเอะ
แต่งงานกับมิชิทซุเนะ โนะ ฮะฮะมาถึง 18 ปี และคะเนะอิเอะก็ยังอยู่ในช่วงที่มีคนรักใหม่²⁹ แต่เมื่อ
มีเหตุร้ายหรือมีภัยใกล้ตัวมิชิทซุเนะ โนะ ฮะฮะแล้ว คะเนะอิเอะก็จะรีบมาดูแล แม้ว่าในภายหลังที่
ภัยนั้นๆ สงบลงแล้ว คะเนะอิเอะจะเดินทางกลับไปโดยไม่ได้อยู่ค้างคืนด้วยก็ตาม แต่ก็ยังกล่าวได้
ว่าคะเนะอิเอะเองก็ยังคงทำหน้าที่ของสามีอยู่เช่นกัน

นอกจากนี้ในตอนที่มาธดาของมิชิทซุเนะ โนะ ฮะฮะเสียชีวิตลงนั้น เป็น
ช่วงเวลาที่มิชิทซุเนะ โนะ ฮะฮะขาดที่พึ่งพิง ทำให้จิตใจอ่อนแอไม่รับรู้สภาพรอบกาย คะเนะอิเอะที่
อยู่ที่เมืองหลวงเมื่อได้ข่าวก็รีบมาหามิชิทซุเนะ โนะ ฮะฮะที่วัดโดยทันที

人聞きつけてものしたり。われはものもおぼえねば、知
りも知らず、人ぞ会ひて、「しかじかなむものしたまひつ
る」と語れば、うち泣きて、穢らひも忌むまじきさまにあ
りければ、「いとびんなかるばし」などものして、立ちな
がらなむ。そのほどのありさまはしも、いとあはれに心ざ
しあるやうに見えけり。

(上卷 : P.167)

ท่านผู้นั้นเมื่อทราบข่าวก็มาหาข้าที่วัด เพราะว่าข้าไม่ค่อยมี
สติสัมปชัญญะ จึงทำให้ไม่ค่อยรู้อะไร เมื่อท่านผู้นั้นพบกับหญิงรับ
ใช้ และได้ยินว่า “คุณผู้หญิงอยู่ในสภาพนี้มาชักรกแล้ว” ท่านก็

²⁹ โอมิ (近江)

ร้องไห้ และเมื่อท่านผู้นั้นไม่แม้จะสนใจว่าจะต้องมลทิน และกำลังจะก้าวเข้ามาหาข้าก็ถูกห้ามว่า “ไม่ได้นะเจ้าคะ” ท่านจึงยืนมองข้าอยู่เช่นนั้น³⁰ การกระทำของท่านผู้นั้นในเวลานั้นทำให้ข้ารู้สึกได้ถึงความรักของท่าน

(เล่มต้น : P.167)

กล่าวโดยสรุป แม้คะเนะอิเอะจะมีภาพลักษณ์ของสามีที่ไม่เอาใจใส่ ภรรยา มีความรักที่ไม่รู้จักพอ หรือเป็นสามีที่มีภาพลักษณ์ที่ไม่ดี แต่กระนั้นคะเนะอิเอะก็ยังทำหน้าที่ของสามีที่พึงกระทำ โดยทำหน้าที่เป็นที่พึ่งให้นายมที่ภรรยาต้องการที่พึ่งพิง อย่างเช่นในตอนที่เป็นบิดาของภรรยาออกไปทำงานต่างแดน หรือในตอนที่มาตราของภรรยาเสียชีวิต และนอกจากนี้ยังทำหน้าที่ของสามีที่คอยดูแลเมื่อมีภัยเข้ามาใกล้ตัวภรรยาอีกด้วย

ก่อนที่จะกล่าวถึงหัวข้อต่อไปในบทนี้ ผู้วิจัยขอกล่าวถึงบุรุษอีกคนที่มีบทบาทค่อนข้างมากในบันทึกเรื่องคะเงะโร นิกกิ ที่แม้จะไม่ได้เป็นบุรุษในฐานะ “สามี” แต่ก็ทำให้มิชิทซุเนะ โนะ ฮะฮะหวนระลึกถึงเหตุการณ์ในตอนที่คะเนะอิเอะมาสู่เธอกับบิดา บุรุษผู้นั้นก็คือฟูจิวะระ โนะ โทโนะริ³¹ (Fujiwara no Tōnori 藤原速度)

ฐานะที่ปรากฏในตัวบันทึกเรื่อง คะเงะโร นิกกิ ของโทโนะริไม่ใช่ฐานะของบุรุษที่เป็น “สามี” เพราะยังคงอยู่ในฐานะคู่หมั้นของธิดาบุญธรรม แต่กระนั้นการกระทำของโทโนะริหลายประการ ก็เป็นเหมือนกับภาพซ้อนทับกับการกระทำที่คะเนะอิเอะเคยทำในอดีต ไม่ว่าจะเป็นลักษณะการเข้าไปสู่ขอธิดาบุญธรรมของมิชิทซุเนะ โนะ ฮะฮะที่โทโนะริตรงเข้าไปพูดเรื่องนี้กับคะเนะอิเอะด้วยตัวเอง หรือแม้แต่ความเพียรพยายามที่จะคอยส่งจดหมาย ตลอดจนมาหาถึงบ้านเพื่อที่จะได้พบหน้าธิดาบุญธรรมของมิชิทซุเนะ โนะ ฮะฮะ ซึ่งการกระทำของโทโนะริทำให้ มิชิทซุเนะ โนะ ฮะฮะเหมือนได้เห็นเหตุการณ์ของตนเองในสมัยที่คะเนะอิเอะมาสู่ขอใหม่ๆ ย้อนกลับมามาตรงหน้า (石坂妙子, 1997)

ภายในบันทึกเรื่อง คะเงะโร นิกกิ มีการกล่าวถึงโทโนะริเป็นครั้งแรกช่วงปีเท็นเอ็นที่ 2 (天延^{てんえん}2 年 ค.ศ.974) โดยมีใจความในตัวบทดังนี้

³⁰ ความเชื่อในสมัยโบราณที่เชื่อว่าต่อให้เป็นช่วงเวลามีมลทิน แต่ถ้าพบกันโดยการยื่นพบหน้าก็จะไม่แปดเปื้อนมลทินตามอีกฝ่ายไปด้วย

³¹ โทโนะริเป็นพี่น้องต่างมารดา กับคะเนะอิเอะ เป็นบุตรคนที่ 6 ของฟูจิวะระ โนะ โมะโระซุเกะ

ここかしこによるこびものするに、その寮の頭、叔父にさへものしたまへば、まうでたりける、いとかしこうよるこびて、ことのついでに、「殿にものしてまふなる姫君は、いかがものしたまふ。いくつにか、御年などは」と問ひけり。歸りて「さなむ」と語れば、いかで聞きたまひけむ、なに心もなく、思ひかくべきほどしあらねば、やみぬ。

(下巻 : P.354)

ในยามที่ซุเกะ³² เดินทางไปกล่าวทักทายตามที่ต่างๆ หัวหน้าที่ของกรมที่ซุเกะสังกัดอยู่ ซึ่งดูเหมือนจะมีศักดิ์เป็นอา ก็ถามขึ้นด้วยท่าทางยินดีว่า “คุณหนู³³ ที่อาศัยอยู่ที่บ้านเดียวกับเจ้าเป็นอย่างไรบ้าง ปีนี้อายุเท่าใดแล้ว” เมื่อซุเกะกลับมาบ้านก็เล่าให้ข้าฟังว่าเป็นเช่นนั้นเช่นนั้น ข้าสงสัยว่าทำไมถึงถามถึงลูกสาว แต่เพราะคิดว่าลูกสาวเป็นเด็กใสซื่อ ยังไม่อาจเป็นคูคิด(เรื่องซู้สาว)จึงปล่อยไว้เช่นนั้น

(เล่มปลาย : P.354)

ข้อความข้างต้นเป็นช่วงที่มีชิทซุเนะเพิ่งจะได้รับบรรจุเข้าทำงานในหน่วยงานราชการในตำแหน่งอุมะโนะซุเกะ (右馬助^{うまのすけ}) และเดินทางไปทักทายบุคคลในหน่วยงานต่างๆ ก็พบกับโทโนะริที่มีศักดิ์เป็นอาของมิชิทซุเนะ และถูกถามถึงน้องสาวบุญธรรมจึงนำความมาเล่าให้มารดาฟัง ทำให้มิชิทซุเนะ โนะ ฮะฮะรู้สึกแปลกใจ แต่เพราะผู้เขียนบันทึกคิดว่าธิดาบุญธรรมยังเด็ก ไม่สามารถโต้ตอบในเชิงซู้สาวได้จึงไม่ได้ใส่ใจ และหลังจากนั้นแม้ว่ามิชิทซุเนะจะนำเรื่องที่โทโนะริถามถึงธิดาบุญธรรมคนนี้กับคะเนะอิอะมาเล่าให้ฟังอีกครั้งก็ไม่ได้ใส่ใจมากนัก

そのころ、院の賭弓あべしとて、騒ぐ。頭も助もおなじかたに、出居の日々にはいきあひつつ、おなじことをのみなたまへば、「いかなるにかあらむ」など語るに、二月二十日のほどに、夢に見るやう、³⁴

³² มิชิทซุเนะ

³³ ในสมัยเฮอันหากเป็นธิดาของจักรพรรดิจะใช้คำเรียกว่าฮิเมะมียะ (姫宮) และธิดาของขุนนางระดับสูงจะใช้คำว่าฮิเมะกิมิ (姫君) โดยจะแปลความหมายแยกเป็น ธิดาจักรพรรดิจะเรียกว่าเจ้าหญิง และธิดาของขุนนางจะเรียกว่าคุณหนู ในที่นี้หมายถึงธิดา บุญธรรมของมิชิทซุเนะ โนะ ฮะฮะ

³⁴ ในตัวบทจบลงแค่นี้

(下卷: P.354)

ในช่วงนั้น มีการแข่งขันยิงธนูต่อหน้าพระพักตร์อดีตจักรพรรดิ³⁵ จึง
เต็มไปด้วยความวุ่นวาย ทั้งท่านโทโนะริ³⁶ และซุเกะต่างอยู่ในกลุ่ม
เดียวกัน ถ้าวันไหนได้เจอกันที่สนามฝึกยิงธนู ก็จะถูกถามแต่เรื่อง
เดิมๆ ซุเกะจึงมาถามซ้ำว่า “จะทำอย่างไรดี” ราววันที่ 20 เดือน 2
ข้าได้ฝัน...

(เล่มปลาย : P.354)

ข้อความข้างต้นเป็นตอนที่มิชิทซุเนะต้องเข้าร่วมแข่งขันยิงธนูต่อหน้าพระ
พักตร์อดีตจักรพรรดิ และได้อยู่กับโทโนะริ ทำให้ทุกครั้งที่ไปเจอกันที่สนามฝึกซ้อมยิงธนู
โทโนะริเป็นต้องถามถึงน้องสาวบุญธรรมอยู่เสมอจนมิชิทซุเนะต้องไปขอความเห็นกับผู้เป็นมารดา
และด้วยความที่แม่โทโนะริจะรบเร้ามิชิทซุเนะ ให้เป็นคนกลางนำความมาบอกต่อมารดาเพื่อที่จะ
ขอพบกับธิดาบุญธรรม แต่กระนั้นโทโนะริก็ไม่ได้รับการตอบรับสักที โทโนะริจึงไปพูดคุยกู้ผ่าน
ทางคะเนะอิอะดะความในบันทึกที่ว่า

からうじて帰りて、またの日、出居のところより夜更け
て帰り来て、臥したるところによりていふやう、「殿な
む『きんぢが寮の頭の、去年よりいとせちにのたうぶこ
とのあるを、そこにあらむ子はいかがなりたる。大きな
りや。ここちつきにたりや』などのたまひつるを、また、
かの頭も、『殿は仰せられつることやありつる』となむ
のたまひつれば、『さりつ』となむ申しつれば、『あさ
てばかりよき日なるを、御文奉らむ』とまむのたまひつ
る」と語る。いとあやしきことかな、まだ思ひかくべき
にもあらぬをと思ひつつ、寝ぬ。

(下卷 : P.356)

หลังจากข้าเดินทางกลับถึงบ้าน ในวันถัดจากนั้น ซุเกะที่กลับมา
จากที่สนามฝึกซ้อมยิงธนูได้เข้ามาหาอยู่ที่ที่ซ้านอนอยู่แล้วกล่าวว่า

³⁵ อดีตจักรพรรดิระะอิเสะอิ (冷泉院)

³⁶ ในตัวบทมิชิทซุเนะ โนะ สะสะเรียกโทโนะริว่าหัวหน้าตามที่มิชิทซุเนะเรียก แต่ถ้าใช้คำแปลว่าหัวหน้าจะทำให้เกิดการสับสน
ระหว่างการเรียกขานของมิชิทซุเนะ โนะ สะสะและบุตรชาย ดังนั้นผู้วิจัยจึงขอแปลในเฉพาะส่วนที่เป็นคำที่มิชิทซุเนะ โนะ
สะสะเรียกโทโนะริว่าหัวหน้าให้ท่านโทโนะริเพื่อจะได้เข้าใจง่ายขึ้น

“ท่านพอกล่าวว่า ‘หัวหน้าที่หน่วยงานเจ้า ตั้งแต่ปีที่แล้วมักมาถามว่าลูกสาวที่อยู่ที่บ้านเจ้าตอนนี้เป็นอย่างไบบ้าง โตขึ้นหรือยัง เป็นผู้หญิงขึ้นบ้างหรือยัง’ นอกจากนี้หัวหน้าก็ยังถามซ้ำอีกว่า ‘ท่านคะเนอะอะไรจะกล่าว่าอะไรบ้างหรือไม่’ พอออกไปว่า ‘มีกล่าถึง’ หัวหน้าก็เลยบอกว่า ‘มะรินนี่เป็นวันดีจะส่งจดหมายไปหา’ ซ้ำได้ฟังก็รู้สึกว่าเป็นเรื่องแปลก และเพราะคิดว่าลูกสาวยังไม่ถึงวัยที่จะคิดเรื่องซู้สาวจึงเข้านอนเสีย

(เล่มปลาย : P.356)

ข้อความข้างต้นเป็นตอนที่โทโนะริเริ่มเข้าไปพูดคุยกับคะเนอะเอะเกี่ยวกับธิดาบุญธรรม ทั้งนี้เพราะไม่สามารถเข้าพบได้โดยการคุยผ่านทางมิชิทซุนะ นอกจากนี้มิชิทซุนะ โนะ สะสะเองก็ยังไม่คิดว่าธิดาบุญธรรมจะเข้าวัยสมควรแก่การแต่งงาน จึงไม่ได้ใส่ใจอะไรมากนัก และเมื่อถึงวันโทโนะริก็ส่งจดหมายมาหาตามกำหนด แต่เนื้อความในจดหมายก็ไม่ได้ทำให้มิชิทซุนะ โนะ สะสะยอมให้ธิดาบุญธรรมตอบกลับ

さて、その日になりて文あり。いと返りごと、うちとけしにくげなるさましたり。

(下巻 : P.356)

และแล้ว เมื่อถึงวันนั้นก็มิจดหมายมาจากท่านโทโนะริ จดหมายนั้นก็ไม่น่าให้ลูกสาวตอบกลับเสียจริงๆ

(เล่มปลาย : P.356)

ภายหลังจากจดหมายฉบับแรก โทโนะริก็ยังคงเพียรส่งจดหมายมาหาอยู่เสมอ เมื่อไม่ได้รับจดหมายตอบจากธิดาบุญธรรมของมิชิทซุนะ โนะ สะสะ ก็เปลี่ยนเป็นส่งจดหมายมาเรียกให้มิชิทซุนะไปพบ และจนในที่สุดพอเข้าเดือน 4 โทโนะริก็บุกมาขอพบธิดาบุญธรรมที่บ้าน

ついたち七八日のほどの昼つかた、「右馬寮おはしたり」といふ。「あなかま。ここになしと答へよ。もの言はむとあらむに、まだしきにびなし」などいふほどに入りて、あらはなる籬の前に立ちやすらふ。(省略) しひてすのこに上りて、「今日よき日なり。円座かいたまへ。

居そめむ」などはかり語らひて、「いとかひなきわざかな」とうち嘆きて帰りぬ。

(下巻 : P.360-361)

ต้นเดือน 4 เวลาราวเที่ยงวันของวันที่ 7 หรือ 8 ก็มีคนบอกว่า “ท่าน อุเมะเรียวมาถึงที่บ้านแล้ว” ในตอนที่ข้ากำลังบอกว่า “เจียบๆ จง ตอบว่าที่นี่ไม่มีคนอยู่ ท่านอาจมีเรื่องอยากจะคุย แต่ยังเร็วเกินไปไม่ ดี” หัวหน้าที่เข้ามาในบ้านและมายืนอยู่หน้ามະงะกิ³⁷ ใกล้เสียจน มองเห็นได้ชัด (ย่อความ) หัวหน้าเดินขึ้นมาบนชานเรือนก่อนกล่าวว่า “วันนี้เป็นวันดี ขออีมวะระพะตะ³⁸ หน้อยเถิด จะนั่งพักสักนิด” แล้วกล่าวต่อว่า “เป็นความพยายามที่ไร้ผลจริงๆ” กล่าวจบก็ถอนใจ ก่อนกลับไป

(เล่มปลาย : P.360-361)

ข้อความข้างต้นเป็นตอนที่โทโนะริเดินทางมาที่บ้านของมิชิทซุนะ โนะ สะสะเพื่อหวังจะได้พบกับธิดาบุญธรรม แต่มิชิทซุนะ โนะ สะสะกลับให้คนบอกว่า เจ้าของบ้านไม่มีใครอยู่บ้าน ทำให้โทโนะริถึงกลับกล่าวว่าการที่ตนมาหาถึงบ้านเช่นนี้กลับกลายเป็นความ พยายามที่ไร้ค่าไป

หลังจากนั้นโทโนะริได้พยายามเข้าพูดคุยผ่านทางคะเนะอิเอะ จนในที่สุดคะเนะอิเอะก็ยอมยกธิดาที่อยู่กับมิชิทซุนะ โนะ สะสะให้กับโทโนะริ โดยกำหนดให้งาน แต่งงานมีขึ้นในเดือน 8 เมื่อได้รับการอนุญาตจากทางบิดาแล้วโทโนะริก็รีบมาที่บ้านของมิชิทซุนะ โนะ สะสะ

さて、その日ごろ選びまうけつる二十二日の夜、ものしたり。こたみは、さきざきのさまにもあらず、いとづしやかになりまさりたるものから、責むるは、さまいとわりなし。「殿の御許されは、道なくなりたり。そのほどはるかにおぼえはべるを、御かへりみにて、いかせとなむ」とあれば、「いかに思して、かうはのたまふ。そのはるかなりとのたまふほどにや、初事もせむとなむ見ゆる」といへば、「いふかひなきほども物語はするは」といふ。「これは、いとさにはあらず。あやにくに面嫌

³⁷ มະงะกิ ร้วถัก ทำจากไม้ไผ่หรือไม้เส้นเล็กๆ ผูกเข้าด้วยกันตามทางตรงเป็นเส้น บ้างก็ถักไขว้เป็นทรงข้าวหลามตัด

³⁸ ที่รองนั่งหรือเสื่อรองนั่ง ทำจากฟาง หรือหญ้าแห้งถักเป็นวงกลม

ひするほどなればこそ」などいふも、聞き分かぬやうに、いとわびしく見えたり。「胸はしるまでおぼえはべるを、この御簾のうちにだにさぶらふと思ひたまへてまかでむ。一つ一つをだに、なすことにしはべらむ。かえりみさせたまへ」といひて、簾にてをかくなれば、いとけうとけれど、聞きも入れぬやうにして、(省略)

(下巻 : P.366-367)

ในคืนวันที่ 22 ที่ถูกเลือกเอาไว้ ท่านโทโนะริก็มาที่บ้าน คราวนี้แม่จะดูมีท่าทีสงบนิ่งต่างไปจากครั้งก่อนๆ แต่พอไอแล้ว กลับดูไม่ได้เอามากๆ เพราะท่านโทโนะริพูดว่า “ข้าได้รับอนุญาตจากท่านคะเนะอิเอะ แต่ดูเหมือนจะกลายเป็นเรื่องไร้เหตุผล เพราะการรอจนถึงเวลานั้น³⁹ ช่างยาวนาน จึงอยากจะขอร้องท่านให้ช่วยอะไรบ้าง” ข้าจึงกล่าวว่า “ท่านโทโนะริคิดอะไรถึงกล่าวเช่นนั้นเจ้าคะ การรอคอยที่ยาวนานที่ท่านพูดถึง สำหรับบิดาบุญธรรมแล้วก็เป็นเรื่องที่ได้ประสบครั้งแรก” “ถึงจะเป็นเด็กก็เถอะ แค่พูดคุยกังทำไม่ได้” พอข้ากล่าวว่า “เด็กคนนี้ได้เป็นแบบนี้ น่าเสียดายที่เธอกำลังอยู่ในวัยแค่นี้พอจะจำหน้าคนรู้จักได้เท่านั้นจริงๆ” ท่านโทโนะริก็ทำหน้าลำบากใจ แล้วกล่าวว่า “ความรู้สึกของข้ามันเต็มอก ถ้าอย่างไรขออยู่ด้วยกันหลังม่านนี้⁴⁰ หรือก็ไม่ก็ขอพบบิดาบุญธรรมซักอย่างใดอย่างหนึ่งเถิด” เพราะท่านโทโนะริกล่าวพลางเอื้อมมือมาที่ม่าน ทำให้ข้ารู้สึกไม่ดีเป็นอย่างมาก จึงทำเป็นไม่ได้ยินที่พูดเสีย (ย่อความ)

(เล่มปลาย : P.366-367)

ข้อความข้างต้น โทโนะริที่ได้รับอนุญาตให้แต่งงานกับบิดาบุญธรรมแล้วได้เข้ามาหาที่บ้านเพื่อจะขอพบหน้า โดยขอร้องให้มีชิทซุนะ โนะ ฮะฮะที่มารับหน้าแทนอนุญาตให้ได้พบกับบิดาบุญธรรม หรือไม่อย่างนั้นก็ขอให้เอาม่านที่กั้นระหว่างกันออก ซึ่งกิริยาของโทโนะริที่เอื้อมมือไปหมายจะเปิดม่านออก ทำให้มีชิทซุนะ โนะ ฮะฮะรู้สึกไม่ดีด้วยเป็นอย่างมาก

³⁹ พิธีแต่งงานที่จะมีขึ้นในเดือน 8

⁴⁰ เป็นธรรมเนียมของสมัยเฮอันที่จะมีม่านกั้นระหว่างชายหญิงที่ผ่านพิธีบรรลุนิติภาวะแล้ว แต่ไม่ได้เป็นคู่สมรสหรือคนในครอบครัว

และในท้ายที่สุดผู้เขียนบันทึกก็ไม่ได้ให้โทโนะริได้พบกับธิดา ทำให้หลังจากนั้นโทโนะริได้ใช้ชีวิต
สนิทมิมิชิซุนะเพื่อหาเหตุในการมาที่บ้านของมิชิซุนะ โนะ ฮะฮะแทน

แต่ก่อนที่ธิดาบุญธรรมจะได้เข้าพิธีแต่งงานกับโทโนะริ ก็มีข่าวลือที่ไม่ดี
เกี่ยวกับโทโนะริออกมาว่า โทโนะริได้ไปลักพาตัวภรรยาของผู้อื่นเอาไปแอบซ่อนไว้ ทำให้การ
แต่งงานที่ถูุกกำหนดไว้ถูกยกเลิกไป

ある人のいふやう、「右馬頭の君は、人の妻をぬすみと
りてなむ、あるところにかくれてあたまへる。いみじう
をこなることになむ、世にもいひ騒ぐなる」と聞きつれ
ば、われは、かぎりなくめやすいことをも聞くかな、月
の過ぐるに、いかにいひやらむと思ひつるに、と思ふも
のから、あやしの心やとは思ひけむかし。

(下巻: P.381-382)

มีคนกล่าวว่า “ท่านอุเมะเรียว⁴¹ ได้ไปลักพาตัวภรรยาของผู้อื่น ไป
ซ่อนเอาไว้ในที่แห่งหนึ่ง ซ่างเป็นเรื่องเกินจะทนที่ชาวบ้านต่าง
โจษจันกันไปทั่ว” ข้าที่ได้ยินดังนั้นก็รู้สึกทราบดีในเรื่องนำยินดี ที่
แรกยังคิดว่าจะผ่านเดือนนี้ได้อย่างไร แต่อย่างไรก็ไม่เคยคิดว่าท่าน
โทโนะริจะมีจิตใจที่แปลกประหลาดเช่นนี้

(เล่มปลาย : P.381-382)

ข้อความข้างต้นที่กล่าวมาเป็นช่วงเดือน 7 ของปีเท็นเอ็นที่ 2 (天延^{てんえん}2 年
ค.ศ. 974) ในขณะที่มิชิซุนะ โนะ ฮะฮะยังงุ่มง่ามกับธิดาบุญธรรมที่กำลังจะต้องแต่งงานในเดือน
หน้า แต่กลับทำตัวไม่รู้จั๊กโต เคยทำตัวเป็นเด็กเช่นไรก็ยังคงเป็นเด็กอยู่เช่นนั้น จนกระทั่งมีเรื่องว่า
โทโนะริไปลักพาตัวภรรยาของผู้อื่นไปแอบซ่อนไว้ ก็ทำให้ผู้เขียนบันทึกรู้สึกโล่งใจขึ้นเป็นอย่างมาก
และได้ส่งสารไปบอกคะเนะอิเอะ ซึ่งคะเนะอิเอะก็บอกยกเลิกการแต่งงานนั้น

กล่าวโดยสรุปแล้วภาพลักษณ์ของโทโนะริที่ปรากฏในบันทึกนี้ แม้จะยัง
ไม่ได้ผ่านพิธีแต่งงาน แต่ก็อาจกล่าวได้ว่าเป็นภาพของว่าที่สามีที่ไม่ดี กล่าวคือแม้โทโนะริจะมี
ภาพลักษณ์ของบุรุษที่หมั่นถามไถ่ แวะเวียนไปมาหาสู่สตรีที่ตนหมายตาอยู่เสมอ แต่กระนั้นด้วย
ความที่มีพฤติกรรมคล้ายคลึงกับคะเนะอิเอะที่อุกอาจไปขอแต่งงานโดยตรงกับบิดาของหญิงสาว

⁴¹ โทโนะริ

ที่ตนหมายตา อันวิธีการที่ไม่ใส่ใจในประเพณีการสู่ขอเช่นนี้เป็นรูปแบบที่มีชิต์ชุนะ โนะ สะสะไม่ถูกใจแต่แรกอยู่แล้ว จึงอาจเป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้ผู้เขียนบันทึกไม่ยอมให้พบกับบิดาบุญธรรมก็เป็นได้ และจากพฤติกรรมหลายอย่างที่โทะโนะริพยายามทำเช่น พยายามขอพบหน้าบิดาบุญธรรมก่อนแต่งงาน ขออยู่หลังม่านที่กั้นไว้ด้วยกัน ซึ่งการกระทำเช่นนี้เป็นกรกระทำที่ไม่สนใจธรรมเนียมนิยมในสมัยเฮอันที่หนุ่มสาวที่ไม่ได้เป็นสามีภรรยาหากจะพบปะพูดคุยกันต้องมีม่านกั้นไว้ ยิ่งทำให้มีชิต์ชุนะ โนะ สะสะยิ่งไม่พอใจในตัวโทะโนะริก็เป็นได้ นอกจากนี้เมื่อมีเรื่องของการละเมิดประเพณี ลักพาตัวภรรยาของผู้อื่นเข้ามาร่วมด้วย ยิ่งทำให้โทะโนะริในสายตาของมีชิต์ชุนะ โนะ สะสะดูแย่กว่าเดิมมาก

3.3. ทักษะของมีชิต์ชุนะ โนะ สะสะที่มีต่อบุรุษในฐานะ “สามี”

จากภาพลักษณ์ของบุรุษในฐานะ “สามี” ที่ปรากฏในดวงบทจะทำให้เห็นทักษะเกี่ยวกับบุรุษในฐานะ “สามี” ได้ดังต่อไปนี้คือ

3.3.1 บุรุษในฐานะ “สามี” ในทักษะของมีชิต์ชุนะ โนะ สะสะ ในยามที่ยังไม่ได้เข้าพิธีแต่งงาน จะเป็นบุรุษที่ทุ่มเทให้กับความรัก หากหลงรักสตรีคนใดแล้วก็จะเฝ้าเพียรส่งจดหมายให้ ตลอดจนเดินทางไปหาที่บ้านเพื่อขอพบหน้า ซึ่งแม้ทางฝ่ายหญิงจะปฏิเสธมากแค่ไหนก็ยังคอยส่งจดหมายบอกความในใจของตนตลอด แต่กระนั้นก็เป็นบุรุษที่มีลักษณะที่ไม่คิดถึงประเพณีนิยมในการสู่ขอ ไม่สนใจในธรรมเนียมปฏิบัติเกี่ยวกับการขอแต่งงานที่จะต้องใช้พ่อสื่อแม่ชักในการแนะนำให้รู้จักกับสตรีนั้นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในการขอแต่งงานบุรุษที่อยู่ในฐานะนี้จะมุ่งตรงเข้าขอแต่งงานกับสตรีที่ตนหมายปองจากบิดาของหญิงนั้นๆ โดยตรงโดยไม่ใส่ใจว่าฝ่ายหญิงจะรู้สึกเช่นไร เต็มใจแต่งงานด้วยหรือไม่

นอกจากนี้ยังเป็นบุรุษที่มีรสนิยมที่ไม่ค่อยดีนักในการเลือกกระดาษกลอน ตลอดจนของประกอบในการส่งจดหมายหาหญิงคนรัก อันจะเห็นได้จากตอนที่คะเนะเอะอะส่งจดหมายหา มีชิต์ชุนะ โนะ สะสะ ในช่วงก่อนแต่งงานที่มีชิต์ชุนะ โนะ สะสะถึงกับเปรยว่า กระดาษที่ใช้ก็ไม่ได้ ลายมือก็ไม่สวยไม่ได้เหมาะแก่การเป็นจดหมายขอแต่งงานหรือขอความรัก จากหญิงสาวสักนิด และในตอนของโทะโนะริแม้จะมีการเลือกใช้กระดาษ และเลือกใช้คำกลอน แต่กระนั้นมิชิต์ชุนะ โนะ สะสะก็มีความเห็นว่ากลอนที่เลือกมาไม่ได้เหมาะแก่การนำมาส่งให้กับบิดาของตน ซึ่งทำให้ทักษะเกี่ยวกับบุรุษในฐานะ “สามี” ของมีชิต์ชุนะ โนะ สะสะนั้นเป็นไปในแง่ลบตั้งแต่เริ่ม

3.3.2 ในทัศนะของมิชิทซึนะ โนะ ฮะฮะแล้ว บุรุษในฐานะ “สามี” เมื่อแต่งงานไปกับหญิงใดใดก็ตามแล้ว ก็จะไม่รู้จักพอในความรัก เลือกที่จะมีคนรัก หรือภรรยาใหม่อยู่เสมอ ดังจะเห็นได้จากการที่คะเนะอิเอะมักจะมีภรรยาคนใหม่ หรือไปหาภรรยาคนอื่นเสมอเมื่อภรรยาที่ตนอยู่ด้วยก่อนหน้านี้ได้ให้กำเนิดบุตรขึ้นมา โดยจะเห็นถึง 3 ครั้งในบันทึกนี้ ครั้งแรกเมื่อโทะกิบิเะมะคลอดมิชิตะกะ คะเนะอิเอะก็รับมิชิทซึนะ โนะ ฮะฮะเป็นภรรยา ครั้งที่สองเมื่อมิชิทซึนะ โนะ ฮะฮะคลอดมิชิทซึนะ คะเนะอิเอะก็รับมะชิ โนะ โคจิ โนะ อนนะเป็นภรรยา และในครั้งที่สามคือเมื่อมะชิ โนะ โคจิ โนะ อนนะคลอดบุตร คะเนะอิเอะก็กลับไปหาโทะกิบิเะมะอีกครั้ง และถ้าหากนับจากลำดับเหตุการณ์อื่นประกอบ เช่น อายุของธิดา บุญธรรม อายุของบุตรธิดาของโทะกิบิเะมะ ก็จะพอเรียบเรียงได้เพิ่มเติมว่า เมื่อโทะกิบิเะมะให้กำเนิดธิดาคนแรกให้กับคะเนะอิเอะ ในช่วงนี้คาดได้ว่าคะเนะอิเอะได้ธิดาของมินะโมะโตะ โนะ คะเนะตะตะเป็นภรรยา⁴² และเมื่อห่างหายจากธิดาของมินะโมะโตะ โนะ คะเนะตะตะแล้ว ก็คาดว่าคะเนะอิเอะน่าจะไปได้มารดาของฟูจิวะระ โนะ มิชิโยะชิ (Fujiwara No Michiyoshi's mother 藤原道義の母)⁴³ เป็นภรรยาแล้วจึงกลับไปมีบุตรธิดากับโทะกิบิเะมะอีกอย่างละคน ก่อนไปมีธิดากับโอมิ (Ōmi 近江)⁴⁴

จากกรณีดังกล่าวผู้วิจัยมีความเห็นว่า การที่คะเนะอิเอะเลือกไปหาภรรยาคนอื่น หรือมีคนรักใหม่ภายหลังจากที่ภรรยาที่อยู่ด้วยกันก่อนหน้านี้ได้ให้กำเนิดบุตร อาจมาจากเหตุผล 2 ประการคือ ประการแรกมาจากการที่ภรรยาที่ได้ให้กำเนิดบุตรไม่สามารถตอบสนองความต้องการให้กับคะเนะอิเอะในฐานะภรรยาได้ ด้วยว่าร่างกายของภรรยาคนนั้นๆ ภายหลังจากคลอดบุตรแล้วยังไม่สมบูรณ์พร้อม และอีกประการหนึ่งอาจมีเหตุผลมาจากการที่คะเนะอิเอะต้องการที่จะได้พักผ่อนหลังจากการปฏิบัติหน้าที่ทางราชการ ทั้งนี้เพราะการเข้าปฏิบัติหน้าที่ทางราชการของสมัยเฮอันมีความไม่แน่นอน(川村裕子, 2005:128-130) ในบางครั้งต้องเข้าปฏิบัติหน้าที่แต่ฟ้าสาง⁴⁴ หรือไม่ก็ต้องปฏิบัติหน้าที่ในยามดึก ซึ่งจากเหตุผลนี้เองที่อาจทำให้การพำนักอยู่ร่วมกับภรรยาที่ต้องเลี้ยงดูเด็กแรกเกิดจะทำให้ได้พักผ่อนไม่เต็มที่ เพราะเด็กทารกยังนอนไม่เป็นเวลา บางครั้งก็ตื่นขึ้นมาร้องไห้กลางดึกทำให้มารดาที่อยู่ด้วยต้องตื่นขึ้นมาดู

⁴² ไม่แน่ชัดว่ารับเป็นภรรยาโดยการแต่งงานสามคืนอันเป็นประเพณีนิยมในสมัยเฮอันหรือไม่

⁴³ ธิดาของฟูจิวะระ โนะ ทะตะโมะโตะ (Fujiwara No Tadamoto 藤原忠幹女) ไม่ปรากฏชื่อในบันทึกเรื่อง คะเงะโร นิกกิ จึงไม่ทราบแน่ชัดว่าเป็นภรรยาของคะเนะเมื่อใด แต่ถ้านับจากปีเกิดของบุตรธิดาที่เกิดกับภรรยาคนอื่น กับบุตรชายของเธอแล้วก็น่าจะประมาณไล่เลี่ยกันกับธิดาบุญธรรมของมิชิทซึนะ โนะ ฮะฮะ

⁴⁴ แม้เวลาเข้าปฏิบัติหน้าที่จะต่างกันไปตามฤดูแต่โดยประมาณจะอยู่ราวๆ เวลาตี 3 ถึงตี 4

และมีเวลาพักผ่อนที่น้อยลง ผู้วิจัยคาดว่า การที่ได้พักผ่อนไม่เพียงพอนี้อาจเป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้ คะเนะอิเอะไม่อยู่ร่วมกับภรรยาที่เพิ่งให้กำเนิดบุตรก็เป็นได้

3.3.3 ในทัศนะของมิชิทซึนะ โนะ ฮะฮะแล้ว บุรุษในฐานะ “สามี” ในยามปกติจะไม่มีความรักให้กับภรรยาของตน จะรับรู้ถึงความรักของสามีได้ก็ต่อเมื่ออยู่ในเหตุการณ์ที่ไม่ปกติ หรือในสภาวะที่ไม่เป็นปกติของหญิงคนนั้นเท่านั้น โดยในกรณีนี้จะเห็นได้จากการแสดงความรักความเอาใจใส่ที่มีให้ในตอนที่มีมิชิทซึนะ โนะ ฮะฮะเพิ่งเสียมารดาไป ในตอนนั้น คะเนะอิเอะก็เฝ้ามาคอยเฝ้า ดูแลอยู่เสมอ

นอกจากนี้เมื่อมิชิทซึนะ โนะ ฮะฮะเริ่มมีบุรุษอื่นเข้ามาติดพัน ไม่ว่าจะมิชิทซึนะ โนะ ฮะฮะจะชอบพอบุรุษนั้นหรือไม่ก็ตาม คะเนะอิเอะที่แม้ก่อนหน้านั้นจะทะเลาะ หรือมีเรื่องบาดหมางกับมิชิทซึนะ โนะ ฮะฮะก็จะรีบมาหาเพื่ออยู่ด้วย หรือส่งจดหมายมาหามิชิทซึนะ โนะ ฮะฮะทันที โดยจะเห็นได้จากตอนที่เจ้าชายทะกะอะกิ (Prince Taka-aki 章明親王) เริ่มเข้ามาส่งสาร และแวะมาหามิชิทซึนะ โนะ ฮะฮะ ในช่วงนั้น คะเนะอิเอะจะมากอยอยู่ใกล้ๆ มาค้ำด้วย จนมิชิทซึนะ โนะ ฮะฮะยังรู้สึกว่ คะเนะอิเอะแปลกไป อีกทั้งในตอนที่โทโนะริส่งจดหมายมาหาบิดาบุญธรรมแต่มิชิทซึนะ โนะ ฮะฮะเป็นคนออกรับหน้าแทนนั้น คะเนะอิเอะก็ส่งจดหมายมาเตือนมิชิทซึนะ โนะ ฮะฮะว่า ผู้อื่นไม่มีใครรู้ว่ามิชิทซึนะ โนะ ฮะฮะมีบิดาบุญธรรมอยู่ จะทำให้คิดว่ามิชิทซึนะ โนะ ฮะฮะมีผู้ชายเข้ามาติดพันได้

3.4. สรุป

บุรุษที่มีฐานะ “สามี” ในทัศนะของมิชิทซึนะ โนะ ฮะฮะนั้นมีภาพลักษณ์ที่ไม่ดี ตั้งแต่ในตอนที่ยังไม่ได้เข้าพิธีแต่งงานสามคืน โดยจะมีภาพลักษณ์ที่เป็นคนไม่สนใจในประเพณีนิยม ไม่ทำตามธรรมเนียมต่างๆ ไม่มีรสนิยมในการเลือกสรรของ⁴⁵ ที่จะส่งให้หญิงสาวที่ตนพึงใจ และเมื่อเป็นสามีก็มีภาพลักษณ์ที่มักมากในรัก มีภรรยาใหม่ไม่รู้จักพอ เมื่อภรณามีบุตรหรือธิดาก็ไม่ดูแลเอาใจใส่ จะกลับมาหาที่ต่อเมื่อพ้นช่วงดูแลเด็กเล็กไปแล้ว หรือมีชายอื่นเข้ามาติดพัน ทำให้มิชิทซึนะ โนะ ฮะฮะมีทัศนะในแง่ลบกับบุรุษในฐานะ “สามี”

⁴⁵ ในที่นี้หมายถึงจดหมาย คือตัวกระดาษที่เขียน ลายมือที่ใช้เขียน บทกลอนต่างๆ ไปจนถึงของสิ่งอื่นที่แนบส่งพร้อมกันนั้น

บทที่ 4

“บิดา” ในทัศนะของมิชิทซึนะ โนะ ฮะฮะ

ในบทที่ 3 ผู้วิจัยได้กล่าวถึงบุรุษในฐานะ “สามี” ซึ่งเป็นสถานภาพที่เด่นที่สุดที่ปรากฏในบันทึกเรื่อง *คะเงะโร นิกกิ* ไปแล้ว และในบทที่ 4 นี้ผู้วิจัยจะกล่าวถึงบุรุษในฐานะ “บิดา” โดยจะกล่าวถึงประวัติ ภาพลักษณ์ และทัศนะของมิชิทซึนะ โนะ ฮะฮะที่มีต่อบุรุษเหล่านั้นดังต่อไปนี้

4.1. บุรุษในฐานะ “บิดา” ที่ปรากฏในบันทึกเรื่อง *คะเงะโร นิกกิ*

บุรุษที่มีฐานะ “บิดา” ที่ปรากฏในบันทึกเรื่อง *คะเงะโร นิกกิ* มีด้วยกันทั้งสิ้น 2 คน คือฟูจิวะระะ โนะ โทะโมะยะซุ และฟูจิวะระะ โนะ คะเนะอิเอะ แม้คะเนะอิเอะจะถูกกล่าวถึงอย่างเด่นชัดในบันทึกเรื่องนี้ในฐานะ “สามี” แต่ภระนั้นคะเนะอิเอะก็ถูกกล่าวถึงในฐานะของ “บิดา” ทั้งของมิชิทซึนะ และของธิดาบุญธรรมของมิชิทซึนะ โนะ ฮะฮะด้วยเช่นกัน ซึ่งทั้ง 2 คนมีประวัติดังต่อไปนี้

4.1.1 ฟูจิวะระะ โนะ โทะโมะยะซุ (Fujiwara no Tomoyasu ふじわらのともやす 藤原倫寧)

ฟูจิวะระะ โนะ โทะโมะยะซุ ถือกำเนิดในปีค.ศ. 901(?)¹ เป็นบิดาของมิชิทซึนะ โนะ ฮะฮะผู้เขียนบันทึกเรื่อง *คะเงะโร นิกกิ* และเป็นผู้สืบสายเลือดของฟูจิวะระะ ฮกเกะนะงะโยะฉิ (Fujiwara Hokke Nagayoshi's blood ふじわらほっけながよしりゅう 藤原北家長良流) ถูกกล่าวถึงในบันทึก *ฮอนโชเซอิคิ* (Honchōseiki ほんちょうせいぎ 本朝世紀)² ว่าได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งซุมุโฌิ

¹ ปีถือกำเนิดไม่แน่ชัด แต่คาดกันว่าน่าจะราวปีค.ศ. 901

² ฮอนโชเซอิคิ (本朝世紀) เป็นบันทึกทางประวัติศาสตร์เรื่องหนึ่ง เขียนโดยฟูจิวะระะโนะมิจิโนะริ (Fujiwara no Michinori 藤原通憲) มีด้วยกันทั้งสิ้น 20 เล่ม บันทึกเรื่องราวในปี 935 – 1153 เอาไว้

(Chūmushō 中務少丞)³ ในปี 941 และต่อมาในปี 946 มีปรากฏในบันทึกเซอิกิวกิ (Seikiyūki 西宮記)⁴ ว่าได้รับการแต่งตั้งให้เป็นอุเอะมอนโจ (Uemonjō 右衛門尉)⁵

ในปีค.ศ. 947 โทะโมะยะซุได้รับการแต่งตั้งให้เป็นอุมะโนะซุเกะ (右馬助) จากนั้นในปี ค.ศ. 954 ได้รับการแต่งตั้งเป็นผู้ดูแลแคว้นมิชิโนะกุ (陸奥守) และเคยเป็นผู้ดูแลแคว้นฮิตะชิ (常陸守) แคว้นคะซุซุ (上総守) ต่อมาในปี ค.ศ. 963 ได้รับแต่งตั้งเป็นผู้ดูแลแคว้นหัวเมืองใกล้นครหลวง แคว้นคะวะชิ (河内守)

ทั้งนี้ตำแหน่งสุดท้ายทางราชการของโทะโมะยะซุที่พบคือ ตำแหน่งผู้ดูแลแคว้นอิเซะ (伊勢守) และไม่ทราบแน่ชัดว่าโทะโมะยะซุเข้ารับราชการด้วยตำแหน่งขุนนางระดับที่เท่าไร แต่พบว่าโทะโมะยะซุได้รับตำแหน่งสูงสุดที่ขุนนางชั้น 4 ชั้นเอก ระดับล่าง (正四位下)

โทะโมะยะซุมีภรรยาที่ปรากฏชื่ออย่างน้อย 2 คนคือ ธิดาของโทะโนะโมะโนะคามิ ฮะรุมิชิ (Tonomonokami Harumichi's daughter 主殿頭春道女) ผู้ให้กำเนิดมิชิทซุเนะ โนะ ฮะสะและมะซะโยะชิ (Masayoshi 理能) กับอีกคนหนึ่งคือ ธิดาของมินะโมะโตะ โนะ มิโตะมะ (Minamoto no Mitome's daughter 源認女) ผู้ให้กำเนิดนะงะโยะชิ (Nagayoshi 長能)

โทะโมะยะซุเป็นผู้กำหนดให้บุตรสาวของตนแต่งงานกับคะเนะอิเอะ ซึ่งภายหลังการแต่งงานของบุตรสาวได้ไม่นาน โทะโมะยะซุก็ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นมิชิโนะกุ โนะ กะมิ (Michinoku no kami 陸奥守)⁶ และต้องเดินทางไปรับราชการต่างแดน ด้วยความที่โทะโมะยะซุเป็นผู้ที่มิชิทซุเนะ โนะ ฮะสะกล่าวถึงว่าเป็นผู้ที่สามารถพึ่งพาได้ (頼もしき人) จึงทำ

³ ชูโมโงโจ (中務少丞) เจ้าพนักงานโศคังระดับล่างในสังกัดชูโมโง (Chūmushō 中務省) ทำหน้าที่ดูแลรับใช้ภายในวังของจักรพรรดิ มีผู้ดำรงตำแหน่งนี้ทั้งหมดสองคน โดยผู้ที่รับตำแหน่งนี้ได้ต้องมีศูสูงกว่าตำแหน่งชั้นหกขึ้นไป (従六位)

⁴ เป็นบันทึกที่เขียนเกี่ยวกับเรื่องทางราชการ ตลอดจนกฎเกณฑ์ในพระราชพิธีต่างๆ ในสมัยยุคเฮอันตอนกลาง ไม่ทราบปีที่เขียนขึ้นมา ผู้แต่งคือมินะโมะโตะ โนะ ทะกะกะกิระ (Minamoto no Takaakira 源高明)

⁵ ตำแหน่งทางราชการตำแหน่งหนึ่งในหน่วยงานเอะมอนฟู (Emonfu 衛門府) ซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่คอยดูแลความสงบเรียบร้อยบริเวณประตูวัง และคอยเปิดปิดประตูวัง โดยแบ่งเป็นตำแหน่งราชการ 2 ตำแหน่งคือซะเอะมอน (左衛門) และอุเอะมอน (右衛門)

⁶ ตำแหน่งทางราชการตำแหน่งหนึ่ง มีหน้าที่ต้องเดินทางไปดูแลแคว้นในต่างจังหวัด โดยทั่วไปมีกำหนดระยะเวลา 4 ปี แต่ถ้าเป็นตำแหน่งมิชิโนะกุ โนะ กะมิ จะมีการกำหนดระยะเวลาโดยประมาณ 5 ปี

ให้การเดินทางไปรับราชการในคราวนี้ส่งผลต่อจิตใจของผู้เขียนบันทึกเรื่องคะเงะโร นิกกิเป็นอย่างมาก

โทะโมะยะซุเสียชีวิตลงในปีค.ศ. 977 รวมอายุได้ 76 ปี

4.1.2 ฟุจิวะระ โนะ คะเนะอิเอะ (Fujiwara No Kaneie 藤原兼家)

คะเนะอิเอะนอกจากจะถูกกล่าวถึงในบันทึกเรื่องคะเงะโร นิกกิด้วยฐานะของ “สามี” แล้ว ยังมีการกล่าวถึงในฐานะของ “บิดา” ของมิชิทซุนะ กับธิดาบุญธรรมของมิชิทซุนะ โนะ ฮะซะ⁷ อีกด้วย ทั้งนี้ประวัติโดยละเอียดของคะเนะอิเอะจะอยู่ในบทที่ 3

4.2. ภาพลักษณ์และบทบาทในฐานะ “บิดา” ของบุรุษที่ปรากฏในบันทึกเรื่อง คะเงะโร นิกกิ

ภาพลักษณ์และบทบาทในฐานะ “บิดา” ของบุรุษที่ปรากฏในบันทึกเรื่อง คะเงะโร นิกกิ ผู้วิจัยได้แบ่งไว้ดังนี้คือ ภาพลักษณ์ในฐานะ “บิดา” ของโทะโมะยะซุ ภาพลักษณ์ในฐานะ “บิดา” ของคะเนะอิเอะ บทบาทในฐานะ “บิดา” ของโทะโมะยะซุ และบทบาทในฐานะ “บิดา” ของคะเนะอิเอะ

4.2.1 ภาพลักษณ์ในฐานะ “บิดา” ของโทะโมะยะซุ

ภาพลักษณ์ในฐานะ “บิดา” ของโทะโมะยะซุที่ปรากฏในบันทึกเรื่อง คะเงะโร นิกกินั้น เป็นภาพลักษณ์ของบิดาที่ผู้เขียนบันทึกกล่าวถึงในฐานะที่เป็นผู้ที่พึ่งพาได้ ดังจะเห็นได้จากตัวบทดังต่อไปนี้

なげきつつかへす衣の露けきにいとど空さへしぐれそ
ふらむ
返し、いと古めきたり、
思ひあらば干なましものをいかでかはかへす衣のたれ
も濡るらむ
とあるほどに、わがたのもしき人、陸奥国へ出で立ちぬ。

(上巻 : P.132)

⁷ ธิดาบุญธรรมของมิชิทซุนะ โนะ ฮะซะไม่ปรากฏชื่อในบันทึก ถูกกล่าวถึงในฐานะธิดาของฟุจิวะระ โนะ คะเนะอิเอะกับบิดาของ มินะโมะโตะ โนะ คะเนะตะตะ โดยมิชิทซุนะ โนะ ฮะซะรับมาเป็นธิดาบุญธรรมเมื่อราวปีเพนโระคุที่ 2 (ค.ศ.971)

เฝ้าร่ำไห้ที่ไม่ได้พบหน้า ชุดที่พลิกกลับแล้วสวมนอน⁸ก็ยังเปียก
ขึ้น กระทั่งท้องฟ้าก็ยังครึ้มฟ้าครึ้มฝนดูโศกเศร้า

คำตอบจากท่านผู้นั้น ก็เป็นกลอนที่ไม่ได้เรื่องเหมือนเดิม

ถ้าหากไฟในความคิดถึงนั้นมีอยู่ ผ้าที่เปียกชื้นก็คงจะแห้ง แต่
เหตุใดผ้าที่พลิกกลับออกมาทั้งของตัวเจ้าและข้าจึงยังคงเปียกชื้น
อยู่เล่า

ระหว่างที่กำลังส่งกลอนโต้ตอบเหล่านั้นเอง ผู้เป็นที่พึงพาของข้าก็
ต้องเดินทางสู่มิชิโนะกุนิ

(เล่มต้น : P.132)

ตัวบทข้างต้นเป็นเหตุการณ์ในช่วงปีแรกที่แต่งงาน ตอนนั้นมิชิทซุนะ
โนะ สะสะส่งจดหมายไปตัดพ้อที่ คณะอะโอะโอะไม่เดินทางมาหา และในระหว่างที่ทั้งสองกำลังส่ง
กลอนหากันอยู่นั้นเอง โทะโมะยะซุก็ได้รับราชโองการให้ไปทำหน้าที่เป็นผู้ดูแลแคว้นมิชิโนะกุ ด้วย
ความที่มิชิทซุนะ โนะ สะสะสนิทสนมกับบิดา และการเดินทางไปรับราชการของบิดาก็กิน
เวลานาน ทำให้มิชิทซุนะ โนะ สะสะรู้สึกโศกเศร้าเป็นอย่างมาก

นอกจากนี้ยังมีอีกตอนหนึ่งที่กล่าวถึงโทะโมะยะซุในลักษณะเดียวกันคือ

それもことわり、身のあるやうは、夜とても、人の見えお
こたる時は、人少なに心細う、いまはひとりを頼むたのも
し人は、この十余年のほど、あがたありきにのみあり、た
まさかに京なるほども、四五条のほどなりければ、われは
左近の馬場をかたきしにしたれば、いとほるかなり。

(上巻 : P.182)

เหตุผลนั้นก็เพราะ หากจะกล่าวถึงตัวข้าแล้วละก็ ในยามที่ท่านผู้นั้น
ไม่ได้มาหาในยามค่ำคืนนั้น จะรู้สึกหดหู่ใจและเดียวดาย ผู้ที่เป็นที่
พึ่งพาเพียงคนเดียว ในขณะนี้ ช่วงเวลานับสิบปีที่ผ่านมานี้ก็ต้อง
ออกไปรับราชการตามพื้นที่นอกเมืองหลวง หากจะกลับมาเมือง
หลวงก็ไปพำนักที่แถบมิโนะโจ บ้านของข้าก็อยู่ใกล้กับสถานที่ฝึกม้า

⁸ เป็นความเชื่อในสมัยโบราณที่ว่าหากกลับด้านออกแล้วใส่นอนจะทำให้ฝันเห็นหน้าของคนที่ตัวเองรักได้ หรือไม่ก็ทำให้
คนรักมองเห็นตัวเองในฝันได้ แต่ในบทกลอนนี้มุ่งเน้นไปที่น้ำตาที่เปียกแฉะมากกว่า (Matsumura et al. P132)

ชะกน จึงห่างไกลกันอยู่มาก

(เล่มต้น: P.182)

เป็นตอนที่มิชิทซุเนะ โนะ สะสะเกิดความรู้สึกหดหู่ใจ และเดี๋ยวตายที่
คะเนะอิอะะไม่ได้มาหา เมื่อคิดถึงบุรุษอีกคนที่จะเป็นที่พึ่งให้เธอได้ หรือก็คือบิดาของเธอเองก็อยู่
ห่างไกล หลังจากกลับมาจากมิชิโนะกุก็ต้องไปรับราชการที่เมืองอื่นอีก และเมื่อบิดากลับมาก็ไม่
ได้มาพักอยู่ที่เรือนเดียวกันกับมิชิทซุเนะ โนะ สะสะยิ่งทำให้เธอรู้สึกเดี๋ยวตายมากขึ้น

ภาพลักษณ์ของโทะโมะยะซุ นั้น นอกจากจะถูกกล่าวถึงด้วยคำว่าผู้เป็นที่พึ่งพา (たのもし人) แล้ว ในบันทึกยังถูกเรียกด้วยคำว่าผู้ที่คอยเป็นห่วงเป็นใย (いたはし
と思ふべき人) ดังในตัวอย่างต่อไปนี้

ものはいはねど、まだ心はあり、目は見ゆるほどに、いた
はしと思ふべき人 寄りきて、「親はひとりやはある。など
かくはあるぞ」とて、湯をせめて沃るれば、飲みなどして、
身などなほりもてゆく。

(上巻 : P.166)

ถึงแม้ตัวข้าจะไม่ยอมมพุดจา แต่ก็ยังมีความรู้สึกอยู่ ดวงตายังคง
มองเห็น⁹ ผู้ที่คอยเป็นห่วงเป็นใยเข้ามาหาแล้วกล่าวว่า “บุพการี
ไม่ได้มีแค่แม่คนเดียวไม่ใช่หรือ ถ้าเช่นนั้นทำไมถึงเป็นแบบนี้” แล้ว
(บิดา)ก็เอายามาให้ดื่ม ในระหว่างที่กำลังดื่มยาอยู่นั้นก็รู้สึกว่
ร่างกายค่อยๆ กลับเป็นปกติ

(เล่มต้น: P.166)

ข้อความด้านต้นเป็นตอนที่มิชิทซุเนะ โนะ สะสะเพิ่งจะสูญเสียมารดาไป
และด้วยความเสียใจเป็นอย่างมากทำให้ผู้เขียนบันทึกไม่สามารถคงความเป็นตัวของตัวเองไว้ได้
จนกระทั่งโทะโมะยะซุเข้ามาดูแล และเอายาให้ดื่มผู้เขียนบันทึกจึงเริ่มกลับเป็นปกติ

⁹ มิชิทซุเนะ โนะ สะสะนั้น ในยามที่ตกอยู่ในสภาวะเลือนลอย เคยมีบางกรณีที่ดวงตาไม่รับรู้การมีอยู่ของสิ่งของที่อยู่ตรงหน้า
ทำให้มิชิทซุเนะ โนะ สะสะมองไม่เห็นภาพเบื้องหน้า ดังนั้นในจุดนี้จึง เขียนย้ำเพื่อยืนยันว่ามีกรรมมองเห็นภาพอยู่ (Matsumura et
al.P.166)

นอกจากนี้จะสามารถเห็นความห่วงใยของโทะโมะยะซุที่มีต่อธิดาของตนได้อีกครั้งในตอนที่โทะโมะยะซุกำลังจะเดินทางไปรับราชการที่มิชิโนะกุ จากกลอนในตัวบทที่ว่า

いまはとて、みな出で立つ日になりて、ゆく人もせきあへぬまであり、とまる人はたまいていふかたなく悲しきに、
「時たかひぬる」といふまでも、え出でやらず、かたへなる硯に、文をおし巻きてうち入れて、またほろほろとうち泣きて出でぬ。しばしは見む心もなし。見出ではてぬるに、ためらひて、寄りて、なにごとぞと見れば、
君をのみたのむたびなる心にはゆくすゑ遠くおもほゆるかな
とぞある。

(上巻 : P.132-133)

ใกล้จะถึงวันลาที่ทุกคนจะออกเดินทาง คนที่ต้องไปก็ไม่อาจกลับ
น้ำตาได้ คนที่ยังอยู่ต่างก็ตกอยู่ในความโศกเศร้าอย่างไม่อาจจะ
กล่าว จนแม้จะมีคนมาบอกว่า “ได้เวลาแล้ว” บิดาก็ยังไม่อาจออก
เดินทางได้ จึงเขียนจดหมายม้วนใส่ไว้ในซุสุริ¹⁰ แล้วก็ออกเดินทางไป
ทั้งน้ำตา ข้าไม่มีแกใจจะดูอยู่ครู่ใหญ่ เมื่อไปยื่นส่งบิดาแล้ว ก็มาคุยที่
ซุสุริว่าบิดาเขียนอะไรไว้พบว่า

มีแค่ท่านคนเดียวที่ข้าจะฝากฝังได้ ตัวข้าต้องเดินทางไกล ขอฝาก
ลูกสาวไว้ด้วย¹¹

(เล่มต้น : P.132-133)

ในตัวบทข้างต้นนั้นโทะโมะยะซุได้เขียนจดหมายฝากฝังธิดาของตนไว้
กับคะเนะอิเอะ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเหตุการณ์ก่อนหน้านี้ที่โทะโมะยะซุรู้ถึงความสัมพันธ์ที่ไม่ค่อยจะ
ดีระหว่างมิชิทซุนะ โนะ ฮะฮะ และคะเนะอิเอะ จึงอาจทำให้โทะโมะยะซุรู้สึกเป็นห่วงธิดาของตน
และถ้าหากความสัมพันธ์ของทั้งสองจบลงในตอนที่โทะโมะยะซุอยู่ที่มิชิโนะกุแล้ว มิชิทซุนะ โนะ

¹⁰ ถาดฝนน้ำหมึกสำหรับเขียนฟูกัน ทำจากหินหรือกระเบื้องแกะเป็นลวดลาย

¹¹ กลอนนี้แฝงความหมายไว้สองนัยยะคือ โทะโมะยะซุต้องเดินทางไปรับราชการต่างแดนไกล และอีกนัยยะหนึ่งคือคาดหวัง
ให้ความสัมพันธ์ของคะเนะอิเอะและลูกสาวของตนมีจุดหมายที่ยาวไกลและมีความสุข (Matsumura et al.P133)

อะฮะก็จะไม่มีคนคอยช่วยดูแล อีกทั้งในวันที่จะออกเดินทาง เมื่อโทะโมะยะซุเห็นสภาพของ มิชิทซุเนะ โนะ อะฮะแล้วก็อาจยังทำให้กังวลใจจนต้องทิ้งจดหมายเอาไว้ก็เป็นได้

สำหรับภาพลักษณ์ของโทะโมะยะซุที่ปรากฏในบันทึกเรื่อง *คะเงะโร นิกกี* นั้น กล่าวโดยสรุปได้ว่าเป็นภาพลักษณ์ของบุรุษในฐานะ “บิดา” ที่มีมิชิทซุเนะ โนะ อะฮะรู้สึกว่าจะสามารถเป็นพึ่งพิงได้แม้จะอยู่ไกล อีกทั้งโทะโมะยะซุคอยเป็นห่วงเป็นใยผู้เขียนบันทึกอยู่เสมอ จึงทำให้โทะโมะยะซุมีภาพลักษณ์ของบิดาที่ดี

4.2.1 ภาพลักษณ์ในฐานะ “บิดา” ของคะเนะอิเอะ

คะเนะอิเอะเป็นบุรุษที่ถูกกล่าวถึงในบันทึกเรื่อง *คะเงะโร นิกกี* ใน 2 สถานะด้วยกันคือในฐานะของ “สามี” และ “บิดา” ในฐานะ “สามี” คะเนะอิเอะมีภาพลักษณ์ของสามีที่ไม่ดีจากการมีภรรยาที่ไม่รู้จักพอ และไม่เอาใจใส่ภรรยา

ส่วนในฐานะ “บิดา” แล้วภาพลักษณ์ของคะเนะอิเอะมีดังเช่นตัวบทต่อไปนี้

(省略) などいふうちに、なほもあらぬことありて、春、夏、まやみ暮らして、八月つごもりに、とかうものしつ。そのほどの心ばへはしも、ねんごろなるやうなりけり。

(上巻: P.135)

(ย่อความ) ระหว่างที่ส่งกลอนโต้ตอบกันอยู่นี้ ข้าก็ได้ตั้งครุภักข์ ข้าใช้ชีวิตผ่านฤดูใบไม้ผลิ ฤดูร้อนอย่างลำบาก รวบรวมเดือน 8 ข้าก็คลอบุตร ระหว่างเวลานั้นข้ารู้สึกได้ถึงความเอาใจใส่ของท่านผู้คนที่ มีต่อข้าและบุตรเป็นพิเศษ ข้าคิดว่าท่านช่างใจดีเหลือเกิน

(เล่มต้น: P.135)

ข้อความข้างต้นเป็นเหตุการณ์ในช่วงก่อน และหลังที่มีมิชิทซุเนะจะถือกำเนิดเล็กน้อย ในตอนนั้นคะเนะอิเอะมีภาพลักษณ์ของบิดาที่คอยช่วยเหลือเลี้ยงดูบุตร อีกทั้งยังคอยเอาใจใส่เป็นพิเศษ แต่ในเวลาเดียวกันนั้น หากมองจากอีกฐานะหนึ่งแล้วคะเนะอิเอะกลับกำลังซ่อนความลับเรื่องหญิงคนใหม่เอาไว้

ทว่าสำหรับภาพลักษณ์ในฐานะ “บิดา” ที่ดีที่ช่วยเหลือ เอาใจใส่บุตรของ
คะเนะอิเอะนั้นนอกจากกรณีข้างต้นแล้ว ยังพบอีกกรณีหนึ่งในตัวบทช่วงปีเท็นโตะกุที่ 1 (天徳元
年 ค.ศ.957) ที่มะชิ โนะ โคจิ โนะ อนนะจะให้กำเนิดบุตรที่ว่า

この時のところに子産むべきほどになりて、よきかたえ
らびて、ひとつ車にはひ乗りて、一京響きつづけて、い
と聞きにくくまでのしりて、この門の前よりしも渡る
ものか。

(上巻 : P.144)

ในเวลานั้นที่สถานที่ของหญิงนางนั้นเป็นช่วงใกล้คลอด เลยต้อง
เลือกหาทิศทางที่เหมาะสม¹² ท่านผู้นั้นกับหญิงนางนั้นขึ้นรถคัน
เดียวกัน ทำให้ชาวเมืองแตกตื่นวุ่นวาย เป็นสิ่งที่ตัวข้าทนต์ฟังไม่ได้
เลย แล้วจำเป็นต้องผ่านทางหน้าประตูบ้านข้าด้วยหรือไร

(เล่มต้น : P.144)

ข้อความข้างต้นถ้ามองในมุมมองของมิชิทซุนะ โนะ ฮะฮะที่เป็นภรรยาที่เห็น
สามีนั่งรถเทียมวัวคันเดียวกันไปกับหญิงอื่นแล้วก็คงคิดว่าสามีไม่ดี ไม่เห็นใจภรรยาอีกคนบ้าง
แต่ถ้าหากมองกลับกันโดยมองในฐานะที่คะเนะอิเอะเป็นบิดาแล้ว การที่บิดาจะหาที่ที่เหมาะสม
ให้บุตรของตนเกิดออกมาได้อย่างปลอดภัยนั้นถือเป็นเรื่องที่ดี ที่แสดงให้เห็นถึงความเอาใจใส่ใน
ฐานะบิดาอีกประการหนึ่งของคะเนะอิเอะ

นอกจากนี้อีกกรณีหนึ่งที่มองเห็นได้ในฐานะของ “บิดา” ที่เอาใจใส่ใน
บุตรของคะเนะอิเอะก็คือกรณีของธิดาบุญธรรมของมิชิทซุนะ โนะ ฮะฮะ ซึ่งแท้จริงแล้วธิดาคคนนั้น
เป็นธิดาของคะเนะอิเอะที่เกิดกับธิดาของมินะโมะโตะ โนะ คะเนะตะตะ แต่เดิมแล้วคะเนะอิเอะ
ไม่ได้รับรู้ว่ามีธิดาคคนนี้อยู่ เนื่องมาจากการที่คะเนะอิเอะขาดการติดต่อกับผู้เป็นมารดาของเด็ก

¹² ในบันทึกไม่ได้บอกแน่ชัดว่าต้องหาที่ที่เหมาะสมในการคลอดบุตรเพราะอะไร แต่คาดว่าจะเป็นเพราะสองกรณีดังต่อไปนี้
คือ กรณีแรกจากที่อยู่ของมะชิ โนะ โคจิ โนะ อนนะนั้น อยู่ในแถบมะชิ โนะ โคจิที่บ้านเรือนมักสร้างเป็นรูปแบบคล้ายกระท่อม
ดิน (土倉) อาจจะไม่สะดวกหรือไม่เหมาะในด้านสุขอนามัยสำหรับทั้งมารดาและบุตร คะเนะอิเอะจึงให้มะชิ โนะ โคจิ โนะ
อนนะย้ายบ้านเพื่อที่จะทำการคลอดบุตร กับกรณีที่สองอาจมาจากความเชื่อในด้านโชคลางที่ได้รับมาจากประเทศจีนที่ว่า
ทิศทางของบ้านหรือเวลาที่คาดว่าจะเกิดเป็นเวลาตกฟากของบุตร ไม่เหมาะสมสำหรับมะชิ โนะ โคจิ โนะ อนนะที่จะคลอดบุตร
ในบ้านที่มะชิ โนะ โคจิอาศัยอยู่

แต่เมื่อมิชิทซุนะ โนะ ฮะฮะได้รับธิดาคนนี้อมาดูแล และคะเนะอิเอะก็รู้แล้วว่าเป็นธิดาของตนเองก็รักเอ็นดู และคอยถามไถ่อยู่เสมอ ดังจะเห็นในดวบทที่ว่า

つとめて、帰らむとて、呼び出だして、見て、いとらう
たがりけり。「いまゐていなむ。車寄せばふと乗れよ」
とうち笑ひて出でられぬ。それより後、文などあるには、
かならず、「小さき人はいかにぞ」など、しばしばあり。
(下巻 : P.318-319)

ไม่ว่าจะก่อนไปทำงาน หรือเมื่อกลับมาถึงบ้าน ท่านผู้นั้นก็จะเรียก
ธิดาบุญธรรมออกมาแล้วมองด้วยความรักเสมอ “ไว้เรี่ยวๆ นี้จะพา
ลูกไปจากที่นี่ ถ้าไปไกลๆ รถเทียมวัวของพ่อล่ะก็ รีบขึ้นเลยนะ”
ท่านผู้นั้นกล่าวพลางหัวเราะแล้วก็กลับไป หลังจากนั้นเมื่อมี
จดหมายมาถึงข้า ท่านผู้นั้นจะเขียนถามเสมอว่า “เจ้าตัวน้อยเป็น
อย่างไรบ้าง”

(เล่มต้น : P.318-319)

นอกจากนี้คะเนะอิเอะยังมีภาพลักษณ์ของบิดาที่ตามใจบุตรดังจะเห็น
ได้จากตอนที่มิชิทซุนะอยากจะไปดูการแข่งขันซูโมะในพระราชวังด้วย คะเนะอิเอะก็พาลูกชายที่
มิชิทซุนะ โนะ ฮะฮะส่งมาหาที่บ้านออกเดินทางไปด้วยกันดังจะเห็นได้จากดวบทที่ว่า

おほやけに相撲のころなり。幼き人まゐらまほしげに思
ひたれば、装束をかせて出だし立つ。まづ殿へとももの
したりければ、車のしりに乗せて、暮には、こなたさま
にもものしたまふべき人のさるべきに、申しつけて、殿は
あまたさまにと聞くにも、ましてあさまい。

(中巻 : P.244)

ช่วงนี้ในวังมีการแข่งขันซูโมะ เพราะลูกอยากดูจึงให้ไป เมื่อลูก
แต่งตัวเสร็จก็ออกเดินทาง ก่อนอื่นให้ลูกไปยังบ้านของท่านผู้นั้น
แล้วขึ้นรถคันเดียวกันไป ตกเย็น ก็ขอให้คนที่กลับมาทางนี้พาลูก

กลับมาด้วย ส่วนท่านผู้นั้นก็คงไปที่บ้านของหญิงผู้นั้น¹³ เป็นเรื่องที่ทำให้รู้สึกไม่ดีจริงๆ

(เล่มกลาง : P.318-319)

จากข้อความข้างต้น แม้ดูเผินๆ จะเหมือนกับว่าคนที่ให้พามิชิทซุเนะไป ดูซุโม่จะเป็นมิชิทซุเนะ โนะ สะสะ แต่ในท้ายที่สุดแล้ว ผู้ที่จะพามิชิทซุเนะเข้าไปในวังได้ก็ยังเป็นคะเนะอิเอะ หากคะเนะอิเอะไม่ยอมพาไปมิชิทซุเนะก็คงไม่ได้เข้าไปดูซุโม่เช่นกัน

แต่กระนั้นคะเนะอิเอะเองก็มีภาพลักษณ์ของบิดาที่บกพร่องไปบ้าง จากตัวบทในช่วงปีโคไฮที่ 3 (康保3年 ค.ศ.966) ที่ว่า

心のどかに暮らす日、はかなきこと言ひ言ひのはてに、
われも人も悪しう言ひなりて、うち怨じて出づるになりぬ。端の
かたに歩み出でて、幼き人を呼び出でて、「われはいまは来じとす」など言ひおきて、出でにけるすなはら、はひ入りて、おどろおどろしう泣く。

(上巻 : P.183)

ในวันหนึ่งที่ข้ารู้สึกไม่ได้แรงวิบอะไรนัก ด้วยคำพูดเล็กๆ น้อยๆ ทำให้ทั้งข้าและท่านผู้นั้นต่างใช้คำพูดที่ไม่ดี จนทำให้ท่านผู้นั้นกล่าววาจาผิดสรวทแล้วออกจากห้องไป พอออกมาที่ทางเดินก็เรียกลูกมาบอกว่า “พ่อจะไม่มาที่นี่แล้ว” พูดเสร็จก็กลับไปทันที ทำให้ลูกร้องไห้จ้า

(เล่มต้น : P.183)

ข้อความข้างต้นแม้จะดูเหมือนคะเนะอิเอะทำหน้าที่ของผู้เป็นบิดาบกพร่อง แต่หากเมื่อมองจากต้นเหตุแล้ว จะพบว่าที่คะเนะอิเอะโกรธจริงๆ คือมิชิทซุเนะ โนะ สะสะไม่ใช่บุตรชาย จึงถือว่ากรณีนี้ภาพลักษณ์ในฐานะ “บิดา” ที่บกพร่องของคะเนะอิเอะนั้นอยู่ที่ไม่สามารถคุมอารมณ์ของตนให้ดีพอ ที่โกรธมารดาแล้วมาลงกับบุตรเท่านั้น

โดยสรุปแล้วภาพลักษณ์ของคะเนะอิเอะในฐานะ “บิดา” นั้นยังถือว่าเป็นบิดาที่ดี รักเอ็นดู และเอาใจใส่ในทายาทของตน ไม่ว่าจะบุตรหรือธิดาก็ตาม แม้จะมี

¹³ ในที่นี้หมายถึงโอมิ

ข้อบกพร่องไปบ้างแต่ก็เป็นด้วยอารมณ์ที่คุกรุ่นมาจากการโต้เถียงกันกับภรรยาเท่านั้น ทั้งนี้ในตัวบันทึกเรื่อง *คะเงะโร นิกกิ* นอกจากกรณีข้างต้นที่พูดจารุนแรงใส่มิชิทซุนะแล้ว ก็ไม่ปรากฏการต่อว่าบุตรเช่นนี้อีกเลย ดังนั้นคะเนะอิเอะจึงมีภาพลักษณ์ของบิดาที่ดี แม้ว่าจะมีข้อบกพร่องอยู่บ้างก็ตาม

4.2.3 บทบาทในฐานะ “บิดา” ของโทะโมะยะซุ

ในส่วนของภาพลักษณ์ในฐานะ “บิดา” นั้น โทะโมะยะซุมีภาพลักษณ์ที่ดี เป็นที่พึงพาได้แม้อยู่ห่างไกลกันมิชิทซุนะ โนะ สะสะ เมื่อมามองในส่วนบทบาทของ “บิดา” ของโทะโมะยะซุก็จะเห็นว่า โทะโมะยะซุทำหน้าที่ในบทบาทของบิดาที่เลี้ยงดูธิดา คอยดูแลเอาใจใส่มิชิทซุนะ โนะ สะสะไม่ได้ขาด ในยามที่เธอสูญเสียมารดาจนไม่เป็นตัวของตัวเอง โทะโมะยะซุก็มาดูแล

นอกจากนี้อีกบทบาทที่โทะโมะยะซุกระทำในฐานะของ “บิดา” ก็คือ การหาคู่ครองให้กับธิดา แม้ในบันทึกเรื่อง *คะเงะโร นิกกิ* จะเริ่มต้นที่คะเนะอิเอะได้สู้ขอมิชิทซุนะ โนะ สะสะและมีการตกลงเรื่องแต่งงานเรียบร้อยแล้ว แต่อย่างไรก็ตาม คนที่จะตัดสินใจให้มิชิทซุนะ โนะ สะสะแต่งงานกับใครได้นั้นก็ต้องเป็นบิดา การที่โทะโมะยะซุเลือกคะเนะอิเอะให้เป็นสามีของธิดานั้น แม้ว่าคะเนะอิเอะจะมีภรรยาอยู่แล้ว แต่ด้วยชาติกำเนิดของคะเนะอิเอะที่เป็นทายาทของฟูจิวะระ โนะ โมะโระซุเกะ (Fujiwara No Morosuke ふじわらのもろすけ 藤原師輔) และเป็นคนหนุ่มที่มีโอกาสที่จะก้าวหน้าในการทำงานอาชีพสูง ต่อให้คะเนะอิเอะทำผิดประเพณีนิยมในการแต่งงานที่เข้ามาสู่ขอมิชิทซุนะ โนะ สะสะด้วยตนเอง ก็ไม่ใช่ประเด็นที่จะทำให้โทะโมะยะซุไม่ยอมยกธิดาให้ ดังนั้นแม้จะไม่เป็นที่ถูกใจธิดาของตน แต่โทะโมะยะซุก็ตัดสินใจเลือกคู่ครองให้กับผู้เขียนบันทึก

ในกรณีของมิชิทซุนะ โนะ สะสะที่โทะโมะยะซุเป็นผู้ตัดสินใจเลือกคะเนะอิเอะให้เป็นคู่สมรส นั้น มะซุตะ ฌิเงะโอะ (増田繁夫) ได้กล่าวไว้ว่า อาจเป็นเพราะต้องการการหนุนหลังจากชื่อของคุโจเกะ¹⁴ (九条家) ให้ก้าวหน้าในหน้าที่การงานด้วยก็เป็นได้ ทั้งนี้เพราะหลังจากที่มิชิทซุนะ โนะ สะสะแต่งงานกับคะเนะอิเอะได้ไม่นาน โทะโมะยะซุก็ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นมิชิโนะกุ โนะ กะมิ ซึ่งในส่วนนี้ผู้วิจัยเห็นด้วยกับมะซุตะที่ว่าโทะโมะยะซุอาจจะต้องการสนับสนุน หรือต้องการความก้าวหน้าจากชื่อเสียงของตระกูลคะเนะอิเอะ แต่ถึงกระนั้น โทะโมะยะซุเองก็คงเห็นว่าการแต่งงานกับคะเนะอิเอะน่าจะเป็นผลดีต่อมิชิทซุนะ โนะ สะสะเองด้วยจึงได้ตอบตกลงยกบุตรของตัวเองให้กับคะเนะอิเอะไป

¹⁴ สายตระกูลฟูจิวะระฝั่งคะเนะอิเอะ

นอกจากนี้อีกบทบาทหนึ่งในวันทักเรื่อง *คะเงะโร นิกกิ* ของโทะโมะยะซุ ในฐานะ “บิดา” ที่มีความสำคัญก็คือ โทะโมะยะซุมีส่วนช่วยในการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ฉันท์สามีภรรยาของธิดาของตน กล่าวคือ โทะโมะยะซุเป็นตัวแปรสำคัญที่ทำให้ความสัมพันธ์ของมิชิทซุเนะ โนะ สะสะและคะเนะอิเอะดีขึ้น ในยามที่ความสัมพันธ์ของทั้งสองไปด้วยกันไม่ค่อยได้นั้น หาก โทะโมะยะซุมาอยู่ใกล้ๆ มิชิทซุเนะ โนะ สะสะ มักจะทำให้คะเนะอิเอะกลับมาหา มาคืนดีกับมิชิทซุเนะ โนะ สะสะหรือไม่ก็ส่งจดหมายมาถามไถ่ดังจะเห็นจากตัวบทที่ว่า

いまは三月とごもりになりけり。いとつれづれなるを、
忌もたがへがてら、しばしほかにと思ひて、あがたあり
きのところに渡る。思ひ障りしこともたひらかになり
しかば、長き精進始めむと思ひ立ちて、物など取りした
ためなどするほどに、「勘時はなほや重からむ。許さて
あらば暮に。いかが」とあり

(中巻: P.254)

ตอนนี้ในช่วงปลายเดือน 3 เพราะมีเรื่องกังวลใจ เลยทำพิธี
อิมิตะงะเอะ¹⁵ หลังจากทำนายอยู่สักครู่ ก็ออกเดินทางกลับบ้านของ
บิดา เรื่องการคลอดที่เคยเป็นห่วงก่อนหน้านี้ก็เรียบร้อยไปแล้ว เลย
คิดจะเริ่มพิธีถือศีล ในตอนที่กำลังเตรียมของ ก็มีจดหมายจากท่าน
ผู้นั้นมาว่า “เรื่องที่เจ้าไม่สบอารมณ์นะหนักหนาไหม ถ้ายกโทษให้
เย็นนี้จะเข้ามาหา ว่าอย่างไร”

(เล่มกลาง : P.254)

บทความที่ยกมานี้เป็นตอนหนึ่งในบันทึกเล่มกลางช่วงปีเท็นโระกุที่ 2 (天禄 2 年 ค.ศ.971) ซึ่งความสัมพันธ์ของมิชิทซุเนะ โนะ สะสะกับคะเนะอิเอะไม่ค่อยจะดีนัก เพราะก่อนหน้านี้ไม่นานนักคะเนะอิเอะเพิ่งรับโอมิเป็นภรรยาไป ทำให้ความสัมพันธ์ของทั้งคู่ ระหองระแหงกันขึ้นมาอีกครั้ง และเมื่อมิชิทซุเนะ โนะ สะสะมาทำพิธีถือศีลที่บ้านของบิดา คะเนะอิเอะก็ส่งจดหมายมาขอคืนดี

การที่โทะโมะยะซุมีผลต่อความสัมพันธ์ฉันท์สามีภรรยาของมิชิทซุเนะ โนะ สะสะกับคะเนะอิเอะเป็นอย่างมาก ทั้งๆ ที่เมื่อมองเทียบจากยศของบุรุษทั้งสองฝ่ายแล้วจะ

¹⁵ พิธีทางความเชื่ออย่างหนึ่งของญี่ปุ่น ที่ทำตอนก่อนจะออกไปข้างนอก ถ้าหากตำแหน่งของเทพะกะงะมิ (天一神) อยู่ในทิศทางที่จะไปก็จะหลีกเลี่ยงเส้นทางนั้น

พบว่าโทะโมะยะซุมียศทางราชการต่ำกว่าคะเนะอิเอะอยู่ไม่น้อย ผู้วิจัยมีความเห็นเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่าน่าจะมาจากเหตุผล 2 ประการดังต่อไปนี้คือ

ประการแรกน่าจะสืบเนื่องมาจากความสัมพันธ์ทางสายเลือดของตระกูลฟูจิวะระ¹⁶ ที่แม้คะเนะอิเอะจะสืบสายเลือดมาจากทางฟูจิวะระ โนะ โมะโรซะซุเกะ (Fujiwara no Morosuke 藤原師輔) หรือที่ถูกเรียกกันในขณะนั้นว่าเป็นสายเลือดฟูจิวะระ สายคุโจ (九条家) ซึ่งมีอำนาจมากในขณะนั้น แต่หากมองย้อนขึ้นไปก่อนหน้า คะเนะอิเอะ 3 รุ่นนั้น จะพบว่า ฟูจิวะระ โนะ โมะโตะซุเนะ (Fujiwara no Mototsune 藤原基経) ที่เป็นบรรพบุรุษของคะเนะอิเอะนั้น แท้จริงแล้วเป็นบุตรของฟูจิวะระ โนะ นะงะระ (Fujiwara no Nagara 藤原のながら 藤原長良) ที่ถูกยกมาเป็นบุตรบุญธรรมของฟูจิวะระ โนะ โยะชิฟูซะ (Fujiwara no Yoshifusa 藤原のよしふさ 藤原良房) ซึ่งในจุดนี้เองที่ทำให้ผู้วิจัยมีความคิดว่า ที่คะเนะอิเอะเกรงใจโทะโมะยะซุมากขนาดนี้ อาจมาจากการถือว่าตนเองเป็นสายตระกูลที่แยกมาจากสายตระกูลทางฝั่งของโทะโมะยะซุ ทั้งนี้แม้ทั้งสองสายตระกูลจะไม่ใช้สายตระกูลหลัก (本家) ของตระกูลฟูจิวะระ แต่หากมองแล้วก็อาจเทียบได้ว่าสายตระกูลทางฝั่งคะเนะอิเอะ ที่สืบทอดมาจากโมะโตะซุเนะนั้น เป็นสายตระกูลที่แยกออกมาจากทางฝั่งตระกูลของโทะโมะยะซุ ที่สืบทอดสายตรงมาจากนะงะระก็เป็นได้

อีกกรณีหนึ่งที่ผู้วิจัยคาดว่าอาจจะเป็นสาเหตุให้โทะโมะยะซุมีอิทธิพลต่อความสัมพันธ์ฉันท์สามีภรรยาของคะเนะอิเอะ และมีชิทซุเนะ โนะ สะสะ นั้น อาจจะมีเหตุผลมาจากคำสัญญาของคะเนะอิเอะเอง ที่เคยได้ให้ไว้กับโทะโมะยะซุในกลอนตอบจดหมาย ในตอนที่โทะโมะยะซุจะออกเดินทางไปมิชิโนะกุที่ว่า

われをのみ¹⁷たのむといへばゆくすゑの松の契りも来てこそは見め
(上巻 : P.134)

ข้าพเจ้ารับทราบคำที่บอกว่าจะพึงแต่ข้าพเจ้าแล้ว ไม่ว่าจะเมื่อไหร่ก็จะคงความสัมพันธ์ฉันท์สามีภรรยาเอาไว้ให้ยืนนานเหมือนดั่งต้นสนที่อายุยืน¹⁸ หากกลับมายังเมืองหลวง ก็ขอให้มาดูแลได้

¹⁶ ดูประกอบเพิ่มเติมได้จาก ตารางที่ 4 ตารางความสัมพันธ์ของบุคคลในบันทึกเรื่อง คะเนะโร นิกกิตั้งแต่รุ่นของฟูจิวะระ โนะ ฟูซะซะกิจจนถึงรุ่นของมิชิทซุเนะ โนะ สะสะ หน้า 15

¹⁷ ในที่นี้คะเนะอิเอะตอบกลอนให้พ้องกับกลอนของโทะโมะยะซุที่บอกว่า 君をのみたのむたびなる心にゆくすゑ遠くおもほゆるかな

(เล่มต้น : P.134)

จากข้อความข้างต้นแสดงให้เห็นว่าคะเนะอิเอะได้ให้สัญญากับ โทะโมะยะซุว่าจะไม่ทอดทิ้งมิชิทซุนะ โนะ สะสะ ไม่นอกใจไปมีหญิงอื่น แต่ภระนั้นพอโทะโมะยะซุ ไปรับราชการที่มิชิโนะกุได้ไม่ถึงปีดี คะเนะอิเอะก็ไปมีภรรยาใหม่เป็นที่เรียบร้อย อาจเพราะเหตุนี้ ด้วยคำสัญญาที่เคยให้ไว้ ทำให้ทุกครั้งที่โทะโมะยะซุกลับมาอยู่ใกล้กับมิชิทซุนะ โนะ สะสะจึงทำให้คะเนะอิเอะกลับมาหา มาคืนดีด้วยเสมอก็เป็นได้

กล่าวโดยสรุป บทบาทในฐานะ “บิดา” ของโทะโมะยะซุ คือ เป็นผู้ทำหน้าที่เลี้ยงดูบุตร หาคู่ครองที่เหมาะสมให้กับบิดาของตน และเป็นผู้ที่ทำให้ความสัมพันธ์ฉันท์สามีภรรยาของคะเนะอิเอะ และมิชิทซุนะ โนะ สะสะกลับมาดีขึ้นได้

4.2.4 บทบาทในฐานะ “บิดา” ของคะเนะอิเอะ

แม้ภาพลักษณ์ของคะเนะอิเอะในฐานะของ “บิดา” จะมีความบกพร่องไปบ้าง แต่ภระนั้นก็ยังถือว่าเป็นภาพลักษณ์ของ “บิดา” ที่ดี กล่าวคือในส่วนของบทบาทที่คะเนะอิเอะได้กระทำในฐานะ “บิดา” ที่ปรากฏในบันทึกเรื่อง *คะเงะโร นิกกินั้น* จะเห็นได้ว่าคะเนะอิเอะมีบทบาทในการช่วยเหลือเลี้ยงดูบุตร โดยในช่วงเล่มต้นจะเห็นได้จากตอนที่มิชิทซุนะเกิด คะเนะอิเอะก็คอยช่วยเหลือเลี้ยงดูบุตรอยู่ระยะหนึ่ง จนเมื่อมิชิทซุนะ โนะ สะสะพบจดหมายที่คะเนะอิเอะส่งหามะชิ โนะ โคจิ โนะ อนนะ ถึงได้ห่างหายไป

นอกจากนี้หน้าที่ในฐานะ “บิดา” ของคะเนะอิเอะยังรวมไปถึงการเป็นธุระจัดหาที่ที่เหมาะสมกับการคลอดให้บุตร โดยจะเห็นได้ในตอนที่มะชิ โนะ โคจิ โนะ อนนะใกล้จะคลอด แล้วบ้านที่อาศัยอยู่เดิมนั้นไม่เหมาะสม¹⁹ คะเนะอิเอะก็พามะชิ โนะ โคจิ โนะ อนนะขึ้นรถเทียมวัวไปหาที่สำหรับคลอดบุตร อีกทั้งในตอนที่มีชิทซุนะตามมารดาไปอยู่วัด และถือศีล²⁰ ด้วยกันจนมิชิทซุนะฝ่ายพอมันั้น คะเนะอิเอะก็เป็นห่วงบุตรจนส่งจดหมายมาหามิชิทซุนะ โนะ สะสะ ความว่า

¹⁸ ในที่นี้คะเนะอิเอะใช้กลอนเพื่อสื่อความหมายว่าจะไม่นอกใจ และไม่ว่าเมื่อไหร่ความสัมพันธ์ฉันท์สามีภรรยาจะคงอยู่ (Matsumura et al.P134.)

¹⁹ สันนิษฐานได้ 2 กรณีคือ กรณีแรกบ้านเดิมที่มะชิ โนะ โคจิอาศัยอยู่นั้นมีสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะสมกับการคลอด ด้วยว่าบ้านในแถบมะชิ โนะ โคจิมักเป็นบ้านที่สร้างจากดิน กับกรณีที่สองคือดวงเวลาที่คาดว่าจะตกฟากของเด็ก หรือดวงชะตาของมารดาส่งผลไม่ดีเมื่ออยู่ในทิศทางที่บ้านหลังนั้นตั้งอยู่

²⁰ นอกจากถือศีล สวดมนตร์แล้วยังทานแต่อาหารที่ไม่มีเนื้อสัตว์ด้วย

つとめて文あり。「夜更けにければ、ここちいとなやましくてなむ。いかにぞ。はやとしをこそたまひてめ。この太夫のさもふつつかに見ゆるかな」などぞあめる。

(中巻: P.286)

เช้าวันรุ่งขึ้นก็มีจดหมายจากท่านผู้นั้น มีใจความว่า “เพราะว่าอยู่จนดึกเลยทำให้ตัวข้ารู้สึกไม่ค่อยดี ทางเจ้าเป็นอย่างไรบ้าง รีบออกจากการถือศีลจะดีกว่าไหม เจ้าลูกชายก็ดูฝ่ายผมมลงมาก”

(เล่มกลาง: P.286)

ซึ่งในจุดนี้แสดงให้เห็นถึงความเป็นห่วงเป็นใยในตัวบุตรของคะเนะอิเอะได้เป็นอย่างดี แม้ว่าเมื่อมิชิทซุเนะ โนะ สะสะเห็นจดหมายฉบับนี้ แล้วด้วยทิวิมานะ²¹ จะคิดว่าคะเนะอิเอะเอาบุตรมาอ้างบังหน้าเพื่อให้ผู้เขียนบันทึกเห็นแก่บุตรแล้วยอมกลับบ้านก็ตาม นอกจากนี้ยังเห็นความเป็นห่วงเป็นใยในตัวบุตรของคะเนะอิเอะอีกครั้งหนึ่ง ได้จากตัวบทในตอนที่มีมิชิทซุเนะล้มป่วยด้วยโรคระบาดในปีเท็นเอ็นที่ 2 (天延^{てんえん}2 年 ค.ศ. 974) โดยมีใจความว่า

二十日あまりに、いとめづらしき文にて、「助はいかにぞ。ここなる人はみなおこたりにたるに、いかなれば見えざさむと、おぼつかなさになむ。いと憎くしたまふめれば、疎むとはなうて、いどみなむ過ぎにける。忘れぬことはありながら」とこまやかなるを、あやしとぞ思ふ。

(下巻: P.384)

ราววันที่ 20 กว่ามีจดหมายที่ทำให้แปลกใจจากท่านผู้นั้น ความว่า “ซุกะเป็นอย่างไรบ้าง คนทางนี้ หายดีกันหมดแล้ว ทำไมซุกะถึงยังไม่มาให้เห็นหน้า ข้าเป็นห่วงลูก เพราะท่าทางเจ้าจะรังเกียจข้า ไม่ใช่ข้าไม่ชอบเจ้าหรอกนะ แค่อือทิวิมากไปเท่านั้น ถึงแม้จะมี

²¹ มิชิทซุเนะ โนะ สะสะยังโกรธที่คะเนะอิเอะตามมาถึงวัด แต่ไม่ยอมเข้ามาหาแล้วอ้างว่าเป็นวันไม่ดีของเขา ไม่สามารถเข้าวัดได้อยู่ จึงทำให้แม่คะเนะอิเอะจะให้ลูกชายคนโต (มิชิตะกะ) มารับ หรือญาติของผู้เขียนบันทึกเองมาขอรับรองให้กลับบ้าน มิชิทซุเนะ โนะ สะสะก็ปฏิเสธเรื่อยมา

²² ในที่นี้หมายถึงคนที่บ้านของคะเนะอิเอะ หรือไม่ก็ลูกๆ ของโทะกิบิเมะ

เรื่องที่ไม่อาจลืมก็ตาม” เพราะใจความในจดหมายดูเต็มไปด้วย
ความเป็นห่วงเป็นใย จึงทำให้ข้าคิดว่าช่างประหลาดนัก

(เล่มกลาง: P.384)

เหตุการณ์ในข้อความข้างต้นอยู่ในช่วงที่มีพิธีชุนะล้มป่วยด้วยโรคระบาด
แม้ที่บ้านที่คะเนะอิเอะอาศัยอยู่จะมีคนป่วยด้วยโรคนั้นก็ตาม ทุกคนที่ป่วยต่างหายดีหมดแล้ว
กระนั้นพิธีชุนะ กลับอาการยังไม่ดีขึ้น ทำให้คะเนะอิเอะรู้สึกเป็นห่วงเลยส่งจดหมายมาถามไถ่
อาการของบุตร

บทบาทต่อมาในฐานะ “บิดา” ของคะเนะอิเอะก็คือการเป็นผู้กำหนดจัด
พิธีบรรลุนิติภาวะ (元服)²³ ให้กับบุตร โดยในที่นี้เป็นการจัดเตรียมพิธีให้กับพิธีชุนะ ดังจะเห็นได้
จากตัวบทที่ว่า

五日の日は司召とて、大将になど、いとどさかえまさり
て、いともめでたし。それより後そ、すこししばしば見
えたる。「この大嘗会に院の御給ばかり申さむ。幼き人
にかうぶりせさせてむ。十九日」とさだめてす。

(中巻: P.245)

เมื่อวันที่ 5 เป็นวันพิธีชุนะซะเมะฉิ²⁴ ท่านผู้คนที่ได้ขึ้นเป็นทะอิโซ
ยิ่งเจริญก้าวหน้าในหน้าที่ ช่างเป็นเรื่องที่น่ายินดี หลังจากนั้นมาก็
มาให้เห็นบ่อยครั้ง ท่านผู้คนที่กำหนดว่า “ในวันพิธีตะอิโอะ²⁵ นี้ จะ
ขอให้อดีตจักรพรรดิทำพิธีบรรลุนิติภาวะให้กับลูกน้อย ในวันที่ 19”

(เล่มกลาง: P.245)

นอกจากการกำหนดวันทำพิธีบรรลุนิติภาวะแล้ว คะเนะอิเอะยังมี
บทบาทในการสอนบุตรในการวางตัว ตลอดจนเป็นธุระเกี่ยวกับพิธีให้อีกด้วย

²³ เป็นพิธีที่กระทำเพื่อบอกว่าเด็กชายคนนั้นได้เป็นผู้ใหญ่แล้ว หรือพิธีบรรลุนิติภาวะ โดยจะให้เด็กสวมชุดของผู้ใหญ่ ตัดผม
และทำพิธีสวมหมวกให้กับเด็ก โดยมากกระทำเมื่อเด็กอายุได้ราว 12-16 ปี

²⁴ พิธีมอบหมายหน้าที่และตำแหน่งทางราชการ แต่เดิมมีจัดในช่วงฤดูใบไม้ผลิ แต่ต่อมาภายหลังมีการเปลี่ยนมาจัดในฤดู
ใบไม้ร่วง

²⁵ พิธีสวดมนตร์ที่จัดขึ้นที่วัดฮกโช(法勝寺)โดยจะจัดเป็นประจำทุกปีในวันที่ 6 เดือน 10 และจะจัดเป็นระยะเวลา 7 วัน

かうぶりゆゑに、人もまたあいなしと思ふ人のわざも、
習へとて、とかくすれば、いと心あわたたし。ことはつ
る日、夜更けぬほどにもものして、「行幸に候はであしか
りぬべかりつれど、夜の更けぬべかりつれば、そら胸病
みてなむまかでぬる。いかに人いふらむ。明日はこれが
衣着替へさせて出でむ」のどあれば、いささか昔のここ
ちしたり。

(中巻: P.246)

เพราะจะทำพิธีบรรลุนิติภาวะ ทั้งท่านผู้นั้นและข้าต่างคิดเหมือนกัน
ว่า ทำรำของลูกดูไม่ค่อยเหมาะสม ท่านผู้นั้นจึงสั่งให้ลูกหัดรำ และ
ท่านยังเป็นธุระให้อีกหลายเรื่อง ทำให้ข้ารู้สึกอยู่เฉยไม่ได้ ในวันที่
สิ้นสุดพิธีตะอิจิเอะ ท่านผู้นั้นก็มาถึงก่อนคำ ท่านกล่าวว่า “โชคดีที่
ไม่ได้ร่วมพิธีจนจบ พอดีว่าเข้าช่วงกลางคืน ข้าจึงอ้างว่าเจ็บหน้าอก
แล้วออกมา คนอื่นจะว่ากระไรนะ พรุ่งนี้ให้ลูกใส่ชุดของขุนนางชั้น 5

แล้วออกเดินทางเถอะ” ทำให้ข้ารู้สึกเหมือนได้ย้อนไปในอดีต

(ก่อนที่ทั้งสองจะไม่ลงรอยกัน)

(เล่มกลาง: P.246)

นอกจากนี้ภายหลังจากที่มีพิธีชุนะทำพิธีบรรลุนิติภาวะแล้ว คะเนะอิเอะ
จะเป็นฝ่ายให้การศึกษากับมิชิทซุนะ เพื่อนำไปใช้ในการรับราชการต่อ ซึ่งการให้การศึกษาในส่วน
นี้ผู้เป็นมารดาไม่อาจกระทำได้ (梅村恵子, 2007) แม้นในตัวบทจะไม่ได้กล่าวเอาไว้ชัดเจนนักว่า
มิชิทซุนะเดินทางไปบ้านของบิดาทำไม แต่ช่วงก่อนและหลังพิธีบรรลุนิติภาวะ มิชิทซุนะต้อง
เดินทางไปยังบ้านของบิดาอยู่เสมอ ผู้วิจัยคาดว่า การเดินทางไปบ้านของบิดานั้น อาจเป็นการ
เดินทางไปรับการศึกษาในส่วนที่คะเนะอิเอะต้องเป็นคนดูแลก็เป็นได้

อีกบทบาทหนึ่งในฐานะ “บิดา” ของคะเนะอิเอะที่ปรากฏในตัวเรื่องก็คือ
การหาคู่ครองให้กับบิดา โดยเห็นได้จากกรณีการขอแต่งงานจากโทโนะริ

เช่นเดียวกันกับที่คะเนะอิเอะไปขอมิชิทซุนะ โนะ ฮะฮะจากโทะโมะยะฮะ
ผู้เป็นบิดา โทโนะริเองเมื่อต้องการที่จะได้ธิดาบุญธรรมของมิชิทซุนะ โนะ ฮะฮะ มาเป็นภรรยา แต่
ไม่สามารถแม้แต่จะได้พบหน้าเพราะโดนผู้เขียนบันทึกกีดกันอยู่ โทโนะริก็เปลี่ยนแผนจากการเข้า

หาสตรีที่ตนหมายตาผ่านทางพี่ชาย เป็นการขอสตรีนั้นจากผู้เป็นบิดาโดยตรง ดังจะเห็นจากตัวบทที่ว่า

「さは思ひしかども、助のいそぎしつるほどにて、いと
はるかになむなりにけるを、もし御心かはらずは、八月
ばかりにものしたまへかし」とあれば、いとめすきこ
ちして、(省略)

(下巻 : P.356)

ท่านผู้นั้นตอบกลับมากว่า “ถึงจะคิดอย่างนั้น เพราะการจัดการของ
ซุเกะ เลยทำให้เรื่องมาได้ถึงขนาดนี้ ถ้าใจของโทโนะริไม่
เปลี่ยนแปลง ก็ให้แต่งงานในช่วงเดือน 8 ได้” ทำให้เข้าใจใจอย่าง
มาก

(เล่มปลาย : P.356)

ข้อความข้างต้นเป็นตอนที่โทโนะริเร่งเร้าขอเข้าพบบิดาบุญธรรมของ
มิชิทซึนะ โนะ สะสะโดยอ้างว่ามีคำอนุญาตจากคะเนะอิเอะแล้ว แต่เพราะมิชิทซึนะ โนะ สะสะไม่
เชื่อจึงรีบส่งจดหมายไปถาม และได้คำตอบมาดังที่เห็นในตัวบท

กล่าวโดยสรุป บทบาทในฐานะ “บิดา” ของคะเนะอิเอะคือ คะเนะอิเอะ
เป็นผู้ทำหน้าที่เลี้ยงดูบุตร ทำพิธีบรรลุนิติภาวะ ตลอดจนให้การศึกษาบุตร หากคู่ครองที่เหมาะสม
ให้กับบิดาของตน

4.3. ทักษะของมิชิทซึนะ โนะ สะสะที่มีต่อบุรุษในฐานะ “บิดา”

จากภาพลักษณ์ของบุรุษในฐานะ “บิดา” ทั้ง 2 คนที่ปรากฏในตัวบทจะทำให้เห็น
ทักษะเกี่ยวกับบุรุษในฐานะ “บิดา” ดังต่อไปนี้คือ

4.3.1 มิชิทซึนะ โนะ สะสะมีทักษะว่า บุรุษในฐานะ “บิดา” ต้องเป็นที่
พึ่งพาของบุตรได้ ซึ่งจะพ้องกับภาพลักษณ์ของโทะโมะยะซุที่ถูกผู้เขียนบันทึกใช้คำเรียกขานว่าผู้
เป็นที่พึ่ง (たのもしき人) อยู่เสมอ ทั้งนี้การที่มิชิทซึนะ โนะ สะสะเรียกโทะโมะยะซุว่าเป็นที่
พึ่งพิงนั้น ผู้วิจัยมีความเห็นว่า อาจเป็นผลมาจากการที่บิดาของผู้เขียนบันทึกมีผลต่อ
ความสัมพันธ์ฉันท์สามีภรรยาของผู้เขียนบันทึกเป็นอย่างมากก็เป็นได้

4.3.2 มิชิทซึนะ ในะ สะสะมีทศนะว่า บุรุษในฐานะ “บิดา” ควรจะเป็นผู้
ที่เลี้ยงดูบุตรของตน ทั้งนี้จะเห็นได้จากในตัวอย่างตอนหนึ่งที่ว่า

はべらさわむ世にさへ、うとうとしくもてなしたまふ人
あらば、つらくなむおぼゆべき。年ごろ、御覧じはつま
じくおぼえながら、かほりもはてざりける御心を見たま
ふれば、それいとよいかへりみさせたまへ。譲りおきて
など思ひたまへつるのしるく、かくなりぬべかめれば、
いと長くなむ思ひきこゆる。人にもいはぬことの、をか
しなどきこえつるも、忘れずやあらむとすらむ。祈りも
あれ、対面にきこゆべきほどにもあらざりければ、
露しげき道とかいとど死出の山かつがつ濡る袖いか
にせむ

と書いて、端に「あとには、『とひなども、ちりのこと
をなむあやまたざる才よく習へとなむ、きこえおきた
る』と、のたまはせよ」と書いて、封じて、上に、「忌
などはてなむに、御覧ぜさすべし」と書いて、かたはら
なる唐櫃に、あざり寄りて入れつ。

(中巻 : P.210-211)

หลังจากข้าตายไปแล้ว ถ้าหากท่านจะดูแลเด็กที่ไม่มีที่ไปคนนี้²⁶ จะ
เป็นเรื่องลำบากไหม หลายปีมานี้ ถึงจะคิดว่าท่านคงไม่ดูแลเข้าไป
จนจบชีวิต แต่เพราะใจที่ไม่ทอดทิ้งของท่าน ข้าจึงขอฝากลูกด้วย
เพราะว่านี่คงจะเป็นจุดจบแล้ว จึงคิดฝากลูกให้ดูแล ข้าคิดว่าช่าง
ยาวนาน เรื่องที่เป็นความลับ เรื่องที่บอกท่านว่ายอดเยี่ยม ขอท่าน
อย่าได้ลืม เพราะไม่มีเวลาที่จะได้ไปพบท่าน จึงเขียนไว้ว่า

หนทางบนภูเขาหลังความตายเต็มไปด้วยหมอก ทำให้แขนเสื้อ
ของข้าเปียกชุ่ม

สุดท้ายแล้วจึงเขียนว่า “หลังจากข้าตาย ขอให้ท่านบอกกับลูกว่า
แม้สิ่งเสียไว้ไม่ว่าจะปัญหา หรือเรื่องเล็กน้อยก็อย่าให้ผิดพลาด ให้
ตั้งใจศึกษาหาความรู้” แล้วผนึกใส่ซอง ก่อนเขียนไว้ข้างบนว่า

²⁶ มิชิทซึนะ

“หลังครบรอบวันตาย 49 วัน ค่อยเปิดดู” แล้วก็เอาใส่ไว้ใน
 กระบี่พิฑู²⁷

(เล่มกลาง : P.210-211)

ตัวบทข้างต้นนี้แสดงให้เห็นว่ามีชิทซุนะ โนะ สะสะมีทัศนนะว่าหากตนที่เป็นมารดาตายไปแล้ว ผู้ที่จะดูแลบุตรก็ควรจะเป็นบิดา ทั้งๆ ที่ในตอนนั้นความสัมพันธ์ของคะเนะอิเอะ และผู้เขียนบันทึกก็ไม่ค่อยดีนัก นอกจากนี้ก็ยังเห็นตัวบทที่แสดงทัศนนะของมิชิทซุนะ โนะ สะสะที่ว่าหากไม่มีมารดาแล้ว บิดาควรเป็นผู้เลี้ยงดูบุตรได้อีกครั้งหนึ่งในช่วงปีเท็นโรกุที่ 2 (天禄2年 ค.ศ. 971) ตอนที่มิชิทซุนะ โนะ สะสะขอร้องให้บุตรลงจากวัดบนเขาแล้วไปอยู่กับบิดา ความว่า

(省略) かたち異にても、京にある人こそはと思へど、
 それなむいともどかしう見ゆることなれば、かくかく思
 ふ。」といえ、いらへもせで、さくりもよよに泣く。

(中巻: P.268)

ข้ากล่าววว่า “(ย่อความ) ถึงแม่จะออกบวช แต่ก็คิดว่าพ่อของเจ้าที่
 อยู่ที่เมืองหลวงคงไม่ทิ้งเจ้า และเพราะแม่คิดว่าถ้าเจ้าออกบวช เจ้า
 คงถูกตำหนิแน่ ถึงได้คิดแล้วคิดอีก” ทำให้ลูกไม่ยอมตบและหอบ
 สะอื้น

(เล่มกลาง: P.268)

จากข้อความข้างต้นนั้นมิชิทซุนะ โนะ สะสะอยู่ที่วัดบนเขาเป็นเวลานาน ซึ่ง มิชิทซุนะก็ตามมาถือศีลที่วัดด้วย และด้วยการกินอาหารที่ไม่ค่อยมีคุณค่าทำให้มิชิทซุนะ ผ่ายผอม ทำให้มิชิทซุนะ โนะ สะสะออกปากให้ลูกไปอยู่กับบิดา เพราะคิดว่าแม่ผู้เขียนบันทึกจะ ออกบวชไป คะเนะอิเอะที่เป็นบิดาก็คงไม่ทอดทิ้งลูก

ผู้วิจัยคาดว่ากรณีที่มิชิทซุนะ โนะ สะสะมีทัศนนะที่ว่าบิดาจะเลี้ยงดู และ ไม่ดูดาบุตรนั้น อาจเป็นผลมาจากการที่โทะโมะยะซุซึ่งเป็นบิดาของผู้เขียนบันทึกสามารถเป็นที่

²⁷ กล่องไม้รูปทรงสี่เหลี่ยมมีขาตั้งขึ้นมา และมีฝาปิด

ฟังฟังได้ จึงทำให้มิชิทซุเนะ โนะะ ฮะฮะระมีความคิดที่จะฝากฝังบุตรไว้กับบิดา มากกว่าที่จะฝากให้ญาติพี่น้องของตนดูแล²⁸ เพราะเชื่อว่าบิดาเป็นที่พึ่งของบุตรได้ก็เป็นได้

4.3.3 “บิดา” ในทัศนะของมิชิทซุเนะ โนะะ ฮะฮะระนั้น ควรที่จะเป็นผู้จัดการธุระเกี่ยวพิธีบรรลุนิติภาวะให้กับบุตร อันจะเห็นได้จากตัวบทที่เมื่อคะเนะอิเอะกล่าวถึงพิธีบรรลุนิติภาวะของมิชิทซุเนะ พร้อมทั้งเป็นธุระจัดเลือกชุด ตลอดจนดูแลท่าทางการรำในพิธีให้กับมิชิทซุเนะนั้น ทำให้ มิชิทซุเนะ โนะะ ฮะฮะระมีความสุขเป็นอย่างมากซึ่งก็พ้องกับที่ใจความตอนหนึ่งจากหนังสือคุโจอุโคโนะอิเกะอิ (九条右丞相遺誡)²⁹ ที่ฮะระ คุนิโตะ (原國人, 1985 P.192) ยกมาว่า

凡そ成長りて頗る物の情を知るの時は、朝に書伝を読み、次に手跡を学ぶ。その後に諸の遊戯を許す。ただし鷹犬・博奕は、重く禁遏するところなり。元服の後、官途に趨らざるの前、その為すところもまたかくのごとし。

เมื่อโตจนพอจะรู้อะไรแล้ว เข้าให้ท่องหนังสือ จากนั้นให้คัดอักษร หลังจากนั้นถึงจะให้เล่นได้บ้าง แต่การเลี้ยงสุนัขล่าเหยี่ยว และเล่นพนันนั้น ห้ามโดยเด็ดขาด หลังผ่านพิธีบรรลุนิติภาวะแล้ว และก่อนเข้าไปทำงานรับใช้ในวัง ให้ทำตามที่เขียนไว้

ข้อความข้างต้นแสดงถึงข้อควรกระทำของบุรุษที่เกิดมาในตระกูลฟูจิวะระ สายคุโจ ซึ่งชี้ให้เห็นว่าเด็กชายที่โตมาในตระกูลต้องทำ และห้ามทำอะไรบ้าง ซึ่งการอบรมสั่งสอน ให้ความรู้ต่างๆ ที่จะนำไปใช้ในการรับราชการในวังนั้น มิชิทซุเนะ โนะะ ฮะฮะระเป็นสตรีย่อมไม่อาจกระทำให้ได้ จึงต้องเป็นหน้าที่ของบิดา หรือคะเนะอิเอะที่จะจัดพิธีบรรลุนิติภาวะ และให้การศึกษา

อุเมะมูระ เคะอิโกะ (梅村恵子, 2007) ได้กล่าวไว้ว่า “แม้การเลี้ยงดูมิชิทซุเนะจะมีลักษณะเน้นหนักไปที่มารดาเป็นผู้เลี้ยงดู เพราะในขณะที่มิชิทซุเนะยังเด็กนั้น คะเนะอิเอะได้มีคนรักใหม่ และทำให้การมาหามิชิทซุเนะ โนะะ ฮะฮะระลดน้อยลง จากที่เคยมาหาทุกคืนก็เป็นสองสามวันมาครั้งจนกระทั่งเปลี่ยนเป็นหกถึงเจ็ดวันจะมาอีกครั้งหนึ่ง ทำให้มิชิทซุเนะที่ยังเล็กติด

²⁸ มิชิทซุเนะ โนะะ ฮะฮะระแม้จะคิดว่าความสัมพันธ์ของตนและคะเนะอิเอะจบลงแล้ว แต่เมื่อเป็นการเลี้ยงดูบุตรก็ยังคงคิดที่จะให้คะเนะอิเอะเป็นคนดูแลให้ มากกว่าที่จะฝากพี่ชายหรือน้องชาย หรือแม้แต่โทะโมะยะฮะที่เป็นบิดาของตนเอง

²⁹ หนังสือเขียนบอกถึงสิ่งที่ต้องปฏิบัติในตระกูล เขียนขึ้นโดยฟูจิวะระ โนะะ โมะโระซุเกะ

คำพูดติดปากของบิดาที่ว่า ไร่จะมาใหม่ (いまこゝよ) แต่กระนั้นเมื่อถึงวัยที่มิชิทซุเนะต้องทำพิธีบรรลุนิติภาวะ และต้องรับการศึกษาในส่วนที่มารดาไม่สามารถให้ได้ คะเนะอิเอะก็เป็นผู้รับผิดชอบในส่วนนี้ได้เป็นอย่างดี” นอกจากนี้อุเมะมูระยังเห็นว่าแม้จะดูเหมือนว่าคะเนะอิเอะไม่ค่อยให้ความสนใจในตัวบุตรเท่าไรหรอก แต่คะเนะอิเอะต้องมีความปรารถนาที่จะให้บุตรได้ดี เพื่อมาเป็นกำลังสนับสนุนให้กับตนในภายภาคหน้าเช่นกัน

4.3.4 “บิดา” ในทัศนะของมิชิทซุเนะ โนะ สะสะะนั้น จะเป็นคนตัดสินใจเรื่องการแต่งงานของธิดา จากเนื้อความในบันทึกทั้งในกรณีการแต่งงานของมิชิทซุเนะ โนะ สะสะะเอง และการกำหนดวันแต่งงานของธิดาบุญธรรมจะพบว่า บิดาเป็นผู้ตัดสินใจในการที่จะให้ธิดาของตนออกเรือนไปกับใคร ซึ่งแม้ตัวมิชิทซุเนะ โนะ สะสะะเองจะไม่ชอบคนที่จะมาเป็นสามี หรือลูกเขย แต่เมื่อเป็นการตัดสินใจของผู้เป็นบิดา ก็จะเป็นไปตามนั้น

4.4. สรุป

บุรุษที่มีฐานะ “บิดา” ที่ปรากฏในบันทึกเรื่อง คะเงะโร นิกกินั้นจะมีภาพลักษณ์ที่ดีของบิดาผู้เป็นที่พึ่ง คอยดูแลเอาใจใส่ในตัวบุตร โดยบุรุษเหล่านั้นจะมีบทบาทในการให้การศึกษาแก่บุตร ทำพิธีบรรลุนิติภาวะให้แก่บุตร รวมไปถึงการเป็นธุระเกี่ยวกับการหาคู่ครองของธิดา จากการที่บุรุษในฐานะ “บิดา” นั้นสามารถให้การพึ่งพิงได้ ทำให้มิชิทซุเนะ โนะ สะสะะมีทัศนะในแง่บวกกับบุรุษในฐานะ “บิดา”

ศูนย์วิทยพัชยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 5

“บุตร” ในทัศนะของมิชิทซึนะ โนะ ฮะฮะ

ในบันทึกเรื่อง *คะเงะโร นิกกิ* มีบุรุษปรากฏออกมาใน 3 สถานะอันได้แก่ สามมี บิดา และบุตร ในบทที่ผ่านมาผู้วิจัยได้กล่าวถึงบุรุษในสถานะ “บิดา” และในบทที่ 5 นี้จะกล่าวถึงบุรุษในสถานะสุดท้ายคือ สถานะ “บุตร” อันเป็นอีกสถานะหนึ่งที่มีความสำคัญไม่น้อยไปกว่าสถานะของ “สามมี” ในบันทึกเรื่อง *คะเงะโร นิกกิ* โดยจะกล่าวถึงประวัติ ภาพลักษณ์ และทัศนะของมิชิทซึนะ โนะ ฮะฮะที่มีต่อบุรุษในสถานะ “บุตร” ดังต่อไปนี้

5.1. บุรุษที่มีสถานภาพ “บุตร” ที่ปรากฏในบันทึกเรื่อง *คะเงะโร นิกกิ*

บุรุษในบันทึกเรื่อง *คะเงะโร นิกกิ* ที่ผู้วิจัยนำมากล่าวถึงในสถานะ “บุตร” คือ ฟุจิวะระ โนะ มิชิทซึนะ ซึ่งเป็นบุรุษที่มีภาพลักษณ์ในสถานะ “บุตร” เด่นที่สุดในบันทึก โดยจะมียายละเอียดเกี่ยวกับมิชิทซึนะดังต่อไปนี้

ฟุจิวะระ โนะ มิชิทซึนะ (Fujiwara No Michitsuna ふじわらのみちつな 藤原道綱)

มิชิทซึนะถือกำเนิดเมื่อราวปีเท็นเรียวกุที่ 10 (天曆 10 年 ค.ศ. 956) เป็นบุตรชายคนรองของฟุจิวะระ โนะ คะเนะอิเอะ (Fujiwara no Kaneie ふじわらかねいえ 藤原兼家) เมื่อมีอายุได้ราว 16 ปี มิชิทซึนะก็ได้ผ่านพิธีบรรลุนิติภาวะ (元服) โดยมีประธานในพิธีคือ อดีตจักรพรรดิ เระอิเสะอิ (Reisei-In れいせいいん 冷泉院) ได้รับตำแหน่งทางราชการเป็นขุนนางชั้นห้า ชั้นโท ระดับล่าง (従五位下 じゅうごいした) แต่กระนั้นก็ไม่ได้รับราชการในสังกัดกรมกองใดๆ จนกระทั่งปีเท็นเอ็นที่ 2 (天延 2 年 ค.ศ. 974) จึงได้รับการบรรจุเข้าสังกัดกรมเป็นครั้งแรก โดยดำรงตำแหน่งเป็น อูมะโนะซุเกะ¹ (Umanosuke うまのすけ 右馬助)

ต่อมาในปีโจเง็นที่ 2 (貞元 2 年 ค.ศ. 977) ได้รับการเลื่อนตำแหน่งขึ้นเป็นซะเอมอนทะซุกุ² (左衛門佐 さえもんたすく) โดยในปีเดียวกันนั่นเอง มีการบันทึกใน *ฟุนินโจ* (Funinjō ふにんじょう 補任状) ว่า

¹ ตำแหน่งผู้ช่วยรองจากอูมะเรียว (Umaryō うまのりょう 右馬寮) ผู้ที่ดำรงตำแหน่งนี้จะมียศตั้งแต่โชชั้นหกระดับล่าง (正六位下 せいりくいげ) ขึ้นไป ชำราชการในตำแหน่งนี้จะเป็นผู้ทำหน้าที่ในการฝึก เลี้ยงดู และให้อาหารม้าที่ใช้งานในพระราชวัง

² ผู้ช่วยของซะเอมอน (左衛門) ดำรงตำแหน่งทางราชการตำแหน่งหนึ่งในหน่วยงานอะมอนฟู (衛門府) ซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่คอยดูแลความสงบเรียบร้อยบริเวณประตูวัง และคอยเปิดปิดประตูวัง

โดนปลดให้ไปดำรงตำแหน่งเป็นโทะซะงนโนะกะมิ (土佐権守) แต่ต่อมาในปีเท็นเง็นที่ 1 (天元元年 ค.ศ. 978) มิชิทซุนะก็ได้กลับมารับตำแหน่งซะเอมอนทะซุกุดังเดิม

ในปีคัันนะที่ 2 (寛和 2 年 ค.ศ.986) มิชิทซุนะได้รับตำแหน่งเป็นอุซุโจ³ (右中將) แม้มิชิทซุนะจะถูกกล่าวถึงในตวับตด้วยความหวังของมารดาที่ได้ไปทำนายความฝันออกมาแล้วพบว่าจะได้เป็นถึงทะอิไซ⁴ (大將) แต่ท้ายที่สุดแล้ว ในความเป็นจริงมิชิทซุนะก็ดำรงตำแหน่งทางราชการที่สูงสุดได้แค่ตำแหน่งตะอินะกน⁵ (大納言) โดยตำแหน่งสุดท้ายที่มิชิทซุนะดำรงในระหว่างรับราชการคือ ตำแหน่งโทงุทซุตาเอะ⁶ (東宮傳) ซึ่งมิชิทซุนะมีชีวิตอยู่จนถึงปีคัันนินที่ 4 (寛仁 4 年 ค.ศ. 1020) รวมอายุ 64 ปี

5.2. ภาพลักษณ์และบทบาทในสถานภาพ “บุตร” ของมิชิทซุนะที่ปรากฏในบันทึกเรื่อง คะเงะโร นิกกิ

5.2.1 ภาพลักษณ์ในฐานะ “บุตร” ของมิชิทซุนะ

มิชิทซุนะมีภาพลักษณ์ที่เด่นชัดในบันทึกเรื่อง คะเงะโร นิกกิ ในฐานะของบุตร ด้วยความที่เป็นบุตรชายที่เติบโตอยู่กับมารดา ทำให้มิชิทซุนะได้รับการกล่าวถึงด้วยภาพของบุตรน้อยที่มารดาต้องคอยดูแลอยู่เสมอ แม้ว่าในช่วงแรกเกิดมิชิทซุนะจะไม่ค่อยถูกกล่าวถึงในบันทึกมากนัก ทั้งนี้เพราะความที่ผู้เป็นมารดาของมิชิทซุนะยังมีความสนใจหลักอยู่ที่คะเนะอิเอะผู้เป็นสามีมากกว่าที่จะมาสนใจในตัวบุตร

โดยจะเห็นได้จากการที่ในบันทึกเล่มต้นจะมีการกล่าวถึงมิชิทซุนะออกมาตรงๆ เพียงไม่กี่ครั้งคือตวับตที่เห็นในราวปีเท็นเรียวกุที่ 10 เดือน 7 ถึงปีเท็นโตะกุที่ 1 ฤดูใบไม้ผลิ (天曆 10 年 7 月 - 天徳元年 春 ค.ศ. 956 - 957) ความว่า

かくて、つねにしもえいなびはてで、ときどき見えて、冬にもなりぬ。臥し起きはただ幼き人をもてあそびて、

³ ตำแหน่งในกองทัพ เป็นตำแหน่งที่สูงกว่าตำแหน่งโชไซ (少將) และอยู่ต่ำกว่าตำแหน่งทะอิไซ

⁴ ตำแหน่งแม่ทัพ ผู้บังคับบัญชากองทัพ

⁵ ตำแหน่งทางราชการตำแหน่งหนึ่งซึ่งเป็นผู้ช่วยของตะอิโงกััง (Daijōkan 太政官) ผู้ดำรงตำแหน่งนี้เป็นผู้ที่มิชิทซุนะขึ้นดำรงตำแหน่งอุตะอิจิน (右大臣) ได้

⁶ ตำแหน่งผู้รับสนองกระแสรับสั่งของมกุฎราชกุมาร

「いかにして網代の氷魚⁷に言問はむ」とぞ、心にもあら
でうち言はるる。

(上巻 : P.143)

ดังเช่นนี้ แม้ว่าท่านผู้นั้นจะไม่ค่อยมาเยี่ยมเยียน แต่ในบางครั้งก็
ยังคงมาให้เห็นอยู่ จนกระทั่งฤดูหนาว ในยามเช้าจนค่ำมีเพียงลูก
น้อยที่อยู่เป็นเพื่อน ดังเช่นค่างลอนเก่าที่ว่า “จะให้ทำเช่นไร มันก็
ตั้งถามปลาในฤดูหนาวที่ติดอยู่ในแหไปเสียแล้ว” ที่ข้ามักพรั้ง
รำพันโดยไม่รู้ตัว

(เล่มต้น : P.143)

จากบันทึกข้างต้นเป็นเหตุการณ์ตอนที่มิชิทซุเนะอายุราว 0 – 1 ปี
ความสัมพันธ์ของคะเนะอิเอะ และมิชิทซุเนะ โนะ สะสะเริ่มที่จะระหองระแหง แม้จะอยู่ในช่วงหลัง
แต่งงานมาไม่นาน ทั้งนี้เป็นเพราะมิชิทซุเนะ โนะ สะสะจับได้ว่าคะเนะอิเอะได้ไปมีหญิงอื่น⁸ และ
เริ่มตัดพ้อต่อว่า ตลอดจนถึงงอนกับคะเนะอิเอะ อันเป็นสาเหตุให้คะเนะอิเอะเริ่มรู้สึกหยาบไม่
อยากที่จะมาพบหน้า ถึงกระนั้น คะเนะอิเอะก็ยังคงไม่ได้ตัดขาดความสัมพันธ์อันที่สามีมกรรยา
โดยเด็ดขาด แม้คะเนะอิเอะจะไม่สะดวกใจที่จะไปมาหาสู่กันกับมิชิทซุเนะ โนะ สะสะนักแต่ก็ยังคง
รักษาความสัมพันธ์อันที่สามีมกรรยาเอาไว้อยู่ ซึ่งในตอนนั้นมิชิทซุเนะ โนะ สะสะที่เฝ้าคำนึงถึงแต่
สามีก็ได้แต่เพียงยึดลูกน้อย หรือมิชิทซุเนะเอาไว้เคียงข้าง

นอกจากนี้พบอีกครั้งในบันทึกช่วงปีโคโธที่ 1 ฤดูใบไม้ร่วง (康保元年秋 こうほうがんねんあき

ค.ศ. 964) ความว่า

さいふいふ、ものを語らひおきなどすべき人は京にあ
りければ、山寺にてかかる目は見れば、幼き子を引き
寄せ、わづかにいふようは、「われ、はかなくて死
ぬるなめり。かしこにきこえむやうは、『おのがうへ

⁷ มิชิทซุเนะ โนะ สะสะยกกลอนส่วนหนึ่งมาจากบทกลอนในะมะโตะโมะโนะกะตะริ (大和物語) ที่ว่า 「いかになほ網
代の氷魚の氷魚にこととはむなによりてかわれをとほぬし」 มีความหมายว่า เกี่ยวกับเรื่องนั้น ให้
ลองหาวิธีไปตามปลาที่ติดแหวนในฤดูหนาว ว่าทำไมถึงไม่มาหาขังที่ของข้า โดยในที่นี้มิชิทซุเนะ โนะ สะสะหมายถึง
ความหมายวรรคหลังของบทกลอนที่คอยแต่จะถามว่าทำไมคะเนะอิเอะไม่มาหา (Matsumura et al.P.143)

⁸ ในที่นี้เป็นการใช้ไม้ไผ่หรือกิ่งไม้มาสานเป็นตาข่ายเพื่อใช้จับปลาในฤดูหนาว

⁹ มะชิ โนะ โคจิ โนะ อนนะ

をば、いかにもいかにもな知りたまひそ。この御後のことを、人々のものせられむ上にも、とぶらひものしたまへ』ときこえよ」とて、「いかにせむ」とばかりいひて、ものもいはれずなりぬ。

(上巻 : P.165 - 166)

ถึงตัวข้าจะโคกเศร้าเจียนตาย (เพราะสูญเสียมารดาไป) ก็ตาม เพราะท่านผู้¹⁰ที่ข้าต้องไหว้วานเรื่องงานศพมารดาอยู่ที่เมืองหลวง อีกทั้งตัวข้าก็อยู่ในวัดกลางเขา จึงตั้งเอาลูกน้อยมาเคียงข้าง และกล่าวว่า “ตัวแม่คงจะตายอย่างไรค่าที่นี้ เจ้าจงนำความไปบอกท่านพ่อของเจ้าว่า เรื่องของแม่จะให้เป็นที่ไหนก็ได้ แต่เรื่องงานศพของท่านยายเจ้านั้น ขอให้บิดาเจ้านำความเรื่องการเสียชีวิตของท่านยายไปแจ้งแก่คนรู้จักท่านอื่น และทำพิธีเช่น สรรพดวงวิญญาณท่านยายด้วย” หลังจากนั้นก็รำพึงว่า “ทำเช่นไรดี” แล้วตัวข้าก็ไม่อาจกล่าวคำใดได้ได้อีก

(เล่มต้น : P.165-466)

ข้อความข้างต้นมิชิทซุนะ มีอายุ 8 ปี เป็นตอนที่มิชิทซุนะ โนะ ฮะฮะเพิ่งสูญเสียมารดาไป ด้วยความที่ มิชิทซุนะ โนะ ฮะฮะไม่เคยคิดว่ามารดาจะมอด่วนตายจาก¹¹ ทำให้ความสูญเสียสร้างความกระทบกระเทือนต่อจิตใจของมิชิทซุนะ โนะ ฮะฮะเป็นอย่างมาก ขณะนั้น มิชิทซุนะที่อยู่ด้วยกันกับมารดาในวัด ก็ถูกเรียกมาอยู่เคียงข้างเหมือนเป็นหลักให้ยึดเหนี่ยว ในบันทึกเรื่องคะเงะโร นิกกิ ในช่วงเล่มต้น (上巻) จะไม่ค่อยได้กล่าวถึง มิชิทซุนะนักทำให้ภาพลักษณ์ของมิชิทซุนะในเล่มนี้ไม่ค่อยเด่นชัด

โดยในเล่มกลางมิชิทซุนะจะยังถูกเรียกขานด้วยคำว่าลูกน้อย (幼き人) อยู่เสมอ ดังเช่นข้อความในบันทึกในช่วงปีอันนะที่ 2 (安和2年 ค.ศ. 969) ที่ว่า

つねにきこゆるやうに、世に久しきことのいと思はずなれば、ちりばかり惜しきにはあらで、ただこの幼き人のうへなむ、いみじくおぼえべるものは、ありける。

(中巻 : P.210)

¹⁰ คะเนะอิโอะ

¹¹ มารดาของมิชิทซุนะ โนะ ฮะฮะไม่ทราบปีที่เกิดแน่ชัด แต่มิชิทซุนะ โนะ ฮะฮะไม่เคยคิดว่ามารดาจะมาจากไปจึงเสียใจมาก

ตั้งเช่นที่เคยได้ปรารถนาไว้ก่อนหน้านี้ ตัวข้ามิได้ปรารถนาชีวิตที่ยืนยาว หรือว่ารู้สึกเสียดายในชีวิตแต่อย่างใด หากแต่จะหวังก็แต่ ลูกน้อย ที่เป็นเรื่องที่ทำให้คิดกังวลอยู่เสมอ

(เล่มกลาง : P.210)

ข้อความข้างต้นมิชิทซุเนะมีอายุ 13 ปี เป็นเหตุการณ์ตอนที่มิชิทซุเนะ โนะ สะสะป่วยหนักมาก และคิดว่าตนเองคงไม่มีชีวิตรอดจากอาการป่วยคราวนี้ไปได้ จึงได้เขียนจดหมายฝากฝังบุตรชายไว้กับคะเนะอิเอะ โดยมิชิทซุเนะ โนะ สะสะได้เขียนจดหมายนี้ขึ้นมา แล้วเก็บใส่กล่องวางไว้ข้างกาย ถึงแม้ว่าในภายหลังจดหมายนั้นจะไม่ได้ถูกส่งไปถึงคะเนะอิเอะ เพราะมิชิทซุเนะ โนะ สะสะหายป่วยก่อนก็ตาม

ต่อมาเมื่อเข้าปีเท็นโรกุที่ 1 ในช่วงเดือน 3 (天禄元年 3月) มิชิทซุเนะ ได้รับคัดเลือกเป็นหนึ่งในผู้เข้าร่วมแข่งขันยิงธนูต่อหน้าพระพักตร์อดีตจักรพรรดิ โดยเหตุการณ์นี้สร้างความภาคภูมิใจให้กับผู้เป็นมารดาเป็นอย่างมาก

幼き人、しりへの方にとられて出でにたり。「方勝つものならば、その方の舞もすべし」とあれば、このごろは、よろづ忘れて、このことをいそぐ。舞ならずとて、日々に樂をしののしる。出居につきて、賭物とりてまかでたり。いとゆゆしとぞうち見る。

(中巻 : P.221)

ลูกน้อย ได้รับคัดเลือกให้เข้าแข่งขันยิงธนูในฝ่ายขวา¹² เพราะลูกน้อยบอกว่า “หากคนในกลุ่มคนใดชนะขึ้นมา คนที่อยู่กลุ่มนั้นก็ต้องพออนร่าด้วย” ในช่วงนี้ลูกน้อยจึงซ้อมทุกอย่าง และตั้งใจหมั่นฝึกซ้อมจำ ทุกๆ วันจะฝึกซ้อมดนตรี อีกทั้งลูกน้อยยังได้รางวัล¹³ จากสนามฝึกซ้อมยิงธนูกลับมาด้วย ข้าจึงมองลูกด้วยความชื่นชม

(เล่มกลาง : P.221)

¹² ในการแข่งขันต่างๆ しりへ จะหมายถึงกลุ่มผู้ที่อยู่ทางขวา หรือกลุ่มที่ลงแข่งที่หลัง

¹³ รางวัลในที่นี้ไม่ใช่รางวัลจากการแข่งขันยิงธนูต่อหน้าพระพักตร์ แต่เป็นรางวัลที่ได้จากสนามฝึกซ้อมยิงธนู

ข้อความข้างต้นเป็นช่วงที่มีชิทซุเนะมีอายุ 15 ปีในการแข่งขันยิงธนูครั้งนี้ ชิทซุเนะได้รับเลือกให้อยู่ในกลุ่มที่ต้องแข่งยิงธนูทีหลัง ซึ่งเป็นกลุ่มที่แม้แต่คะเนะอิเอะเองก็ยังเคยกล่าวว่าคุณชิทซุเนะได้ยาก เพราะคนที่ได้ยิงก่อนมักจะทำคะแนนได้ดีกว่าและชนะไป แต่กระนั้น ชิทซุเนะก็ยังนำชัยชนะกลับมาได้ สร้างภาคภูมิใจให้กับชิทซุเนะ โนะ สะสะไม่น้อย

ต่อมาในช่วงประมาณเดือน 4 มีการบันทึกถึงมิชิทซุเนะด้วยคำว่าลูกน้อยไว้ดีกว่า

幼き人通ひつつ聞けど、さるはなでふこともなかなり。
いかにぞとだに問ひ触れざなり。

(中巻 : P.224)

ทุกครั้งที่คุณน้อยไปยังบ้านของบิดา ข้าก็ได้เสียบเคียงตาม แต่ดูเหมือนจะไม่มีอะไรเปลี่ยนแปลง ดูเหมือนท่านผู้นั้นไม่ได้ได้ถามอะไรเกี่ยวกับข้าเลย

(เล่มกลาง : P.224)

ในต้วบทข้างต้นมิชิทซุเนะอายุ 16 ปี ในช่วงนี้มิชิทซุเนะต้องไปเรียนวิชาความรู้เพิ่มที่บ้านบิดา ทำให้ต้องไปหาบิดาบ่อยขึ้น ซึ่งทุกครั้งมิชิทซุเนะ โนะ สะสะก็ได้เฝ้าถามถึงข่าวคราวของผู้เป็นสามีจากลูกชายอยู่เสมอ ด้วยเพราะคาดหวังไว้ว่าอยากให้คุณคะเนะอิเอะมาอยู่ที่บ้านตนเองติดต่อกัน 30 วัน 30 คืน¹⁴ แต่แม้จะสอบถามลูกชายซักกี่ครั้งก็พบว่าคะเนะอิเอะที่ก่อนหน้านี้ล้มป่วย และหายดีแล้วนั้นไม่ได้สอบถามถึงข่าวคราวของมิชิทซุเนะ โนะ สะสะเลยแม้แต่น้อย นอกจากนี้ยังพบเห็นการบันทึกถึงมิชิทซุเนะไว้ในช่วงเดือน 6 ปีเดียวกันที่ว่า

「ここにて御破子持ちつけむ。かの崎はまだいと遠かめり」といふほどに、幼き人ひとり、疲れたる顔にて寄りみたれば、餌袋なる物取り出でて食ひなどするほどに、破子もて来ぬれば、さまざまあかちなどして、
(省略)

(中巻 : P.228)

¹⁴ หากคะเนะอิเอะมาอยู่ที่บ้านของมิชิทซุเนะเป็นเวลา 30 วัน 30 คืน จะหมายถึงมิชิทซุเนะ โนะ สะสะจะกลายเป็นภรรยาหลวงของคะเนะอิเอะไปโดยพฤตินัย

ตอนที่ข้าพุดขึ้นมาว่า “เราจะรอให้คนเอาอาหารมาส่งที่นี่ เพราะ
 ระยะเวลาที่เป็นจุดหมายปลายทางนั้นยังอยู่อีกไกล” ลูกน้อยก็
 เข้ามาหาด้วยที่ทำว่าเหนื่อยจากการเดินทาง ข้าจึงเอา
 อาหารแห้งที่เตรียมไว้ในถุงสำหรับเดินทางออกมาให้กิน ระหว่าง
 ที่ลูกกำลังกินอาหารแห้งในถุงอยู่นั้น อาหารก็ถูกนำมาส่งถึง จึง
 จัดการแบ่งสรรปันส่วน (ย่อความ)

(เล่มกลาง : P.224)

มิชิทซุนะที่ตอนนั้นมีอายุ 16 ปีในสายตาของผู้เป็นมารดาแล้ว เขายังคง
 มีภาพลักษณ์ของเด็กเล็กผู้เป็นมารดา มาจนถึงตอนนี้ เป็นลูกที่มารดาต้องคอยเอาใจใส่ คอยดูแล
 อยู่เสมอ ไม่ว่าจะไปในตอนที่เดินทางไปวัดด้วยกันกับมารดา หรือแม้แต่ในยามปกติ แต่ภระนั้นมิ
 ชิทซุนะก็มีภาพลักษณ์ที่เข้มแข็ง เด็ดเดี่ยวด้วยเช่นกันอันจะเห็นได้จากตอนที่มิชิทซุนะ โนะ ฮะฮะ
 บอกว่าจะออกบวช แต่เดิมหากเป็นตอนยังเล็กมิชิทซุนะคงร้องไห้แล้วทำอะไรไม่ถูก ดังเช่นตอนที่
 ลูกบิดาบอกว่าจะไม่มาหาอีกแล้ว แต่ในครั้งนี้มีมิชิทซุนะแม้จะร้องไห้แต่ก็ขอติดตามออกบวช และ
 เมื่อโดนมารดาทัดทานไว้โดยกล่าวว่า ถ้าเป็นพระจะเลี้ยงเหยี่ยวไม่ได้ ซึ่งมิชิทซุนะมีเหยี่ยวที่รัก
 มากอยู่ ทำให้มิชิทซุนะถึงกับยอมปล่อยเหยี่ยวที่เลี้ยงไว้ เพื่อยืนยันคำพูดของตนที่ว่าหากมารดา
 ออกบวชจะบวชตามดังความในบันทึกที่ว่า

「いかがはせむ。かたちを変へて、世を思ひ離るやと
 ころみむ」と語らへば、まだ深くもあらぬれど、
 いみじうさくりもよよと泣きて、「さなりたまはば、
 まろも法師になりてこそあらめ。なにせむにかは、世
 にもほじわはむ」とて、いみじくよよと泣けば、われ
 もえせきあへねど、いみじさに、たはぶれに言ひなさ
 むとて、「さて鷹飼はではいかがしたまはむずる」と
 いひたれば、やをら立ち走りて、し据ゑたる鷹を握り
 放ちつ。

(中巻 : P.234-235)

เมื่อกล่าวว่า “ทำอย่างไรดีหนอ แม่จะลองปลงผมออกบวชละทิ้ง
 เรื่องราวทางโลกจะดีไหมนะ” ทั้งๆ ที่ลูกไม่ได้รู้ต้นลึกหนาบาง
 ของเรื่องราวดีนั้นก็ร้องไห้ออกมาด้วยความโศกเศร้า แล้วกล่าว
 ว่า “หากท่านแม่จะออกบวช ตัวข้าก็ขอใช้ชีวิตเป็นพระ ไม่ว่าจะ
 เป็นยังไงลูกก็จะขออยู่ร่วมกันกับท่านแม่” เพราะลูกยังคงร้องไห้

ด้วยความโศกเศร้า ตัวข้าเองจึงอดที่จะร้องไห้ไม่ได้ แต่ก็พูดกลบเกลื่อนเป็นเรื่องล้อเล่นไปว่า “แต่ว่า หากเจ้าเป็นพระจะเลี้ยงเหยี่ยวไม่ได้หรอกนะ” พอข้าพูดเช่นนั้น ลูกก็ลุกขึ้นวิ่งออกไป แล้วจับเอาเหยี่ยวที่เลี้ยงดูให้ความสำคัญมาตลอดออกมาปล่อยไป

(เล่มกลาง : P.234-235)

แม้ในเหตุการณ์นี้มีมิชิทซุนะจะมีส่วนที่เข้มแข็งเด็ดเดี่ยวให้เห็นดังเช่นข้อความข้างต้น แต่กระนั้นมิชิทซุนะ โนะ สะสะยังคงเรียกขานบุตรชายของตนเองว่าลูกน้อย (幼き人) ต่อไปอีกหลายครั้งแม้ว่ามิชิทซุนะจะผ่านพิธีบรรลุนิติภาวะแล้วก็ตาม¹⁵ ดังเช่นข้อความในดวับทช่วงปีเท็นโระกุที่ 2 เดือน 3 ที่ว่า

ついたちの日、幼い人を呼びて、「長き精進をなむ始まる。『もろともにせよ』とあり」とて始めつ。

(中巻: P.255)

ในวันที่ 1 ข้าเรียกลูกน้อยมา “แม่จะเริ่มทำพิธีถือศีลระยะยาว เจ้าต้องถือศีลด้วย” กล่าวจบก็เริ่มพิธี

(เล่มกลาง : P.255)

ว่า และนอกจากนี้ยังเห็นการเรียกขานเช่นนี้ได้อีกในปีเดียวกันช่วงเดือน 5

文には、「『身をし変へねば』とぞいふめれど、前渡りせさせたまはぬ世界もやあるとて、今日なむ。これもあやしき問はず語りにこそなりけれ」とて、幼き人「ひたやごもりならむ。消息きこえに」とて、ものするにつけたり。

(中巻: P.259)

¹⁵ พิธีบรรลุนิติภาวะของมิชิทซุนะกระทำเมื่อปีเท็นโระกุที่ 1 เดือน 11

ในจดหมายเขียนว่า “มีกลอนที่เขียนว่า “มิโอะฉิมิเกะอะเนะนะปะ”¹⁶
 การที่ท่านผ่านหน้าบ้านไปแบบนี้ ในวันนี้ข้าจะไปยังที่ที่แสนไกล
 นี้คงจะกลายเป็นการพูดเองโดยไม่ได้ถามที่ดูแปลกๆ” ลูกน้อยจึง
 กล่าวว่ “ถ้าเช่นนั้นจากนี้คงจะไปเก็บตัวที่วัดอีกสินะ ขอ
 จดหมายด้วยขอรับ” จึงฝากจดหมายลูกไว้แล้วออกไป

(เล่มกลาง : P.255)

จากข้อความข้างต้นที่กล่าวมานี้ มิชิทซุเนะมีอายุได้ 17 ปีแล้วก็ยังคงถูก
 เรียกขานว่าลูกน้อย ซึ่งหลังจากนั้นคะเนะอิเอะที่มาหาที่บ้านก็พบแต่มิชิทซุเนะที่รับฝากสารของ
 มารดาไว้เท่านั้น และเมื่อหลังจากส่งจดหมายให้กับบิดาแล้ว มิชิทซุเนะก็ออกเดินทางตามมารดาที่
 รออยู่เพื่อไปที่วัดด้วยกัน และการเรียกขานมิชิทซุเนะว่าลูกน้อยนี้ก็ปรากฏเป็นครั้งสุดท้ายในช่วงปี
 เท็นโระกุที่ 2 เดือน 6 ที่ว่า

かく不浄¹⁷なるほど夜昼のいとまもあれば、端のかたに
 出ゐてまがむるを、この幼き人、「入りねは入りね」
 といふ気色を見れば、ものを深く思ひ入れさせじとな
 るべし。

(中巻: P.267)

ในช่วงที่ข้ามีมลทินเช่นนี้ เพราะมีเวลาว่างทั้งกลางวันและ
 กลางคืน จึงออกมานั่งที่ชานเรือน เมื่อมองลูกน้อยที่มาเรียกว่า
 “เข้าข้างในเถอะขอรับ” ข้าก็ยิ่งคิดหนัก

(เล่มกลาง : P.267)

¹⁶ กลอนจากหนังสือรวมกลอนนะกะฟูมิชู (中文集) โดยนำมาจากส่วนหนึ่งของบทกลอนที่ว่า 「いづくへも身をしかへねば雲懸かる山ぶみしてもとはれざりけり」

¹⁷ การมีมลทินในช่วงนี้ของมิชิทซุเนะ โนะ สะสะไม่เหมือนกับมลทินของคะเนะอิเอะที่ได้กล่าวมาก่อนหน้านี้ ในกรณีของคะเนะอิเอะเกิดจากความเชื่อด้านโชคลางที่เกี่ยวกับวันเวลาตกฟากกับช่วงเวลานั้นๆ แต่ในกรณีของมิชิทซุเนะ โนะ สะสะนี้เกิดมลทินขึ้นจากการมีรอบเดือน

ข้อความข้างต้นเป็นตอนที่มิชิทซุนะตามมารตามาอยู่ที่วัดร่วมเดือน โดยใช้ชีวิต และกินอาหารเชกเช่นเดียวกับมิชิทซุนะ โนะ สะสะที่ถือศีล¹⁸ แม้มิชิทซุนะจะไม่ได้บ่นอะไร แต่เมื่อมิชิทซุนะ โนะ สะสะมองบุตรที่ฝ่ายผอมและดูอ่อนแอลงเพราะการถือศีลที่มีระยะเวลาานาน ทำให้ผู้เขียนบันทึกไม่อาจทำได้ และเหตุการณ์หลังจากนี้มิชิทซุนะ โนะ สะสะก็ขอให้บุตรกลับลงไปใช้ชีวิตในเมืองกับบิดา แม้ว่าผู้เขียนบันทึกจะออกบวชแต่บุตรไม่ควรมาออกบวชตามมารดา แต่กระนั้น มิชิทซุนะก็ไม่ยอมตอบรับเอาแต่น้ำตาไหล

การที่มิชิทซุนะ โนะ สะสะยังคงเรียกขานมิชิทซุนะว่าลูกน้อย¹⁹ นั้น เป็นเหตุมาจากการที่มิชิทซุนะทำตัวเหมือนเด็กที่ไม่รู้จักโต ทั้งๆ ที่ผ่านพิธีบรรลุนิติภาวะไปแล้ว แต่การที่เลิกใช้คำเรียกขานว่าลูกน้อยนั้น มีสาเหตุมาจากการที่มิชิทซุนะ โนะ สะสะได้มองบุตรชายในฐานะของเด็กที่อยู่ด้วยกันและเข้าใจความรู้สึกของแม่ จึงใช้คำว่าลูกน้อยเป็นครั้งสุดท้าย (松村 et al. 1973, P.267) ซึ่งต่อมามีชิทซุนะจะถูกเรียกขานด้วยคำว่าลูกชาย (太夫) ดังจะเห็นได้จากตัวบทดังต่อไปนี้

太夫、「一日の御返り、いかで給はらむ。また勘当ありなむを、もてまゐらむ」といへば、「なにかは」と書く。

(中巻: P.275)

ลูกชายมาบอกว่า “จดหมายจากท่านพ่อเมื่อวันก่อน ข้าอยากจะขอรับจดหมายตอบกลับ ถ้าไม่เช่นนั้นจะโดนท่านพ่อดุเอาได้ จะรอนะขอรับ” จึงตอบรับว่า “ก็ได้” แล้วเขียนจดหมาย

(เล่มกลาง : P.275)

ข้อความข้างต้นนั้นมีเหตุมาจากการที่มิชิทซุนะ โนะ สะสะได้รับจดหมายจากคะเนะอิเอะซึ่งนำมาส่งให้ที่วัดโดยหญิงรับใช้ของคะเนะอิเอะ แล้วเมื่อผู้เขียนบันทึกอ่านจดหมายเสร็จก็ไม่มีอารมณ์อยากจะทำจดหมายกลับ จึงได้ให้หญิงรับใช้ของคะเนะอิเอะกลับไปมือเปล่า ทำให้มิชิทซุนะที่เดินทางไปมาระหว่างวัดกับเมืองหลวงต้องเป็นคนเข้าไปขอ

¹⁸ รับประทานแต่อาหารที่ไม่มีเนื้อสัตว์

¹⁹ การใช้คำเรียกแทนตัวว่าลูกน้อย (幼き人) นั้นสามารถหมายถึงเด็กเล็กๆ ตามรูปศัพท์ หรืออีกนัยหนึ่งใช้เพื่อบอกว่าบุคคลผู้นั้นยังมีพฤติกรรมที่ไม่ยอมโตจริงๆ

จดหมายตอบจากมิชิทซุนะ โนะ ฮะสะซะ ทั้งนี้เพราะถ้าไม่ได้จดหมายตอบจะทำให้คะเนะอิเอะโกรธ จึงทำให้ผู้เขียนบันทึกยอมเขียนจดหมายตอบให้อย่างเสียไม่ได้

การเปลี่ยนมาใช้คำว่าลูกชาย (太夫) ทำให้ภาพลักษณ์ของมิชิทซุนะที่ดูเป็นเด็กตลอดเวลาเริ่มเปลี่ยนไปเป็นภาพลักษณ์ของชายหนุ่ม การเปลี่ยนคำเรียกขานนี้ นอกจากสาเหตุเพราะมิชิทซุนะ โนะ ฮะสะซะสังเกตเห็นการผ่ายผอมของบุตรอย่างเห็นได้ชัด จนทำให้คิดว่าบุตรไม่ใช่เด็กเล็กๆ แล้วนั้น ยังมีเหตุอีกประการหนึ่งคือ หลังจากที่เปลี่ยนมาใช้คำเรียกขานว่าบุตรชายได้ไม่นานมิชิทซุนะก็ได้ตกหลุมรัก และเริ่มเขียนจดหมายรักไปให้หญิงสาวที่ตนพึงใจ²⁰ เป็นครั้งแรกอีกด้วย

さるここちなからむ人にひかれて、また知足院のわたりにもものする日、太夫もひきつづけてあるに、車ども帰るほどに、よろしきさまに見えける女車のしりにつづきそめにければ、おくれず追ひきければ、家を見せじとにやあらむ、とく紛れいきにけるを、追ひてたづねはじめて、またの日、かくいひやるめり。

(下巻: P.329)

ลูกชายถูกดึงดูดจากคนที่ไม่น่าจะมีวีแววเช่นนั้น นอกจากนี้ในราววันที่ไปแถบชิโซะกุอิน ลูกชายก็ให้รถเทียมวัวตามไป ต่อมาในตอน ที่พวกข้ากำลังนั่งรถเทียมวัวกลับ เพราะว่ารถของพวกข้าตามหลังรถคันหนึ่งที่ดูออกว่าเป็นสตรีชั้นสูง ลูกชายจึงให้ตามรถคันนั้นไปอย่างไม่รอช้า ราวกับทางนั้นไม่ยากให้รู้จักบ้าน จึงทำให้ไม่รู้ว่าจะไปทางใดต่อ พอตตามไปอีกก็ไปลองสอบถามหาบ้านของหญิงนั้น ในวันต่อมาจึงส่งจดหมายไป

(เล่มปลาย: P.329)

เหตุการณ์ข้างต้นเป็นเหตุการณ์ตอนราวปีเท็นโรกุที่ 3 ในเดือน 3 ที่มิชิทซุนะได้ตามมารดาไปถูกระเบียบบ้านของชิโซะกุอิน แล้วได้เจอรถเทียมวัวที่คาดว่าน่าจะเป็นของสตรีชั้นสูงจึงได้ให้ตามไป แต่ก็ไม่รู้บ้านแน่ชัดจึงสอบถามหาบ้านเอาจากละแวกนั้น และในวันต่อมาก็ส่งจดหมายไปหาแต่ก็ได้รับจดหมายตอบในเชิงปฏิเสธกลับมา

²⁰ ไม่ทราบชื่อของหญิงคนนั้นแน่ชัด มีระบุแทนตัวไว้ว่า ยะมะโตะตะทซุอิโตะ (大和だつ人)

ทว่าเมื่อมิชิทซุเนะผ่านพิธีบรรลุนิติภาวะแล้ว แต่ไม่ได้รับการบรรจุเข้ารับราชการเสียดี ในช่วงแรกที่ภาพลักษณ์ของมิชิทซุเนะยังกำกวมระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่ก็ไม่ได้เป็นปัญหาสำหรับมิชิทซุเนะ โนะ สะสะให้กังวลใจนัก แต่เมื่อระยะเวลาผ่านไปสองปี มิชิทซุเนะ โนะ สะสะก็เริ่มมีความกังวลในตัวบุตรชายจนต้องกล่าวขอพรกับพระ ดังจะเห็นในตัวบทว่า

六日のつとめてより雨はじまりて、三四日降る。川水まさりて、人流るといふ。それも、とろづをながめ思ふに、いといふかぎりにもあらねど、いまはおもなれにたることなどは、いかにも思はぬに、この石山に会ひたりし法師のもとより、「御祈りをなむする」といひたる返りごとに、「いまは、かぎりに思ひはてにたる身をば、仏もいかがしたまはむ。ただ、いまは、太夫を人々しくてあらせたまへなどばかりを申したまへ」と書くにぞ、なにとにかあらむ、かきくらしで涙ごぼるる。

(下巻: P.332)

ฝนเริ่มตกตั้งแต่เช้าของวันที่ 6 และตกติดต่อกันราว 3-4 วัน น้ำในแม่น้ำเพิ่มสูงขึ้น ได้ยินข่าวว่ามีคนโดนน้ำพัดไป ถึงอย่างนั้น เมื่อคิดโน่นคิดนี่ก็ทำให้ข้าพุดอะไรไม่ออก ในตอนนี้ข้าเริ่มชินชากับความสัมพันธ์กับท่านผู้นั้นจนไม่คิดอะไรแล้ว ก็มีจดหมายจากพระที่เคยเจอที่วัดอิมิยะมะ ความว่า “จะสวดภาวนาให้กับคุณผู้หญิง” จึงตอบกลับไปว่า “ตอนนี้ ข้าที่ไม่คิดอะไรมากไปกว่านี้ พระพุทธเจ้าท่านจะเมตตาหรือไม่ แต่ตอนนี้ ข้าอยากขอให้ท่านสวดภาวนาให้กับลูกชาย ให้เขาประสบความสำเร็จ” ระยะเวลาที่เขียน จะว่าเช่นไรดี อยู่ๆ ตาของข้าก็ถูกน้ำตากลบจนมีตมิด

(เล่มปลาย: P.332)

ข้อความข้างต้นนั้นเป็นเวลาราวสองปีหลังจากที่มิชิทซุเนะได้ผ่านพิธีบรรลุนิติภาวะ แต่กระนั้นก็ยังไม่ได้รับตำแหน่งทางราชการ จึงทำให้มารดาต้องเป็นห่วง เมื่อมีพระที่เคยรู้จักกันส่งจดหมายมาบอกว่าจะสวดภาวนาขอพรให้กับมิชิทซุเนะ โนะ สะสะ จึงทำให้ผู้เขียนขอร้องให้สวดภาวนาให้กับบุตรชายแทน ซึ่งกว่ามิชิทซุเนะจะได้รับการบรรจุเข้ารับราชการนั้น ก็กินเวลาหลังจากนั้นอีกเกือบ 2 ปี หรือก็คือราว 3-4 ปีหลังจากพิธีบรรลุนิติภาวะ

二十五日に、太夫、除目ぞかしなど、そそき行なひなど
す。などぞそらむと思ふほどに、司召のことあり、めづ
らしき文にて、「右馬助になむ」と告げたり。

(下巻 : P.354)

ในวันที่ 25 ลูกชายดูเหมือนมีจุดประสงค์อะไรสักอย่างทำตัวร้อนรน
ระหว่างที่ข้าคิดว่าทำไมลูกต้องทำแบบนี้ ก็มีการประกาศรายชื่อ
ในแต่ละตำแหน่งราชการ และมีจดหมายอันน่ายินดีจากท่านผู้นั้น
ว่ามาบอก “ลูกได้เป็นอุมะโนะซุเกะ”

(เล่มปลาย : P.354)

ข้อความข้างต้นนี้ มิชิทซุเนะน่าจะพอรู้ว่าในวันนั้นจะมีการประกาศ
รายชื่อบุคคลในตำแหน่งต่างๆ ทางราชการ และคาดหวังว่าตนเองน่าจะ
ได้เข้ารับราชการด้วยจึง
ทำตัวอยู่ไม่สุขอยู่ตลอด จนกระทั่งมีจดหมายมาบอกจากคะเนะอิเอะว่าบุตรชายได้รับตำแหน่ง
อุมะโนะซุเกะ (右馬助) ทำให้มิชิทซุเนะ โนะ สะสะดีใจมาก

และเมื่อมิชิทซุเนะได้เข้ารับราชการโดยได้รับบรรจุในตำแหน่ง
อุมะโนะซุเกะแล้ว มิชิทซุเนะ โนะ สะสะก็เปลี่ยนคำเรียกขานบุตรจากลูกชาย (太夫) ไปเป็นการ
เรียกด้วยชื่อย่อของตำแหน่งว่าซุเกะ ดังเช่นที่นิยมกระทำกันในสมัยนั้น แม้มิชิทซุเนะจะเข้ารับ
ราชการแล้ว แต่กระนั้นภาพลักษณ์ของมิชิทซุเนะในฐานะ “บุตร” ที่มีความสนิทสนมกับมารดา อัน
เป็นภาพลักษณ์เดิมที่มีมาแต่เล็กนั้นก็ยังมีปรากฏให้เห็นอยู่ ดังจะได้จากตัวบทช่วงปีเท็นเอ็นที่ 2
(天延^{てんえん}2 年 ค.ศ.974) ความว่า

昨日の雲かげす風うち吹きたれば、あやめの香はやう
かかへて、いとをかし。簀子に助と二人あて、天下の
木草を取り集めて「めづらかなる薬玉せむ」などいひ
て、(省略)

(下巻 : P.375)

เพราะลมพัดเอาเมฆของวันวานเข้ามา ทำให้กลิ่นของดอกอะยะ
เมะ²¹ ลอยเข้ามาอบอวลอยู่ในห้อง ช่างดีจริงๆ ข้ากับซุเกะนั่งทำ

²¹ ชื่อของดอกไม้ชนิดหนึ่ง กลีบดอกสีม่วง หรือสีขาว บานราวเดือน 5 ถึง เดือน 6 มีกลิ่นหอม สมัยโบราณนิยมนำมาทำเป็น
เครื่องหอมขับไล่สิ่งชั่วร้าย

คชทูตะมะ²² อยู่บนชุกโนะโกะ²³ ด้วยกัน เราได้ตรวจรวบรวมเอาต้นไม้ใบ
หญ้าเท่าที่มีอยู่มา แล้วกล่าวว่า “เรามาทำคชทูตะมะที่แปลกใหม่
กันเถอะ”

(เล่มปลาย : P.375)

จากที่กล่าวมาแล้วทำให้พอสรุปถึงภาพลักษณะในฐานะ “บุตร” ของ
มิชิต์ซุนะได้ดังนี้คือ ในยามเล็กมิชิต์ซุนะมีภาพลักษณะของบุตรที่มารดาต้องคอยเป็นห่วงเป็นใย
ต้องคอยดูแลเอาใจใส่ แต่กระนั้นก็เป็นเด็กที่มีความมุ่งมั่นตั้งใจจริง และนำชื่อเสียงมาให้กับ
มารดา ตั้งแต่เด็กจนโตภาพลักษณะหนึ่งที่เด่นชัดของมิชิต์ซุนะก็คือ ภาพลักษณะของบุตรที่ทำตาม
คำสั่งของมารดา ไม่ทิ้งขว้างคอยอยู่เคียงข้างอยู่เสมอ อันจะเห็นได้จากการที่มิชิต์ซุนะตามมารดา
ไปวัด และอยู่ด้วยกันตลอด ในแง่หนึ่งอาจมองได้ว่าเป็นลูกแห่ง แต่เมื่อมองจากตอนที่มิชิต์ซุนะ
โนะ สะสะบอกให้บุตรชายไปอยู่กับบิดา เพื่อที่ตนเองจะได้ออกบวชได้ และมิชิต์ซุนะไม่ต้องมา
ฝ่ายพ่อเพราะถือศีลละเว้นเนื้อสัตว์ร่วมกับมารดา แต่มิชิต์ซุนะก็ไม่ยอมจากไปนั้น อาจบอกได้ว่า
ที่มิชิต์ซุนะไม่ยอมไปนั้นเป็นเพราะ มิชิต์ซุนะรัก และเป็นห่วงมารดาว่าจะไม่มีใครดูแลก็ได้เช่นกัน

5.2.2 บทบาทในฐานะ “บุตร” ของมิชิต์ซุนะ

แม้ภาพลักษณะของมิชิต์ซุนะในฐานะของ “บุตร” จะดูเหมือนต้องคอยให้
มารดาคอยเป็นห่วงอยู่เสมอ แต่กระนั้นภาพลักษณะของมิชิต์ซุนะก็ยังมีอีกด้านหนึ่ง ที่ถือว่าเป็น
ภาพลักษณะของ “บุตร” ที่ดี กล่าวคือเป็นบุตรที่เคารพเชื่อฟัง เป็นห่วงและคอยอยู่เคียงข้างมารดา
ทั้งยังนำชื่อเสียงและความชื่นชมมาสู่มารดาอีกด้วย

ส่วนบทบาทที่มิชิต์ซุนะได้กระทำในฐานะ “บุตร” ที่ปรากฏในบันทึกเรื่อง
คะเงะโร นิกกิกัน จะเห็นได้ว่าการที่มิชิต์ซุนะเป็นบุตรคนเดียวของมิชิต์ซุนะ โนะ สะสะจึงเป็น
เหตุให้มิชิต์ซุนะมีความสนิทสนมกับมารดาเป็นอย่างมาก และมิชิต์ซุนะมักจะทำหน้าที่เป็นผู้คอย
อยู่ข้างกายของผู้เป็นมารดาอยู่เสมอ ไม่ว่าจะในยามที่มารดาทุกข์ หรือมีความสุข

ในจุดนี้ผู้วิจัยคิดว่าน่าจะมีเหตุผลมาจากการที่มิชิต์ซุนะเป็นทายาทคน
หนึ่งของตระกูลฟูจิยะระะ สายาคุโจ ทำให้มิชิต์ซุนะที่ไปรับการศึกษาที่บ้านของบิดานั้น น่าจะได้รับ

²² ตะกร้อที่ถักรวมเข้าด้วยกันด้วยเชือก 5 สี ทำจากดอกไม้ หญ้าที่มีกลิ่นหอม และไม้หอม เป็นความเชื่อที่รับมาจากจีน เชื่อ
ว่าใช้ขับไล่สิ่งชั่วร้ายได้ นิยมมอบให้กันในวันที่ 5 เดือน 5

²³ ไม้หรือไม้ไผ่ที่นำมาผูกต่อกันเป็นแพ

การอบรมเกี่ยวกับกฎของตระกูล หรือหนังสือคูโจอุโฌโจอิกะอิ (九条右丞相遺誡) ที่เขียนขึ้นโดย ฟุจิวะระ โนะ โมะโระซุเกะ²⁴ (Fujiwara no Morosuke 藤原師輔) ด้วยก็เป็นได้ ซึ่งหนึ่งในเนื้อหาที่บ้านที่อยู่นั้นมีบทอบรมสั่งสอนเกี่ยวกับหน้าที่ของบุตรไว้ โดยมีเนื้อความดังนี้คือ

大風・疾雨・雷鳴・地震・水火の変・非常の時は、早く親を訪へ。次に朝に参りて、その所職の官に随ひて、消災の慮を廻らせ。²⁵

วาตภัย อุทกภัย พายุร้าย แผ่นดินไหว การเปลี่ยนแปลงของไฟและน้ำ ในเวลาที่มีสิ่งผิดปกติให้เร่งไปเยี่ยมเยือนบิดามารดา จากนั้นให้ไปรับใช้จักรพรรดิ ปฏิบัติหน้าที่ตามความรับผิดชอบของแต่ละหน่วยงาน ครุ่นคิดขจัดภัย

ข้อความข้างต้นนี้ได้อิทธิพลมาจากแนวคิดเรื่องความกตัญญูที่ได้รับต่อมาจากประเทศจีน ซึ่งผู้วิจัยคาดว่าความกตัญญูนี้เองที่เป็นสาเหตุหลักที่ทำให้มิชิทซุนะ ซึ่งได้รับการอบรมสั่งสอนมาจากทางฝั่งตระกูลของคะเนะอิเอะ คอยอยู่เคียงข้างมารดาไม่ได้ขาด อีกทั้งยังคอยทำตามคำสั่งของบิดามารดา โดยไม่ได้แย้งอีกด้วย

กล่าวโดยสรุปคือ บทบาทในฐานะ “บุตร” ของมิชิทซุนะนั่นคือ การทำหน้าที่เป็นบุตรที่คอยอยู่ดูแลมารดา ปฏิบัติตามคำสั่งหรืออยู่ในโอวาทของผู้เป็นบิดามารดา และนอกจากนี้ยังนำชื่อเสียงและความภาคภูมิใจมาให้แก่บิดามารดาอีกด้วย

5.3. ทักษะของมิชิทซุนะ โนะ สะสะที่มีต่อบุรุษในฐานะ “บุตร”

จากภาพลักษณ์ของบุรุษในฐานะ “บุตร” ของมิชิทซุนะที่ปรากฏในตัวบทจะทำให้เห็นทักษะเกี่ยวกับบุรุษในฐานะ “บุตร” ได้ดังต่อไปนี้คือ

5.3.1 ในทักษะของมิชิทซุนะ โนะ สะสะแล้ว บุรุษในฐานะ “บุตร” ไม่ว่าจะในยามที่เป็นเด็กหรือเติบโตใหญ่ก็ตาม จะต้องมีส่วนให้มารดาได้คอยเป็นห่วงเป็นใยอยู่เสมอ โดยจะเห็นได้

²⁴ ฟุจิวะระ โนะ โมะโระซุเกะ (Fujiwara No Morosuke 藤原師輔) เป็นบิดาของคะเนะอิเอะ มีศักดิ์เป็นปู่ของมิชิทซุนะ

²⁵ จากหนังสือคูโจอุโฌโจอิกะอิ(九条右丞相遺誡) อ้างถึงในบทความชื่อ 男性貴族の一生—『九条右丞相遺誡』より—ของสะระะ คุนิโตะ (原國人,1985 P.213)

จากตัวบทในบันทึกที่มีชิทซุนะ โนะ สะสะไม่ว่าจะคิดอะไรก็จะคอยเป็นห่วงบุตรของตนก่อนเสมอ ในยามที่บุตรยังเล็กก็ต้องคอยหาอาหารให้ทาน ดูแลไม่ให้เจ็บไข้ เมื่อยามบุตรเติบโตขึ้นมาก็ต้องมาคอยเป็นห่วงว่าหน้าที่การงานของบุตรจะเป็นเช่นไร จะเจริญก้าวหน้าขึ้นมาหรือไม่ แม้กระนั้นมิชิทซุนะ โนะ สะสะก็ไม่เคยคิดว่าการต้องเป็นห่วงเป็นใยบุตรนี้เป็นภาระ ซึ่งก็เป็นปกติของผู้เป็นมารดาที่จะรู้สึกเป็นห่วงเป็นใยบุตรโดยไม่หวังสิ่งใดตอบแทนอยู่แล้ว

5.3.2 ในทัศนะของมิชิทซุนะ โนะ สะสะนั้น บุรุษในฐานะ “บุตร” จะเป็นผู้นำชื่อเสียงมาให้กับมารดา ทั้งนี้จะเห็นได้จากการที่มีชิทซุนะ โนะ สะสะมักจะเขียนบันทึกถึงความสามารถของบุตรของตนเอาไว้โดยละเอียด โดยจะเห็นได้ชัดในกรณีที่มีชิทซุนะ โนะ สะสะไปแข่งขันยิงธนูต่อหน้าพระพักตร์แล้วสามารถทำให้กลุ่มสามารถกลับมาตีเสมอได้ ซึ่งมีชิทซุนะ โนะ สะสะได้บันทึกเกี่ยวกับบุตรเอาไว้ทั้งหมดว่าได้ชัยชนะอย่างไร และก่อนหน้าที่จะแข่งขันได้เตรียมตัวอย่างไรบ้าง และบันทึกไว้แม้แต่ว่ามิชิทซุนะสามารถเอารางวัลจากสนามฝึกยิงธนูมาได้²⁶

และการที่มีชิทซุนะ โนะ สะสะเน้นย้ำถึงความสามารถที่บุตรได้กระทำไปเป็นพิเศษนั้น ผู้วิจัยมีความเห็นว่ามิชิทซุนะ โนะ สะสะอาจจะคิดที่จะใช้ความสามารถของบุตรเป็นตัวเชิดหน้าชูตาให้กับตน ทั้งนี้เพื่อหวังแข่งกับภรรยาคนอื่นๆ ของคะเนะอิเอะ โดยอาจจะจะมีเหตุผลมาจากการที่มีชิทซุนะ โนะ สะสะไม่ได้แต่งงานเข้ามาเป็นภรรยาหลวงของคะเนะอิเอะตั้งแต่แรกก็เป็นได้ ทั้งนี้เพราะในบันทึกสามารถเห็นความคิดของมิชิทซุนะ โนะ สะสะที่อยากเป็นภรรยาหลวงของคะเนะอิเอะได้อยู่หลายครั้ง

ไซะโนะ อะกะมิ (園明美, 2010) ได้เขียนเกี่ยวกับการกำหนดตำแหน่งภรรยาหลวงไว้ในงานเขียนเรื่อง 王朝撰関期の「妻」たち—平安貴族の愛と結婚—ว่าในสมัยเฮอัน สำหรับตำแหน่งภรรยาหลวงแล้ว จะมีการกำหนดตั้งแต่เมื่อแต่งงานเข้ามาเป็นภรรยาของบุรุษนั้นๆ หรืออีกกรณีจะหนึ่งดูจากความสามารถของบุตร การประสบความสำเร็จและเจริญก้าวหน้าทางราชการของบุตร หรือดูจากตำแหน่งชั้นของขุนนางที่บุตรได้รับเมื่อทำพิธีบรรลุนิติภาวะแล้ว ค่อยกำหนดว่าภรรยาคนใดคือภรรยาหลวง

ซึ่งสำหรับมิชิทซุนะ โนะ สะสะที่ต้องการจะเป็นภรรยาหลวงของคะเนะอิเอะ อยู่แล้วนั้น โทะกิบิเมะภรรยาคนแรกของคะเนะอิเอะก็คือคู่แข่งคนสำคัญ แคมในตอนที่มิชิทซุนะ โนะ สะสะแต่งงานเข้ามาเป็นภรรยาของคะเนะอิเอะนั้น โทะกิบิเมะก็มีบุตรชายคนแรกให้กับคะเนะอิเอะไป

²⁶ รางวัลที่ได้จากสนามฝึกยิงธนูนี้ไม่เกี่ยวกับการแข่งขันยิงธนูต่อหน้าพระพักตร์

เป็นที่เรียบร้อยแล้ว ดังนั้นการที่มีชิทซุนะ โนะ สะสะจะเป็นภรรยาหลวงได้ก็ต้องมีบุตรที่มีความสามารถเหนือกว่าบุตรของโทะกิบิเมะให้ได้

แต่เมื่อผู้เขียนบันทึกมีบุตรชายให้กับคะเนะอิเอะ คู่แข่งด้านความรักคนใหม่ก็ปรากฏขึ้นมา ซึ่งนั่นคือมะชิ โนะ โคจิ โนะ อนนะที่แต่งงานเข้ามาเป็นภรรยาคนที่ 3 ของคะเนะอิเอะ เมื่อมีหญิงอื่นเข้ามาการเข้าสู่ตำแหน่งของภรรยาหลวงของมิชิทซุนะ โนะ สะสะก็ยากลำบากขึ้น ประกอบกับเมื่อคะเนะอิเอะมีภรรยาใหม่ ความสัมพันธ์ฉันท์สามีภรรยาของผู้เขียนบันทึกก็เริ่มเหินห่าง ยิ่งเป็นเหตุให้มีชิทซุนะ โนะ สะสะเสียใจเป็นอย่างมาก

จนในที่สุดมิชิทซุนะ โนะ สะสะก็มีบุตรกับคะเนะอิเอะเพียงคนเดียว ซึ่งการมีบุตรแค่คนเดียวนี้ทำให้มิชิทซุนะ โนะ สะสะได้เขียนแสดงความกังวลเอาไว้ในบันทึก โดยมีใจความว่า

(省略) わが家とおぼしき所は、ことになむあんめれば、
いと思はずにのみぞ、世はありける。さいはひある人の
ためには、年月見し人も、あまたの子などもたらぬを、
かくものはかなくて、思ふことのみしげし。

(上卷: P.165)

(ย่อความ) สถานที่ที่ท่านผู้นั้นคิดว่าเป็นบ้านของตน คงไม่ใช่บ้านของข้า เป็นเรื่องที่ไม่เคยคาดคิดว่าจะเป็นเช่นนี้ สำหรับท่านผู้นั้นที่มีโชคดีมากมาย แม้ข้าจะอยู่กับท่านผู้นั้นมานาน แต่ก็ไม่ได้มีบุตรมาก ไม่อาจทำให้พึงพาได้ ได้แต่คิดโน่นคิดนี่มากมาย

(เล่มต้น : P.165)

เมื่อมีบุตรแค่มีชิทซุนะเพียงคนเดียว จึงเป็นไปได้ที่ผู้เขียนบันทึกที่อยากให้คะเนะอิเอะเลือกตนเป็นภรรยาหลวง จึงให้ความสำคัญกับความสามารถของบุตรมากเป็นพิเศษ หากมองจากจุดที่ว่า บุตรที่มีความเจริญก้าวหน้าทางราชการมากที่สุดจะส่งผลให้มารดาของบุตรนั้นๆ ได้เป็นภรรยาหลวงของผู้เป็นบิดา ก็อาจจะพอล่าวได้ว่า การที่มีชิทซุนะ โนะ สะสะมีความคาดหวังจากการทำนายฝันที่ว่า มิชิทซุนะจะได้ขึ้นเป็นทะอิโชนั้น นอกจากอยากให้มีบุตรของตนได้ดิบได้ดีแล้ว ผู้วิจัยมีความเห็นว่ามิชิทซุนะ โนะ สะสะก็อาจจะแฝงความต้องการที่จะเป็นภรรยาหลวงของคะเนะอิเอะเอาไว้ด้วยเช่นกัน ซึ่งทัศนะในส่วนนี้ของมิชิทซุนะ โนะ สะสะก็พ้องกันกับทัศนะของคนในสมัยเอ็ดโงะที่ใช้ความก้าวหน้าของบุตรเป็นตัวกำหนดฐานะของมารดา

5.3.3 ในทัศนะของมิชิต์ซุนะ โนะ ฮะฮะแล้วบุรุษในฐานะ “บุตร” สามารถเป็นที่พึ่งพิงให้กับมารดาได้ ทั้งนี้แม้ดูเหมือนจะคาบเกี่ยวกับข้อที่แล้วที่ผู้เขียนบันทึกอาจให้บุตรสามารถเป็นที่พึ่งเพื่อผลพลอยได้ในตำแหน่งภรรยาหลวง แต่กระนั้นด้วยความที่มิชิต์ซุนะ โนะ ฮะฮะเองมีนิสัยส่วนตัวที่เมื่อสูญเสียคนใกล้ชิด หรือคนในครอบครัวมีเหตุให้ต้องไปอยู่ห่างไกล จะทำให้ผู้เขียนบันทึกเรื่อง *คะเงะโร* นึกก็อยู่ในภาวะซึมเศร้าได้

ดังจะเห็นได้จากตอนที่มิชิต์ซุนะ โนะ ฮะฮะสูญเสียมารดาไป ในตอนนั้นหากผู้เขียนบันทึกไม่ได้บิดามาช่วยดูแล ก็คงจะไม่หายโศกเศร้าได้ง่ายๆ และด้วยสภาวะที่มิชิต์ซุนะ โนะ ฮะฮะไม่รับรู้อะไรเลยเช่นนั้น ยิ่งเป็นการเสี่ยงต่อการปล่อยให้ย่ำแย่เพียงลำพัง เมื่อถึงคราวที่บิดาของผู้เขียนบันทึกไม่ได้อยู่เคียงข้างด้วยว่าไปราชการที่นอกเมืองหลวง แล้วมิชิต์ซุนะ โนะ ฮะฮะก็ยังมาถูกคะเนะอิอะทอดทิ้งไปมีภรรยาใหม่อีก หากในตอนนั้นไม่มีมิชิต์ซุนะอยู่ ผู้เขียนบันทึกคงจะยากที่จะคุมสติของตัวเองได้ เพราะแม้มิชิต์ซุนะที่ยามนั้นจะเป็นเพียงเด็กเล็กๆ แต่มิชิต์ซุนะ โนะ ฮะฮะก็ยังเอาบุตรชายมายึดไว้เป็นที่พึ่ง

5.4. สรุป

บุรุษที่มีฐานะ “บุตร” ในทัศนะของมิชิต์ซุนะ โนะ ฮะฮะนั้น แม้จะติดภาพลักษณ์ของเด็กที่ทำให้มารดาต้องคอยเป็นห่วง แต่กระนั้นมิชิต์ซุนะ โนะ ฮะฮะก็ยังมีทัศนะในแง่บวกกับบุรุษในฐานะ “บุตร” ทั้งนี้เพราะบุรุษในฐานะนี้มีความมุ่งมั่นตั้งใจจริง ปฏิบัติตามคำสั่งของมารดาไม่ทอดทิ้งมารดาของตน อีกทั้งยังนำชื่อเสียงและความภาคภูมิใจมาให้ ดังนั้นจึงเป็นเหตุให้มิชิต์ซุนะ โนะ ฮะฮะมีทัศนะในแง่บวกกับบุรุษในฐานะ “บุตร” นั่นเอง

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 6

บทสรุป

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงทัศนคติของมิชิต์ซุนะ โนะ ฮะฮะ ผู้เขียนบันทึกเรื่อง *คะเงะโร นิกกิ* ที่มีต่อบุรุษใน 3 สถานะ ได้แก่ในฐานะสามี บิดา และบุตร จากการศึกษาที่ผ่านมาในบทต่างๆ ก่อนหน้านี้ สามารถสรุปทัศนคติของมิชิต์ซุนะ โนะ ฮะฮะได้ดังต่อไปนี้คือ

1. ทัศนคติของมิชิต์ซุนะ โนะ ฮะฮะที่มีต่อบุรุษในแต่ละฐานะที่ปรากฏในบันทึกเรื่อง *คะเงะโร นิกกิ* นั้น ไม่ว่าจะในฐานะสามี บิดา หรือบุตร จะมีความแตกต่างกันออกไป โดยแยกได้เป็น 2 ทัศนคติใหญ่ๆ คือทัศนคติในแง่บวก กับทัศนคติในแง่ลบ ซึ่งทัศนคติทั้ง 2 นี้ เป็นผลที่ได้มาจากการประพฤติตนของบุรุษในแต่ละฐานะนั้นๆ ที่มีต่อตัวของมิชิต์ซุนะ โนะ ฮะฮะเอง โดยทัศนคติในแง่บวกจะได้แก่ทัศนคติที่มีต่อบุรุษในฐานะของ "บิดา" และในฐานะ "บุตร" ส่วนทัศนคติในแง่ลบจะเป็นทัศนคติที่มีต่อบุรุษในฐานะ "สามี"

2. ทัศนคติของมิชิต์ซุนะ โนะ ฮะฮะที่มีต่อบุรุษในฐานะ "สามี" เป็นทัศนคติในแง่ลบ ทั้งนี้เพราะสำหรับมิชิต์ซุนะ โนะ ฮะฮะแล้วบุรุษในฐานะ "สามี" มีภาพลักษณ์ที่ไม่ดีตั้งแต่ยังอยู่ในช่วงที่ยังไม่ผ่านพิธีแต่งงานสามคืน โดยมีภาพลักษณ์เป็นบุรุษที่ไม่ใส่ใจในรายละเอียดของประเพณีนิยมเกี่ยวกับการแต่งงานที่ซับซ้อนสูงในสมัยเฮอันนิยมกระทำกัน ทั้งนี้จะเห็นได้จากการที่บุรุษที่มีฐานะของสามีที่ปรากฏในตัวบันทึก อันได้แก่คะเนะอิเอะไม่สนใจที่จะหาคนรู้จัก หรือหญิงรับใช้ของหญิงคนที่ตนหมายตาอยู่ให้ช่วยเป็นแม่สื่อพ่อชักค้อยๆ และนำว่าตนเป็นใครให้กับหญิงนั้นๆ ได้รู้จัก แต่กลับใช้วิธีเข้าไปส่อซอจากบิดาของหญิงคนนั้นโดยตรง

นอกจากนี้ยังมีลักษณะของบุรุษที่ไม่มีความละเอียดอ่อนในการเลือกสรร กระดาษ บทกลอน และสิ่งแนบไปกับจดหมายให้เหมาะสมกับการใช้เป็นจดหมายขอแต่งงาน ในกรณีของคะเนะอิเอะจะเห็นได้ชัดว่าไม่มีความใส่ใจ เพราะถูกบันทึกเอาไว้ว่าเป็นกระดาษที่ไม่น่าดู และลายมือที่ใช้เขียนมากก็ไม่สวยงาม

และเมื่อแต่งงานไปแล้ว บุรุษในฐานะ "สามี" ที่ถูกบันทึกไว้ในบันทึกเรื่อง *คะเงะโร นิกกิ* ก็แสดงให้เห็นถึงนิสัยเจ้าชู้ที่ไม่รู้จักพอ และโดยมากมักจะมีคนรัก หรือภรรยาใหม่ ในช่วงที่ภรรยาของตนเพิ่งคลอดบุตร โดยเฉพาะของคะเนะอิเอะที่เมื่อเรียบเรียงดูแล้วจะพบว่า

ในช่วงวัยหนุ่ม ทุกครั้งที่ภรรยาของคะเนะอิเอะคลอดบุตร คะเนะอิเอะจะทิ้งให้ภรรยาคนนั้นอยู่เพียงลำพังกับบุตรแล้วไปมีคนรักใหม่ หรือไปอยู่กับภรรยาคนอื่นเสมอ

อีกทั้งบุรุษในฐานะ “สามี” ที่ปรากฏในบันทึกยังมีลักษณะของบุรุษที่ทุ่มเทความรักให้กับหญิงสาวที่หมายตาแต่ในช่วงแรก ซึ่งถ้ายังอยู่ในช่วงนั้นต่อไปก็ต้องฝ่าลมฝนในคืนที่มีพายุพัดแรงก็ยอมทำเพื่อจะมาให้ถึงยังเรือนของหญิงคนรัก แต่เมื่อได้หญิงนั้นเป็นภรรยาหรือคบหากันไปนานๆ แล้วก็ห่างเหินจนหมดรักไป แม้แต่สิ่งที่เคยกระทำให้เป็นประจำก็หยุดเว้นไปเสียเฉยๆ ดังเช่นกรณีของมิชิทซุเนะ โนะ ฮะฮะที่คะเนะอิเอะเคยมาหาทุกวันปีใหม่ แต่หลังจากคะเนะอิเอะได้โอบิเป็นภรรยาก็ไม่ได้มาหามิชิทซุเนะ โนะ ฮะฮะในวันปีใหม่อีกเลย และยังเมื่อผู้เขียนบันทึกได้ย้ายบ้านไปอยู่แถบอิโรสะตะนะกะวะแล้ว คะเนะอิเอะก็ไม่ได้ไปเยี่ยมถึงเรือนอีกเลย จะมีก็แต่ส่งจดหมายไปหาบ้างเป็นครั้งคราว หรือส่งข่าวรับใช้ไปขอให้มิชิทซุเนะ โนะ ฮะฮะเย็บชุดกิโมโนให้แก่คะเนะอิเอะเท่านั้น ซึ่งเมื่อเย็บเสร็จแล้วคะเนะอิเอะก็ส่งจดหมายตอบกลับมาแค่ “งานประณีตมาก” เท่านั้น

และบุรุษในฐานะ “สามี” ที่พบในตัวเรื่องยังมีภาพลักษณ์ของบุรุษที่ทำร้ายจิตใจของภรรยา ไม่ว่าจะด้วยความตั้งใจหรือไม่ ดังจะเห็นจากกรณีที่คะเนะอิเอะใช้ถนนหน้าบ้านของมิชิทซุเนะ โนะ ฮะฮะเป็นทางผ่านเพื่อจะไปหาหญิงคนรักคนอื่นๆ ไม่ว่าจะใช้เป็นทางผ่านไปหา มะชิ โนะ โคจิ โนะ อนนะ หรือไปหาโอบิ ซึ่งการกระทำเช่นนี้ของคะเนะอิเอะ มิชิทซุเนะ โนะ ฮะฮะคิดว่าเป็นการจงใจของคะเนะอิเอะที่ต้องการจะให้เธอรับรู้ถึงเรื่องคะเนะอิเอะกับหญิงคนรักอื่น

ถึงแม้ว่าบุรุษในฐานะ “สามี” ในทัศนะของมิชิทซุเนะ โนะ ฮะฮะจะเป็นไปในแง่ลบแต่กระนั้นเมื่อถึงคราวที่เกิดภัย หรือมีอันตรายเกิดขึ้นใกล้แถบบ้านที่ภรรยาอยู่ บุรุษที่อยู่ในฐานะ “สามี” ก็จะรีบรุดมาดูแลทันที และเมื่อเห็นว่าภัยนั้นหมดไปแล้วก็จะกลับไปยังเรือนของตนเอง ดังเช่นที่คะเนะอิเอะไปยังบ้านของมิชิทซุเนะ โนะ ฮะฮะในวันที่เกิดไฟไหม้ใกล้ๆ บ้านของผู้เขียนบันทึก และเมื่อเพลิงสงบลงแล้วคะเนะอิเอะก็กลับไป

3. ทัศนะของมิชิทซุเนะ โนะ ฮะฮะที่มีต่อบุรุษในฐานะ “บิดา” เป็นทัศนะในแง่บวก กล่าวคือสำหรับมิชิทซุเนะ โนะ ฮะฮะแล้วบุรุษในฐานะ “บิดา” มีภาพลักษณ์ที่เป็นที่พึ่งพาให้บุตรได้ โดยความหมายของการพึ่งพาได้ของมิชิทซุเนะ โนะ ฮะฮะนั้น ผู้วิจัยคาดว่าน่าจะเป็นการที่บุรุษผู้เป็นบิดาสามารถเป็นที่พึ่งพาได้ทั้งทางกาย และทางใจ ทั้งนี้เพราะโทะโมะยะซุที่ผู้เขียนบันทึกกล่าวถึงในฐานะของบิดาที่พึ่งพาได้นั้น จะอยู่ในที่ห่างไกลจากที่ที่ผู้เขียนบันทึกอยู่เสมอ

นอกจากนี้การที่มิชิทซุเนะ โนะ ฮะฮะมีทัศนะว่าบิดาเป็นผู้พึ่งพาได้นั้น น่าจะมาจากเหตุผลสองประการคือ ประการแรกโทะโมะยะซุเป็นบิดาที่เลี้ยงดูเอาใจใส่บุตรเป็นอย่างมาก

ดังเช่นในตอนที่มีมิชิตซุนะ โนะ สะสะเสียความเป็นตัวของตัวเองไป เพราะความโศกเศร้าที่สูญเสีย มารดาจนไม่รู้สภาพรอบกาย โทะโมะยะซุก็เป็นคนเข้ามาปลอบและบอญยาให้ ทำให้ผู้เขียน บันทึกลับมาเป็นปกติอีกครั้ง ประการที่สองนั้นน่าจะมีสาเหตุมาจากโทะโมะยะซุเป็นตัวแปร สำคัญที่ส่งผลต่อความสัมพันธ์อันดีที่มีภรรยาของผู้เขียนบันทึกกับคะเนะอิเอะ ที่เมื่อ โทะโมะยะซุกลับมาอยู่ใกล้ๆ มิชิตซุนะ โนะ สะสะ หรือว่าเมื่อมิชิตซุนะ โนะ สะสะเดินทางไปที่บ้าน ของบิดา ต่อให้ทะเลาะกันอยู่ หรือหมางเมินกันแค่ไหน คะเนะอิเอะก็จะส่งสารมาขอคืนดี หรือรีบ มาหาทุกครั้งไป

ซึ่งการกระทำของคะเนะอิเอะที่รีบกลับมาหามิชิตซุนะ โนะ สะสะนั้นน่าจะมีผล มาจากสาเหตุ 2 ประการคือ ประการแรกน่าจะสืบเนื่องมาจากความสัมพันธ์ทางสายเลือดของ ตระกูลฟูจิวะระ ที่แม้คะเนะอิเอะจะสืบสายเลือดมาจากโมะโระซุเกะ หรือที่ถูกเรียกกันในขณะนั้น ว่าเป็นสายเลือดฟูจิวะระ สายคุโจ ซึ่งเป็นสายที่มีอำนาจมาก แต่บรรพบุรุษที่ย้อนขึ้นไปก่อนหน้า คะเนะอิเอะ 3 รุ่น หรือก็คือโมะโตะซุเนะนั้น แท้จริงแล้วเป็นบุตรของนะงะระะ บรรพบุรุษสายตรง ของโทะโมะยะซุ ซึ่งถูกยกให้เป็นบุตรบุญธรรมของโยะฉิฟูชะ การที่คะเนะอิเอะเกรงใจ โทะโมะยะซุก็อาจมีผลมาจากการถือว่าตนเองเป็นสายตระกูลที่แยกมาจากสายตระกูลทางฝั่งของ โทะโมะยะซุก็เป็นได้ และแม้ทั้งสองสายตระกูลจะไม่ใช่สายตระกูลหลักของตระกูลฟูจิวะระ แต่ก็ อาจเทียบได้ว่าสายตระกูลทางฝั่งคะเนะอิเอะ เป็นสายตระกูลที่แยกออกมาได้เช่นกัน

อีกประการหนึ่งที่ผู้วิจัยคาดว่า อาจจะเป็นสาเหตุให้โทะโมะยะซุมีอิทธิพลต่อ ความสัมพันธ์อันดีที่มีภรรยาของคะเนะอิเอะ และมิชิตซุนะ โนะ สะสะ ก็คือคำสั่งฎญาของ คะเนะอิเอะเองที่เคยได้ให้ไว้กับโทะโมะยะซุที่มีฐานะเป็นบิดาของภรรยาโดยตรง ในตอนก่อนที่ โทะโมะยะซุจะออกเดินทางไปมิชิโนะกว่า จะคอยดูแลมิชิตซุนะ โนะ สะสะให้ และถ้าหาก โทะโมะยะซุกลับมาเมืองหลวงเมื่อไหร่ก็มาดูแลได้ด้วยตาตนเอง

และนอกจากนี้บิดาในทัศนะของมิชิตซุนะ โนะ สะสะก็ควรจะเป็นฝ่ายเลี้ยงดูลูก ในกรณีที่มาตราของเด็กเกิดเสียชีวิต หรือออกบวช อีกทั้งเป็นผู้ตัดสินใจเรื่องคู่ครองให้กับบิดา และทำหน้าที่กำหนดวันทำพิธีบรรลุนิติภาวะให้กับบุตรของตนอีกด้วย

4. ในทัศนะของมิชิตซุนะ โนะ สะสะแล้ว บุรุษในฐานะ “บุตร” ไม่ว่าจะในยามที่ เป็นเด็กหรือบรรลุนิติภาวะแล้วก็ตาม จะต้องยังมีส่วนให้มารดาได้คอยเป็นห่วงเป็นใยอยู่เสมอ แต่ กระนั้นมิชิตซุนะ โนะ สะสะก็ไม่เคยคิดว่าการต้องเป็นห่วงเป็นใยบุตรนี้เป็นภาระ ซึ่งก็เป็นปกติของ ผู้เป็นมารดาที่จะรู้สึกเป็นห่วงเป็นใยบุตรโดยไม่หวังสิ่งใดตอบแทน

นอกจากนี้ในทัศนะของมิชิท์ซุนะ โนะ ฮะฮะนั้น บุรุษในฐานะ “บุตร” จะเป็นผู้ที่นำชื่อเสียงมาให้กับมารดา ทั้งนี้จะเห็นได้จากการที่มิชิท์ซุนะ โนะ ฮะฮะจะเขียนบันทึกถึงความสามารถของบุตรของตนเองไว้โดยละเอียด โดยจะเห็นได้ชัดในกรณีที่มิชิท์ซุนะ โนะ ฮะฮะไปแข่งขันยิงธนูต่อหน้าพระพักตร์แล้วสามารถทำให้กลุ่มสามารถกลับมาตีเสมอได้

การที่มิชิท์ซุนะ โนะ ฮะฮะเน้นย้ำถึงความสามารถที่บุตรได้กระทำไปเป็นพิเศษนั้น ผู้วิจัยมีความเห็นว่ามิชิท์ซุนะ โนะ ฮะฮะอาจจะคิดที่จะใช้ความสามารถของบุตรเป็นสิ่งเชิดชูให้กับตน ทั้งนี้เพื่อหวังผลในการแข่งกับภรรยาคนอื่นๆ ของคะเนะอิเอะ โดยอาจจะจะมีเหตุผลมาจากการที่มิชิท์ซุนะ โนะ ฮะฮะไม่ได้แต่งงานเข้ามาเป็นภรรยาหลวงของคะเนะอิเอะตั้งแต่แรก และในบันทึกก็ปรากฏหลายครั้งว่ามิชิท์ซุนะ โนะ ฮะฮะอยากเป็นภรรยาหลวงของคะเนะอิเอะ เป็นเพราะในสมัยเฮอัน การกำหนดตำแหน่งภรรยาหลวงแยกได้เป็นสองกรณีคือ ประการแรกแต่งเข้าไปในฐานะภรรยาหลวง หรืออีกกรณีจะหนึ่งที่จะดูจากความสามารถของบุตรจากภรรยาทั้งหมดแล้วค่อยกำหนดว่าภรรยาคนใดคือภรรยาหลวง เมื่อมีบุตรแค่มิชิท์ซุนะ โนะ ฮะฮะคนเดียว จึงเป็นไปได้ที่ผู้เขียนบันทึกที่อยากให้คะเนะอิเอะเลือกตนเป็นภรรยาหลวง จึงให้ความสำคัญกับความสามารถของบุตรมากเป็นพิเศษ นั่นอาจเป็นที่มาของทัศนะของมิชิท์ซุนะ โนะ ฮะฮะที่ว่าบุตรเป็นที่เชิดหน้าชูตาของมารดาก็เป็นได้

นอกจากนี้ในทัศนะของมิชิท์ซุนะ โนะ ฮะฮะแล้วบุรุษในฐานะ “บุตร” สามารถเป็นที่พึ่งพิงให้กับมารดาได้ ทั้งนี้แม้ดูเหมือนจะคาบเกี่ยวกับการที่ผู้เขียนบันทึกอาจจะต้องการให้บุตรสามารถเป็นที่พึ่งได้เพื่อผลพลอยได้ในตำแหน่งภรรยาหลวง แต่กระนั้นด้วยความที่มิชิท์ซุนะ โนะ ฮะฮะเอง มีนิสัยส่วนตัวที่เมื่อสูญเสียคนใกล้ชิด หรือมีเหตุให้คนในครอบครัวต้องไปอยู่ห่างไกล เหตุการณ์เหล่านี้จะทำให้ผู้เขียนบันทึกเรื่องคะเงะโร นิกกิตกอยู่ในภาวะซึมเศร้าได้ ดังจะเห็นได้จากตอนที่มิชิท์ซุนะ โนะ ฮะฮะสูญเสียมารดาไป ในตอนนั้นหากผู้เขียนบันทึกไม่ได้บิดามาช่วยดูแล ก็คงจะไม่หายโศกเศร้าได้ง่ายๆ และด้วยสภาวะที่มิชิท์ซุนะ โนะ ฮะฮะไม่รับรู้อะไรเลย เช่นนั้น ยิ่งเป็นการเสี่ยงต่อการปล่อยให้อยู่เพียงลำพัง และเมื่อถึงคราวที่บิดาของผู้เขียนบันทึกไปราชการที่นอกเมืองหลวง แล้วมิชิท์ซุนะ โนะ ฮะฮะยังถูกคะเนะอิเอะทอดทิ้งไปมีภรรยาใหม่ หากในตอนนั้นไม่มีมิชิท์ซุนะ อยู่ ผู้เขียนบันทึกคงจะยากที่จะคุมสติของตัวเองได้ แม้มิชิท์ซุนะ ที่ยามนั้นจะเป็นเพียงเด็กเล็กๆ แต่มิชิท์ซุนะ โนะ ฮะฮะก็ยังเอาบุตรชายมายึดไว้เป็นที่พึ่ง

กล่าวโดยสรุปคือ ทัศนะที่มิชิท์ซุนะ โนะ ฮะฮะมีต่อบุรุษในฐานะ “สามี” คือทัศนะในแง่ลบอันเกิดจากการที่บุรุษผู้เป็น “สามี” ไม่เอาใจใส่ภรรยา และมักเจ้าชู้มีความรักกับหญิงสาวหลายคน สำหรับทัศนะที่มีต่อบุรุษในฐานะ “บิดา” และ “บุตร” จะเป็นทัศนะในแง่บวก ทั้งนี้เพราะ

บุรุษในสองฐานะนี้แสดงออกซึ่งความรัก ความห่วงใยให้ผู้เขียนบันทึกรับรู้ได้ “บิดา” จะคอยเป็นห่วงเป็นใย ในขณะที่ “บุตร” จะคอยอยู่เคียงข้าง และนำชื่อเสียงมาให้

การที่มีชิทซุนะ โนะ ฮะฮะมีทัศนะดังที่กล่าวมาข้างต้นนี้ต่อบุรุษในฐานะ “สามี” “บิดา” และ “บุตร” นั้น ผู้วิจัยพบว่าเป็นการประเมินของมิชิทซุนะ โนะ ฮะฮะโดยมีพื้นฐานมาจากบุรุษที่ผู้เขียนบันทึกเรื่องคะเงะโร นิกิก็ได้พบปะด้วยเท่านั้น ในที่นี้ก็คือมาจากการประเมินจากบุรุษในครอบครัวของมิชิทซุนะ โนะ ฮะฮะ ทั้งนี้เนื่องมาจากมิชิทซุนะ โนะ ฮะฮะไม่ได้เข้าไปทำงานในวัง หรือเป็นมียะทซุเกะเอะ¹ (宮仕之) ดังเช่นสตรีที่เขียนบันทึกเรื่องอื่นๆ เช่น มุระซะกิฉิมิบุ² (紫式部) ธิดาของซุงะวะระะ โนะ ทะกะซุเอะ³ (菅原孝標の女) หรืออิสุมิฉิมิบุ⁴ (和泉式部) และจากธรรมเนียมปฏิบัติในสมัยเฮอันที่สตรีจะเก็บตัวอยู่แต่ในห้อง ในเรือนของตน จึงทำให้โอกาสในการที่มีชิทซุนะ โนะ ฮะฮะจะได้พบเห็นพฤติกรรมของบุรุษอื่นนอกเหนือจากคนในครอบครัวเป็นไปได้ยาก ทำให้ทัศนะที่มีต่อบุรุษในฐานะ “สามี” “บิดา” และ “บุตร” ที่มีในบันทึกเป็นการตัดสินจากบุรุษในวงแคบที่ผู้เขียนบันทึกได้พบเห็นเท่านั้น แม้ทัศนะของมิชิทซุนะ โนะ ฮะฮะจะเป็นทัศนะที่เกิดจากการได้พบปะแค่บุรุษในครอบครัว แต่กระนั้นการที่ผู้เขียนบันทึกกล่าวออกมาแสดงความคิดเห็นไม่พอใจต่อการมีภรรยาหลายคนของบุรุษในฐานะ “สามี” ก็เป็นความแปลกใหม่สำหรับความคิดของสตรีในสมัยเฮอัน

ศูนย์วิทยพัชกร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹ หญิงที่ทำงานรับใช้จักรพรรดิ จักรพรรดินี หรือพระมเหสีในพระราชวัง นางสนองพระโอษฐ์ นางกำนัล

² ผู้เขียนบันทึกเรื่องมุระซะกิฉิมิบุ นิกิ (紫式部日記) และวรรณคดีเกินจินะโนะงะตะริ (源氏物語) ทำงานเป็นนางกำนัลรับใช้พระนางโฌชิ (中宮彰子)

³ ผู้เขียนบันทึกเรื่องชะระฉิมิบุ นิกิ (更級日記) ทำงานเป็นนางกำนัลรับใช้เจ้าหญิงยูมิ (祐子内親王)

⁴ ผู้เขียนบันทึกเรื่องอิสุมิฉิมิบุ นิกิ (和泉式部日記) ทำงานเป็นนางกำนัลรับใช้พระนางโฌชิ (中宮彰子)

รายการอ้างอิง

เอกสารอ้างอิงภาษาญี่ปุ่น

あおきごろう たけひさけん つぼうちとしのり はまもとじゅん
青木五郎、武久堅、坪内稔典、浜本純逸 (2008) 『クリアカラー国語便覧』 第三版

発行 数研出版株式会社

アンデシユク

安貞淑 「『蜻蛉日記』考—道綱母の予感—」 [Online]. Baiko Gakuin University. NII-

Electronic Library Service. P. 1-10. Available from : <http://www.nii.ac.jp> [2009, 5 August]

いしがたえこ

石坂妙子 (1997) 『平安期日記文芸の研究』 (新典社研究叢書 111) 株式会社新典社

いしはらしょうへい

石原昭平 (1993) 「蜻蛉日記論—好忠集「とはず語り」の方法—」 『平安時代の作家と作品』 pp.189-214 合名会社武蔵野書院

いしはらしょうへい

石原昭平 (1997) 「道綱母の夢—閉ざされた夢・醒めた夢—」 『平安日記文学の研究』 pp.352-360 株式会社勉誠社

いとうひろし

伊藤博 (1981) 『蜻蛉日記研究序説』 (笠間叢書 68) 有限会社笠間書院

いねがけいじ

稲賀敬二 (2008) 「母と子の絆—『蜻蛉日記』の作者と道綱—」 『日記文学と『枕草子』の探究』 (稲賀敬二コレクション 6) pp.16-29 有限会社笠間書院

うめむらけいこ

梅村恵子 (2007) 『家族の古代史恋愛・結婚・子育て』 (歴史文化ライブラリー227) 株式会社吉川弘文館

おおくらひろし

大倉比呂志 (1994) 「『蜻蛉日記』の〈語り〉—和歌を中心に—」 『平林文雄教授退官記念論文集刊行会 平安日記文学の研究』 pp.119-131 有限会社和泉書院

おぼろやひさし

龐谷寿 (1996) 『藤原氏千年』 (講談社現代新書 1322) 株式会社講談社

かきもとすすむ

柿本奨 (1974) 「『蜻蛉日記』の事実性」 『延喜天曆時代の研究』 pp.572-598 株式会社吉川弘文館

かねこふさこ

金子富佐子 (1993) 「『蜻蛉日記』下巻試論—“遠度求婚”の記事の方法—」 『日記文学研究 第一集』 pp.53-70 株式会社新典社

かわむらゆうこ

川村裕子 (1990) 「右大将道綱母の結婚と人生—和歌を中心に—」 『女流日記文学講座 第二巻 蜻蛉日記』 pp.258-278 株式会社勉誠社

かわむらゆうこ

川村裕子 (2008) 『古典のなかの女性たち 王朝生活の基礎知識』 (角川選書 372) 株式会社角川学芸出版

かわむらゆうこ

川村裕子 (2010) 『王朝の恋の手紙たち』 (角川選書 438) 株式会社角川学芸出版

きむらしげみつ

木村茂光 (1994) 『平安京 くらしと風景』 株式会社東京堂出版

きむらまさのり

木村正中 (1999) 『中古文学論集 第二巻 蜻蛉日記 (上)』 株式会社おうふう

きんだいちきょうすけ しぼたたくし くらもちやすお やまだただお
金田一京助、柴田武、倉持保男、山田忠雄編(1997)『新明解国語辞典』第五版発行

三省堂

こやまかおり
小山香織「『蜻蛉日記』中巻の表現と発想—中巻末の諦観に至るまで—」[Online].

NII-Electronic Library Service. Available from : <http://www.nii.ac.jp> [2009, 5 August]

さわだまさこ
沢田正子(1995)『蜻蛉日記の美意識』(笠間叢書 276) 有限会社笠間書院

そうごうじょせいしけんきゅうかい
総合女性史研究会編(2007)『史料に見る日本女性のあゆみ』第三版発行 株式会社

吉川弘文館

そのあけみ
園明美(2010)『王朝撰関期の「妻」たち—平安貴族の愛と結婚—』(新典社選書

28) 株式会社新典社

つつみかずひろ
堤和博(2009)『和歌を力に生きる—道綱母と蜻蛉日記—』(新典社新書 41) 株式

会社新典社

つものぶひろ
津本信博(2001)「『蜻蛉日記』における天下人—皇統の意識—」『論集日記文学の

地平』 pp.30-45 株式会社新典社

つものぶひろ
津本信博(2010)『日記文学研究叢書 第二巻 蜻蛉日記』株式会社クレス出版

にいむらいずる
新村出編(1998)『広辞苑』第五版発行 岩波書店

にしきちゅういち
西木忠一(1990)『蜻蛉日記の研究』(研究叢書 91) 有限会社和泉書院

はらくにと
原國人(1990)「男性貴族の一生—『九条右丞相遺誡』より—」『平安貴族の生活』

pp.206-220 有精堂出版株式会社

はらくにと
原國人(1990)「女性貴族の一生—『枕草子』<すさまじきもの>より—」『平安貴

族の生活』 pp.221-246 有精堂出版株式会社

ひなたかずまさ
日向一雅(1990)「男性貴族の一日」『平安貴族の生活』 pp.181-192 有精堂出版株

式会社

ひなたかずまさ
日向一雅(1990)「女性貴族の一日」『平安貴族の生活』 pp.195-205 有精堂出版株

式会社

ふくふじさなえ
服藤早苗(2007)「三日夜餅儀の成立と変容 平安王朝貴族の婚姻儀礼」『女と子ど

もの王朝史——後宮・儀礼・縁』(叢書・文化学の越境 13) pp.167-200 株

式会社森話社

ほしたにあきこ
星谷昭子(1995)『蜻蛉日記研究序説』株式会社おうふう

ますだしげお
増田繁夫(1984)『蜻蛉日記作者 右大将道綱母』(日本の作者 9) 株式会社新典社

まつだとしこ
松田豊子(1996)「倫寧女と兼家—三十日三十夜はわがもとに—」『恋のかたち 日

本文学の恋愛像』 pp.67-91 光華女子大学日本文学科 有限会社和泉書院

まつむらせいいち きむらまさのり いむたつねひさ
 松村誠一、木村正中、伊牟田経久訳 (1978) 『土佐日記 蜻蛉日記』 第八版発行 (日本
 本古典文学全集 9) 株式会社小学館

みやざきそうへい
 宮崎荘平 (1981) 『平安女流日記文学の研究続編』 (笠間叢書 154) 有限会社笠間書
 院

むしやのこうじたつこ
 武者小路辰子 (1990) 「『蜻蛉日記』の特質—道綱母の結婚生活—」 『女流日記文学
 講座 第二巻 蜻蛉日記』 pp.25-42 株式会社勉誠社

もりたかねよし
 森田兼吉 「道綱の母の結婚—一夫一妻制論を考える—」 [Online]. Baiko Gakuin
 University. NII-Electronic Library Service. Available from : <http://www.nii.ac.jp> [2009, 5
 August]

やまぐちなかみ
 山口仲美 「表現と文体 蜻蛉日記—こころのことば—」 [Online]. NII-Electronic Library
 Service. 1986. Available from : <http://www.nii.ac.jp> [2009, 5 August]

わたなべひさとし
 渡辺久寿 (2001) 「道綱母が兼家に最も近かった時—『蜻蛉日記』における「家移
 り」と妻意識—」 『論集日記文学の地平』 pp.59-80 株式会社新典社

<http://ci.nii.ac.jp/>

<http://dictionary.goo.ne.jp/>

<http://www.iz2.or.jp/fukushoku/>

<http://www.nii.ac.jp>

ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายชื่อบุตรธิดาของฟูจิโวะระ โนะ โทะโมะยะซุ และฟูจิโวะระ โนะ โมะโระซึเกะทั้งหมด รวมถึงชื่อที่ไม่ได้ปรากฏในผังตารางความสัมพันธ์ของบุคคลในบันทึกเรื่อง คะเงะโร นิกกิ (หน้า 15)

ทายาทของฟูจิโวะระ โนะ โทะโมะยะซุ (藤原倫寧)

- 1 ฟูจิโวะระ โนะ มะซะโยะฉิ (藤原理能)
- 2 ฟูจิโวะระ โนะ นะงะโยะฉิ (藤原長能)
- 3 ภรรยาของฟูจิโวะระ โนะ ทะเมะมะซะ (藤原為雅室)
- 4 มิซึทซึนะ โนะ ฮะซะ (道綱の母)
- 5 ภรรยาของซุกะวะระ โนะ ทะกะซุเอะ (菅原孝標室)

ทายาทของฟูจิโวะระ โนะ โมะโระซึเกะ (藤原師輔)

บุตร

- 1 ฟูจิโวะระ โนะ โคะระมะซะ (藤原伊尹)
- 2 ฟูจิโวะระ โนะ คะเนะมิชิ (藤原兼道)
- 3 ฟูจิโวะระ โนะ คะเนะอิเอะ (藤原兼家)
- 4 ฟูจิโวะระ โนะ โทะกะสุ (藤原遠量)
- 5 ฟูจิโวะระ โนะ ทะตะงิมิ (藤原忠君)
- 6 ฟูจิโวะระ โนะ โทะโนะริ (藤原速度)
- 7 ฟูจิโวะระ โนะ โทะกิ (藤原遠基)
- 8 ฟูจิโวะระ โนะ ทะกะมิทซึ (藤原高光)
- 9 ฟูจิโวะระ โนะ ทะเมะมิทซึ (藤原為光)
- 10 จินเซ็น (尋禪)
- 11 ชินกะกุ (深覚)
- 12 ฟูจิโวะระ โนะ คินซุเอะ (藤原公季)

ธิดา

- 1 อันฉิ (安子)
- 2 โทะฉิ (登子)
- 3 ภรรยาของมินะโมะโตะ โนะ ทะกะอะกิระ (源高明室)
- 4 ฮันฉิ (繁子)
- 5 ภรรยาของมินะโมะโตะ โนะ ฌิงะโนะบุ (源重信)
- 6 ฟูฉิ (怱子)

ระดับขุนนาง (位階) ในสมัยเฮอัน

ระดับขุนนางในสมัยเฮอันแบ่งเป็นระดับชั้นต่างๆ ได้ 10 ระดับชั้น และยังแบ่งเป็นชั้นต่างๆ ได้ดังนี้คือ

ชั้น (位)	ชั้น / ระดับ
ขุนนางชั้น 1 (一位)	ชั้นเอก, ชั้นโท (正・従)
ขุนนางชั้น 2 (二位)	ชั้นเอก, ชั้นโท (正・従)
ขุนนางชั้น 3 (三位)	ชั้นเอก, ชั้นโท (正・従)
ขุนนางชั้น 4 (四位)	ชั้นเอก (正) ระดับบน - ล่าง (上・下)
	ชั้นโท (従) ระดับบน - ล่าง (上・下)
ขุนนางชั้น 5 (五位)	ชั้นเอก (正) ระดับบน - ล่าง (上・下)
	ชั้นโท (従) ระดับบน - ล่าง (上・下)
ขุนนางชั้น 6 (六位)	ชั้นเอก (正) ระดับบน - ล่าง (上・下)
	ชั้นโท (従) ระดับบน - ล่าง (上・下)
ขุนนางชั้น 7 (七位)	ชั้นเอก (正) ระดับบน - ล่าง (上・下)
	ชั้นโท (従) ระดับบน - ล่าง (上・下)
ขุนนางชั้น 8 (八位)	ชั้นเอก (正) ระดับบน - ล่าง (上・下)
	ชั้นโท (従) ระดับบน - ล่าง (上・下)
ขุนนางชั้นต้นชั้นผู้ใหญ่ (大初位)	ระดับบน - ล่าง (上・下)
ขุนนางชั้นต้นชั้นผู้น้อย (小初位)	ระดับบน - ล่าง (上・下)

ทั้งนี้ตำแหน่งทางข้าราชการในสมัยเฮอันนั้น จะขึ้นอยู่กับชั้นและระดับชั้นของขุนนางแต่ละคนด้วย เช่น ตำแหน่งตะโจตะอิจิน (太政大臣) จะเป็นตำแหน่งที่มอบให้กับขุนนางชั้น 1 ตำแหน่งตะอินะงน (大納言) จะมอบให้กับขุนนางชั้น 3 ชั้นเอก ตำแหน่งจุนะงน (中納言) จะมอบให้กับขุนนางชั้น 3 ชั้นโท เป็นต้น

เครื่องแต่งกายของสตรีชั้นสูงในสมัยเฮอัน

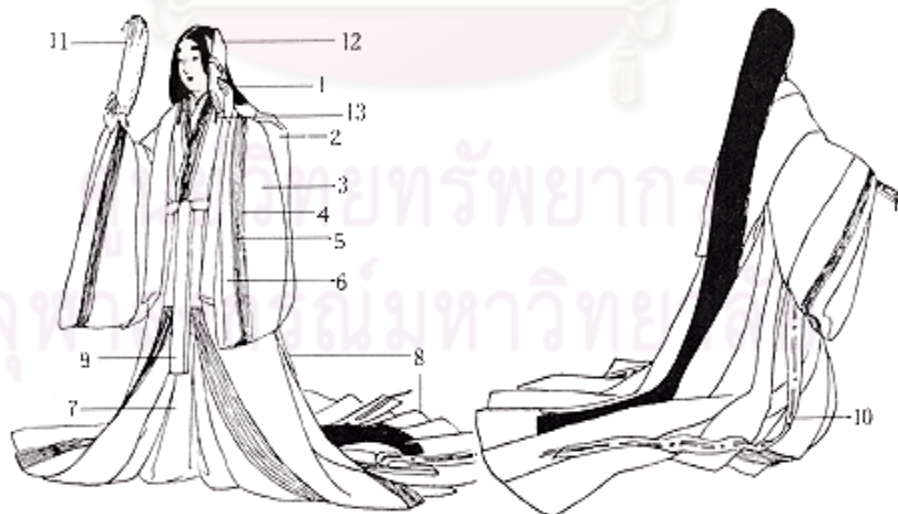
การแต่งกายของสตรีชั้นสูงในสมัยเฮอันแบ่งได้ดังนี้คือ

1. การแต่งกายแบบคะระงิโนะซุงะตะ (唐衣裳姿) หรือที่รู้จักกันในชื่อ จุนิอิโตะเอะ (十二単)

(ภาพจาก www.iz2.or.jp/fukushoku/)

โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

(ภาพจาก www.iz2.or.jp/fukushoku/)

1. ผมหางทะเลงะมิ (垂髪)
2. คะระงิโนะ (唐衣)

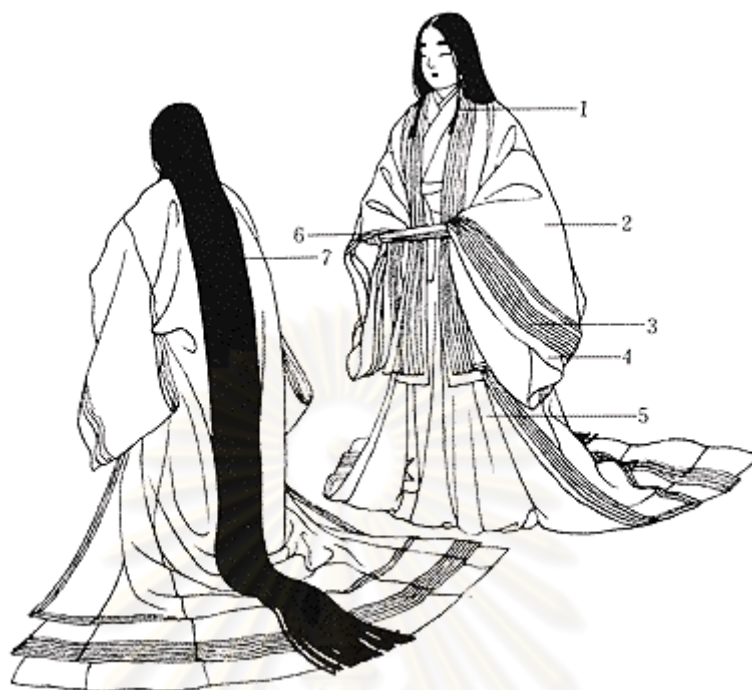
3. อุวะงิ (表着)
4. อุซึงิโนะ (打衣)
5. คินุ (衣) หรืออุซึกิ (袿) โดยสวมทับกันหลายๆ ผืน
6. ฮิโตะเอะ (単)
7. ฮะริบะกะมะ (張袴)
8. โมะ (裳)
9. โมะโนะโกะโงะฉิ (裳の小腰)
10. โมะโนะฮิโกะฉิ (裳の引腰)
11. ฮิโองิ (檜扇)
12. ทะไต (帖紙)
13. บินไซจิ (鬢批)

2. การแต่งกายแบบอิทซุทซุงิโนะโกะอุซึกิซุงะตะ (五衣小袿姿) เป็นการแต่งกายอย่างไม่เป็นทางการของสตรีในสมัยเฮอัน โดยจะสวมโคะอุซึกิ (小袿) ไว้แทนคะวะงิโนะ (唐衣)

(ภาพจาก www.iz2.or.jp/fukushoku/)

โดยมีรายละเอียดดังนี้

(ภาพจาก www.iz2.or.jp/fukushoku/)

1. ทรงผมปอยสั้นด้านหน้า หรืออฉิตะเงะงะมิโนะบินไซะจิ (下げ髪の鬢批)
2. โคะอุชิกิ (小桂)
3. คินุ (衣) หรือออุชิกิ (桂) โดยสวมทับกันไว้ 5 ชั้น
4. ฮิตะเอะ (単)
5. อะกะโนะสะกะมะ (紅の袴)
6. อะโกะมะโองิ (相扇)
7. ทรงผมชิตะเกะงะมิ (下げ髪)

ศูนย์วิจัยและพัฒนา
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

ณัฐฐิกา กอบสิริสวัสดิ์ เกิดที่กรุงเทพฯ เรียนจบชั้นมัธยมศึกษาจากโรงเรียนบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี) จากนั้นเข้าศึกษาต่อที่มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ในสาขาวิชาเอกปรัชญาและศาสนาที่คณะมนุษยศาสตร์ โดยได้ศึกษาภาษาญี่ปุ่นควบคู่ไปในฐานะวิชาโท

เมื่อสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีในปีพ.ศ. 2544 ผู้เขียนวิทยานิพนธ์ได้เดินทางไปศึกษาภาษาญี่ปุ่นเพิ่มเติมที่จังหวัดคานะงะวะ ประเทศญี่ปุ่น หลังจากสำเร็จการศึกษาที่ประเทศญี่ปุ่นแล้วได้เข้าทำงานที่บริษัทนูทริกซ์จำกัด (มหาชน)

หลังจากเข้าทำงานได้ 2 ปีผู้เขียนวิทยานิพนธ์รู้ถึงความสามารถที่ไม่เพียงพอของตนเอง จึงตัดสินใจออกจากงาน และเข้าศึกษาต่อในระดับปริญญาโทที่คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในสาขาวิชาภาษาญี่ปุ่นเพื่อเพิ่มพูนความรู้ความสามารถให้มากยิ่งขึ้น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย